Santalahden asemakaavoitus

Projektiarkkitehti Jouko Seppänen

Santalahden rakennuskulttuuri ja kulttuuriympäristö

Pispalan valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö

Santalahti

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahti

Liikenneympäristö

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahti

Harjumaisema

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahti

Valtakunnallinen kulttuuriympäristö

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Voimassa olevat asemakaavat, Käyttötarkoitus, pinta-alat ja tehokkuus

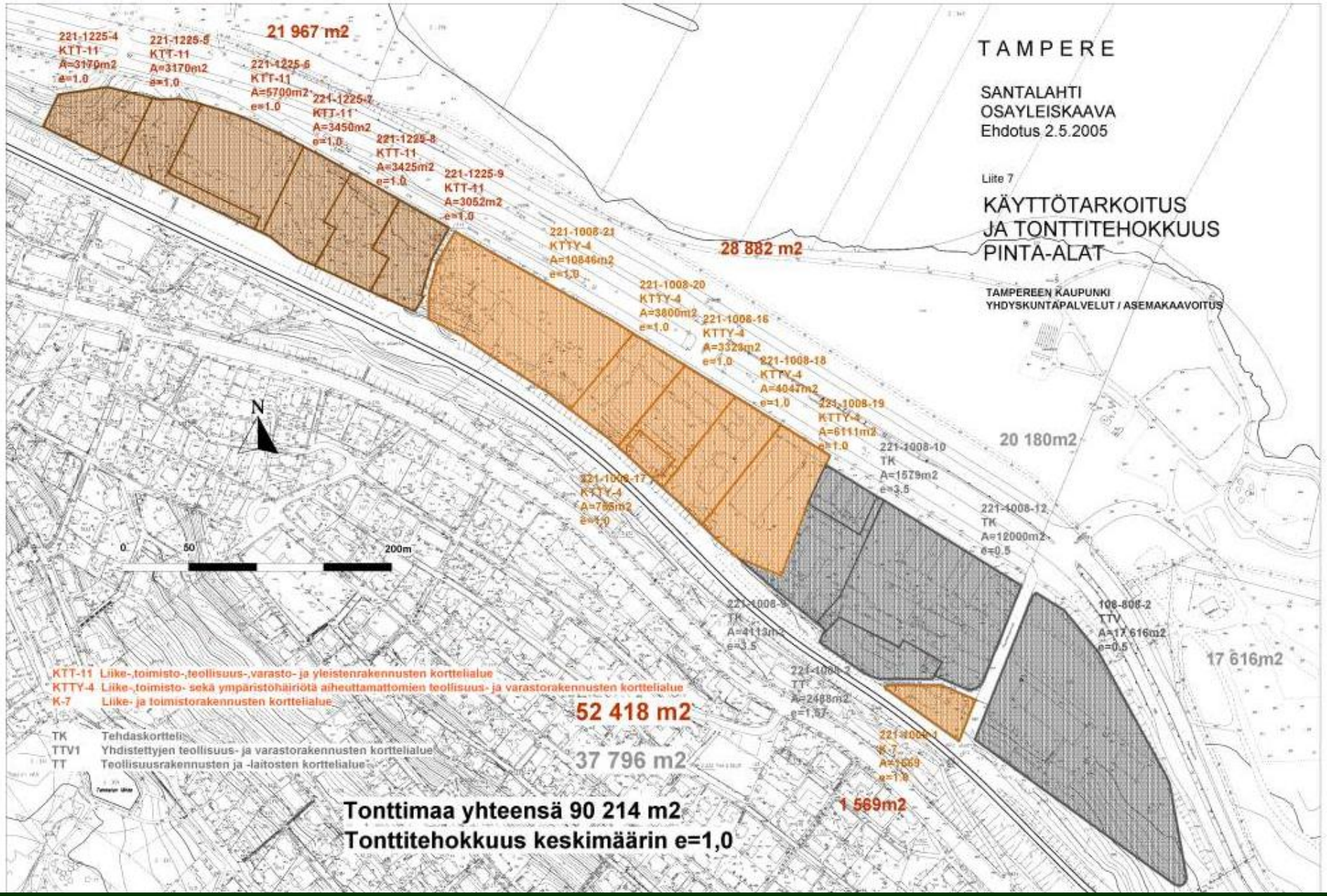

Nykyasemakaava – havainne - länsipää

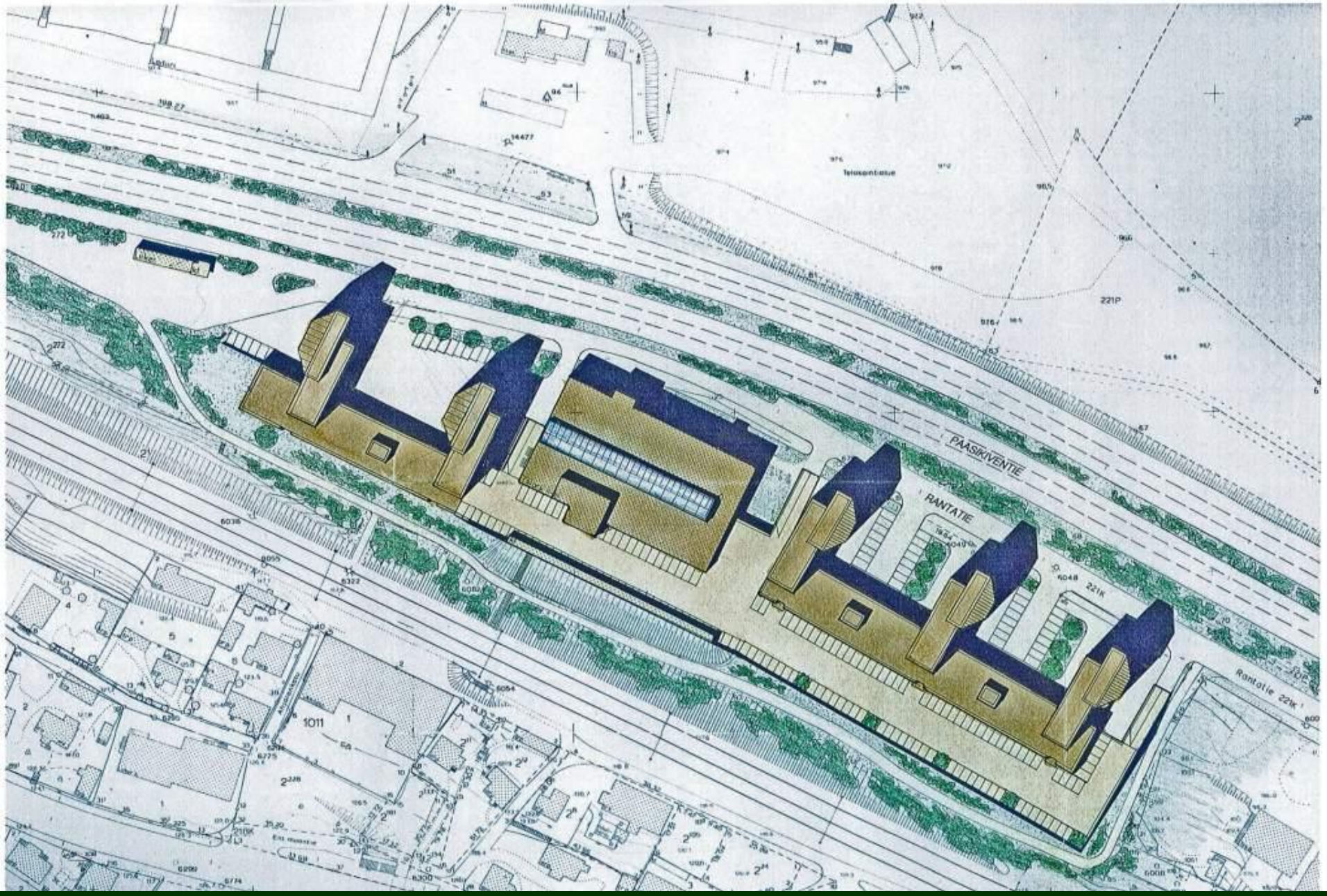

Nykyasemakaava – havainne - itäpää

Voimassa olevan asemakaavan ”Piilaakso”-visio 1990-luvun puolivälistä

Paikan lähtökohdat

Maantiede

Santalahden vaiheita

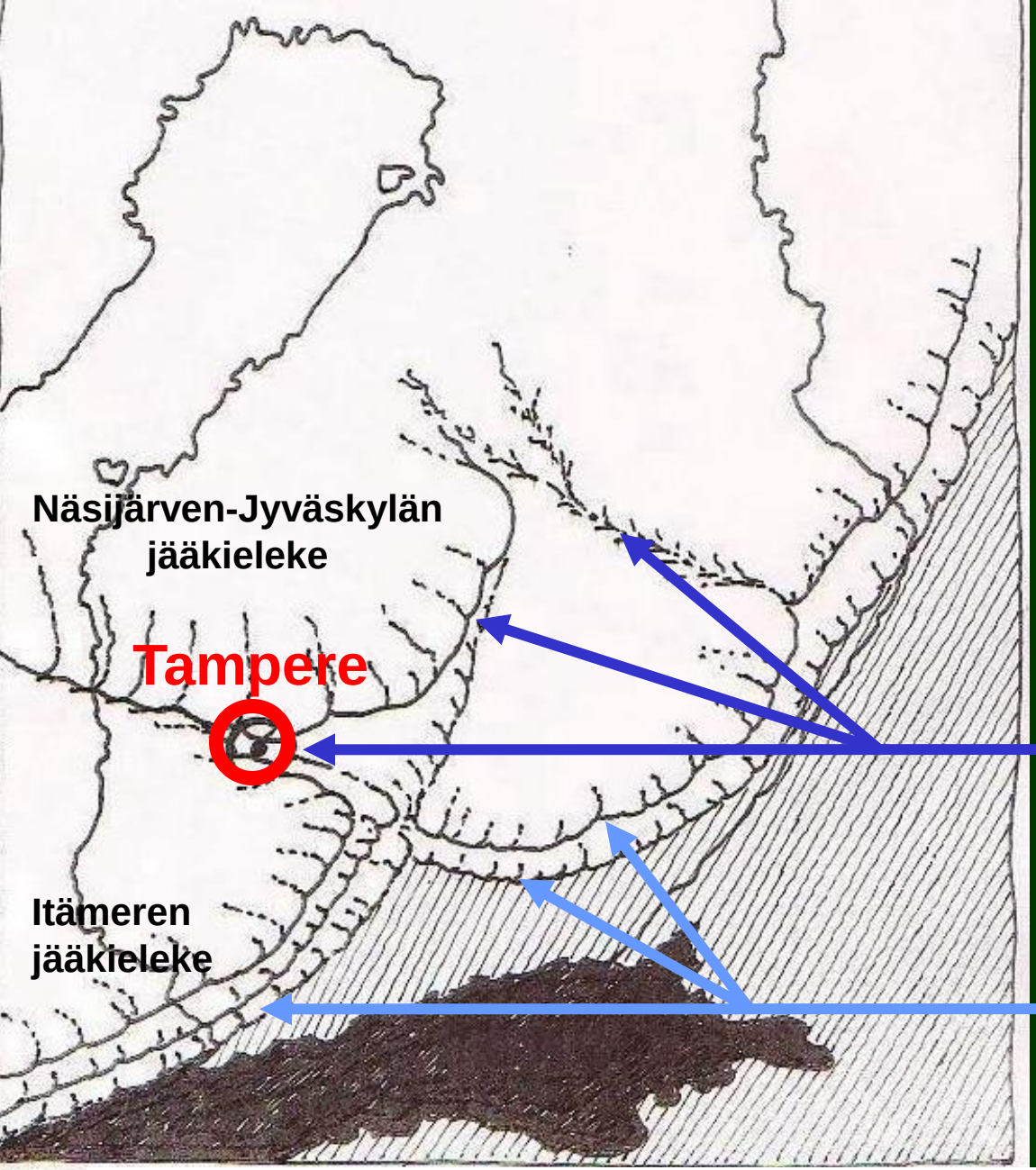

Jäätikkökielekkeiden saumaharjun muodostumia

Jäätikön reuna ja salpausselkien muodostumia

Pälkäne-Kangasala-Tampere-Ylöjärvi saumaharjujonon muodostuminen

Pyynikin-Pispalan harju osana harjujonoa

Moreeni erottuu tummempana vihreänä

Pälkäne-Kangasala-Tampere-Ylöjärvi saumaharjunonon sijoittuminen Tampereen kaupunkirakenteeseen

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Miksi harjut ovat olleet hyviä kulkuväyliä?

- valmis kulku-ura, routimaton, hyvä näkyvyys

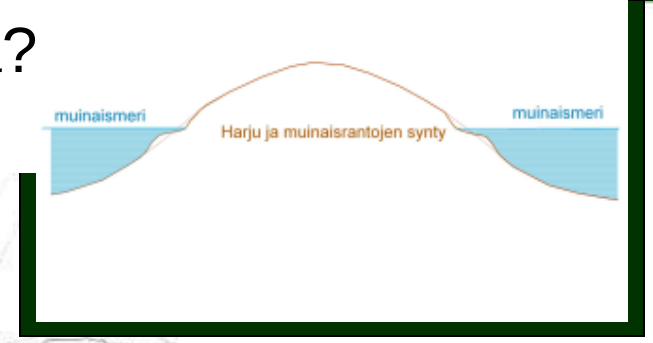

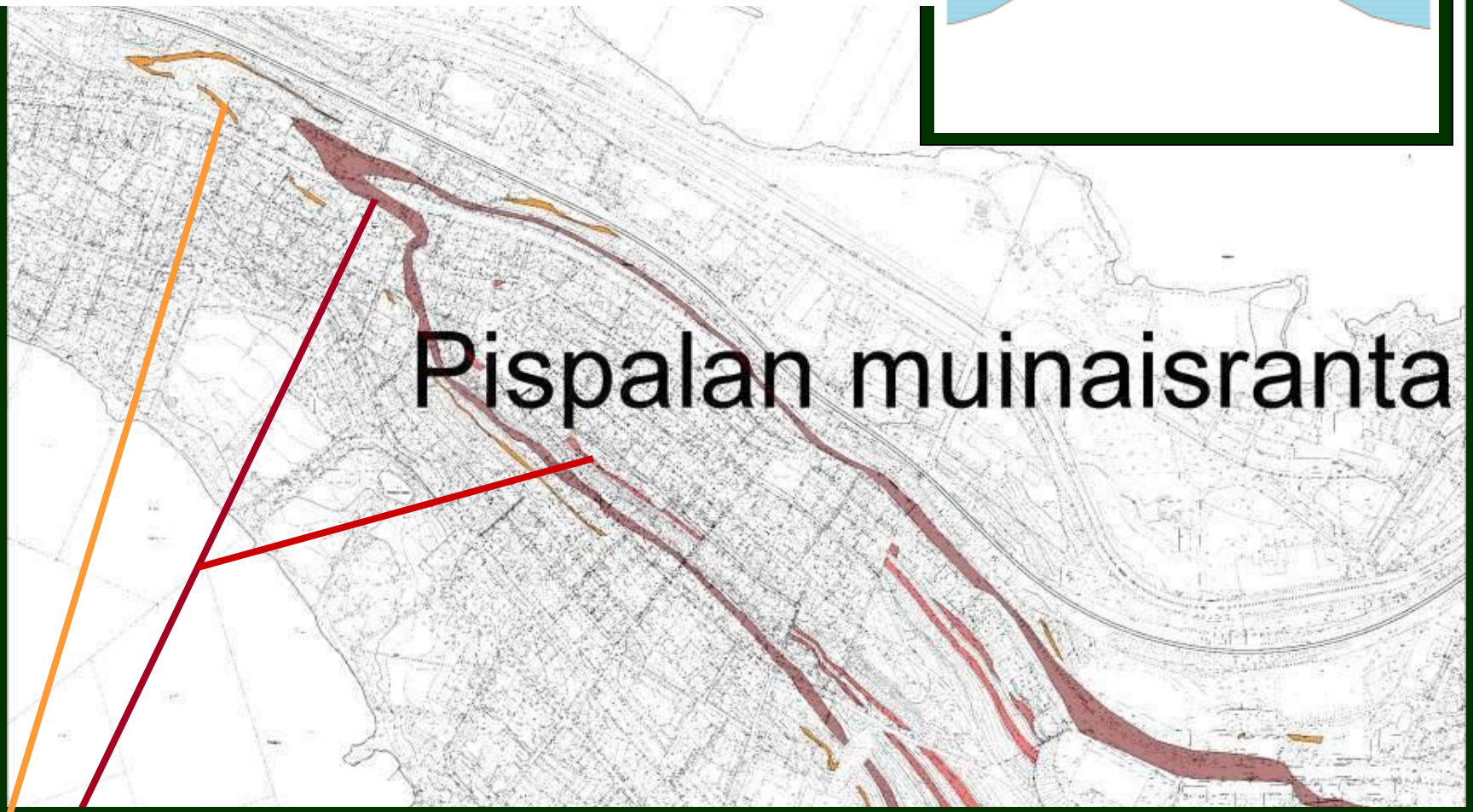

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

- **Yoldianmeri 11 590-10 800*** (10 500 – 8 800, Tre geologia 1966) **vuotta sitten**
  10 300 - 9 500 Bp, FENNIA, M Tikkanen, J Oksanen, 2002
- **Ancylusjärvi 10 800 –9 000*** (8 800 – 7000 Tre geologia 1966) **vuotta sitten**
  9 500 - 8 000 Bp, FENNIA, M Tikkanen, J Oksanen, 2002
- **Pispalan valtatie kulkee Yoldianmeren muinaisrannalla**

*) Geologinen tutkimuskeskus GTK; Esihistorian pauloissa, www.esihistorianpauloissa.net/

Tampereen seudun topografiaa myös vesialueilta

Kallioperän ruhjealueet näkyvät myös Näsijärven pohjassa

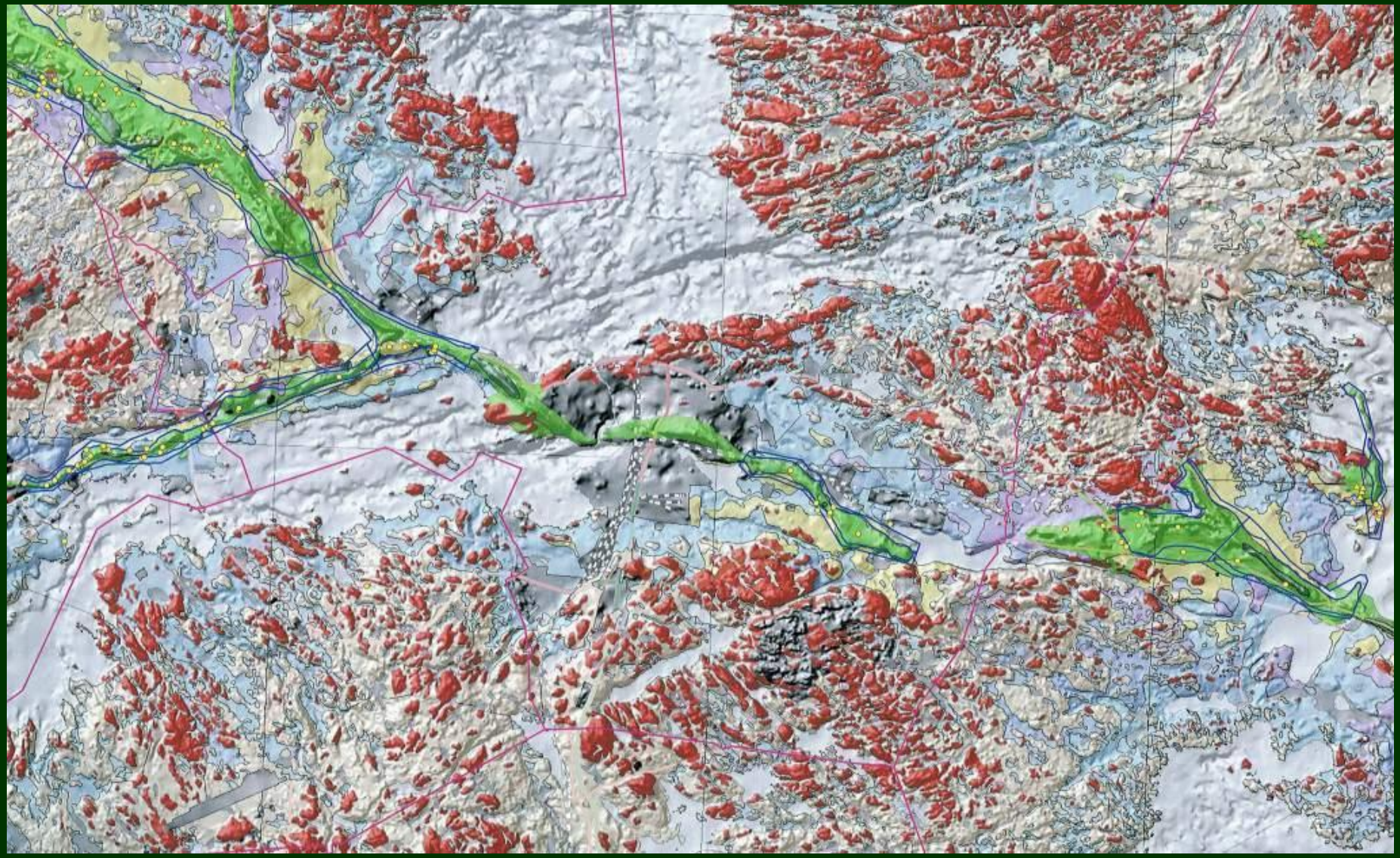

Suomen Geologinen tutkimuskeskus GTK

Santalahden vaiheita

Maakuntakaavan karttaliite

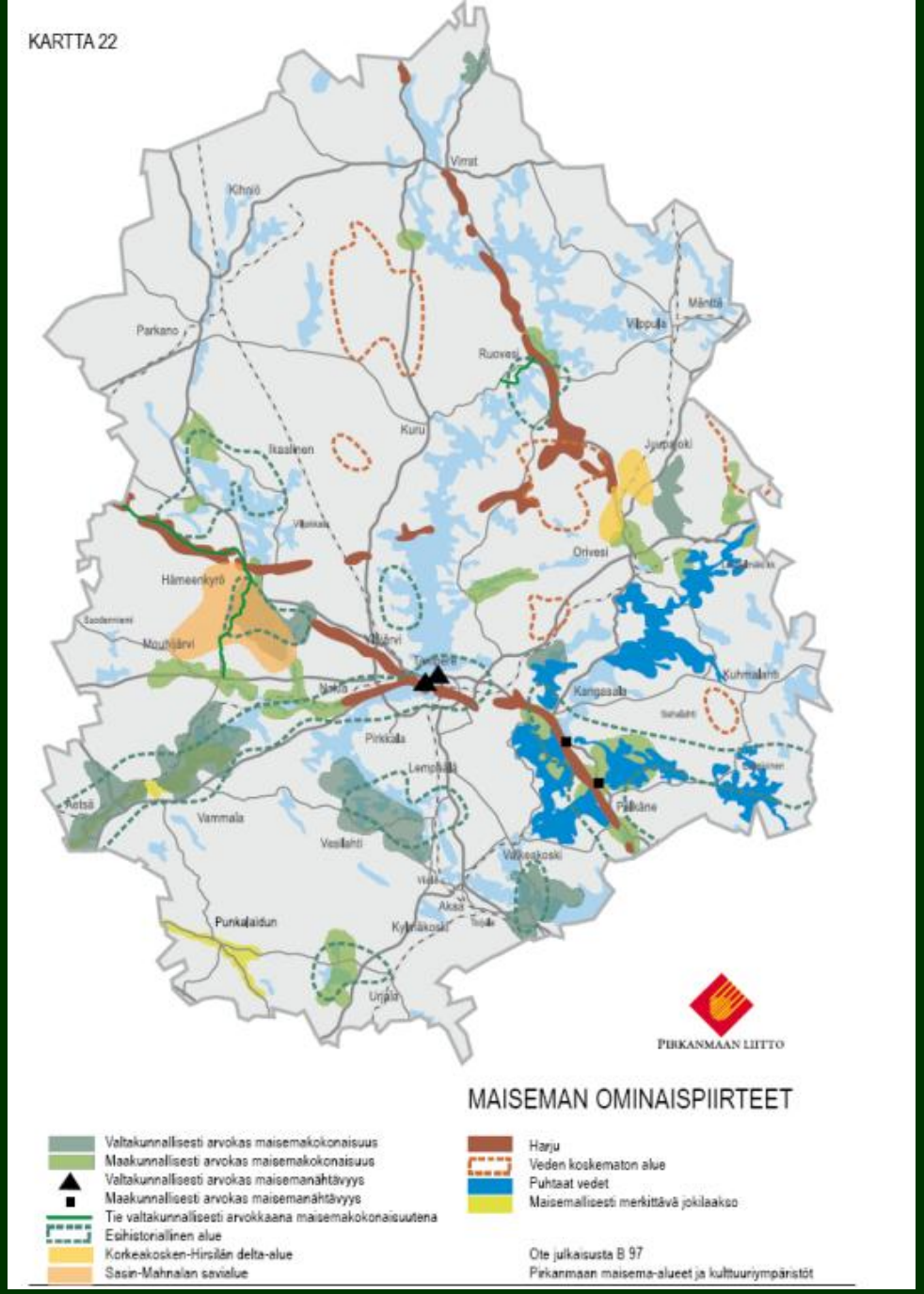

Harjut vaikuttavat maisemaan keskeisillä paikoilla Pirkanmaata

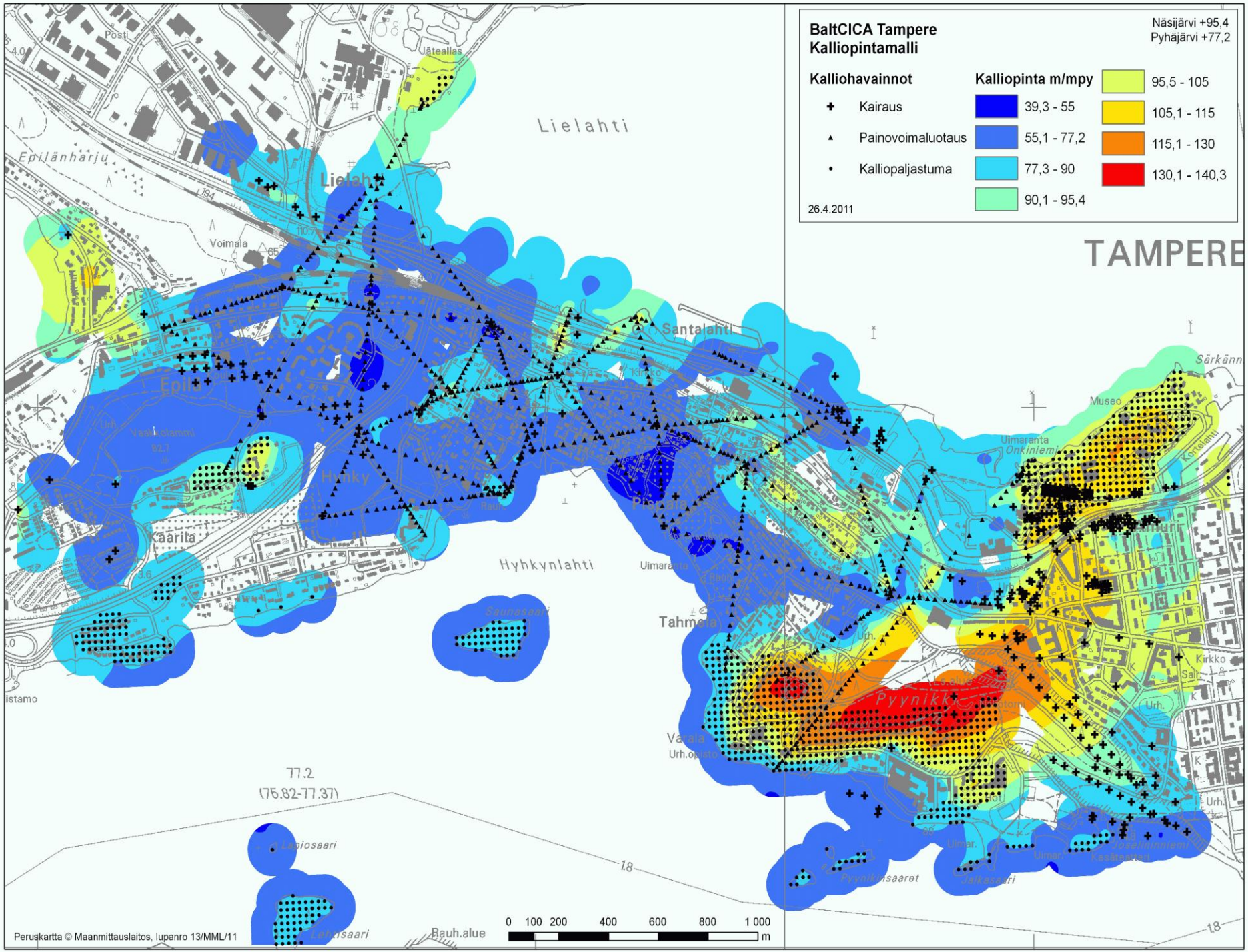
BaltCICA Tampere
Kalliopintamalli
Näsijärvi +95,4
Pyhäjärvi +77,2
Kalliohavainnot
Kairaus
Painovoimaluotaus
Kalliopaljastuma
Kalliopinta m/mpy
39,3 - 55
55,1 - 77,2
77,3 - 90
90,1 - 95,4
95,5 - 105
105,1 - 115
115,1 - 130
130,1 - 140,3
26.4.2011
TAMPERE
Lielahti
Epilänharju
Lielahti
Epilä
Hankkio
Kaarila
Hyhkynlahti
Santalahti
Tahmela
Pyynikki
Museo
Onkiniemi
Kortelahti
Särkänn
Kirkko
Voimala
Posti
Jäteallas
Saunasaari
Lapiosaari
Pyynikinsaaret
Jäkesaari
Rauh.alue
Peruskartta © Maanmittauslaitos, lupanro 13/MML/11
0 100 200 400 600 800 1 000 m

http://www.baltcica.org/results/events/documents/BaltCICA_Tampere_tyopaja_18102011_ryhmatoiden%20tulokset_ja_kartat.pdf

BaltCICA

Työpaja, Tampere 18.10.11
Ryhmätyö: Pohjavesi ja maaperä

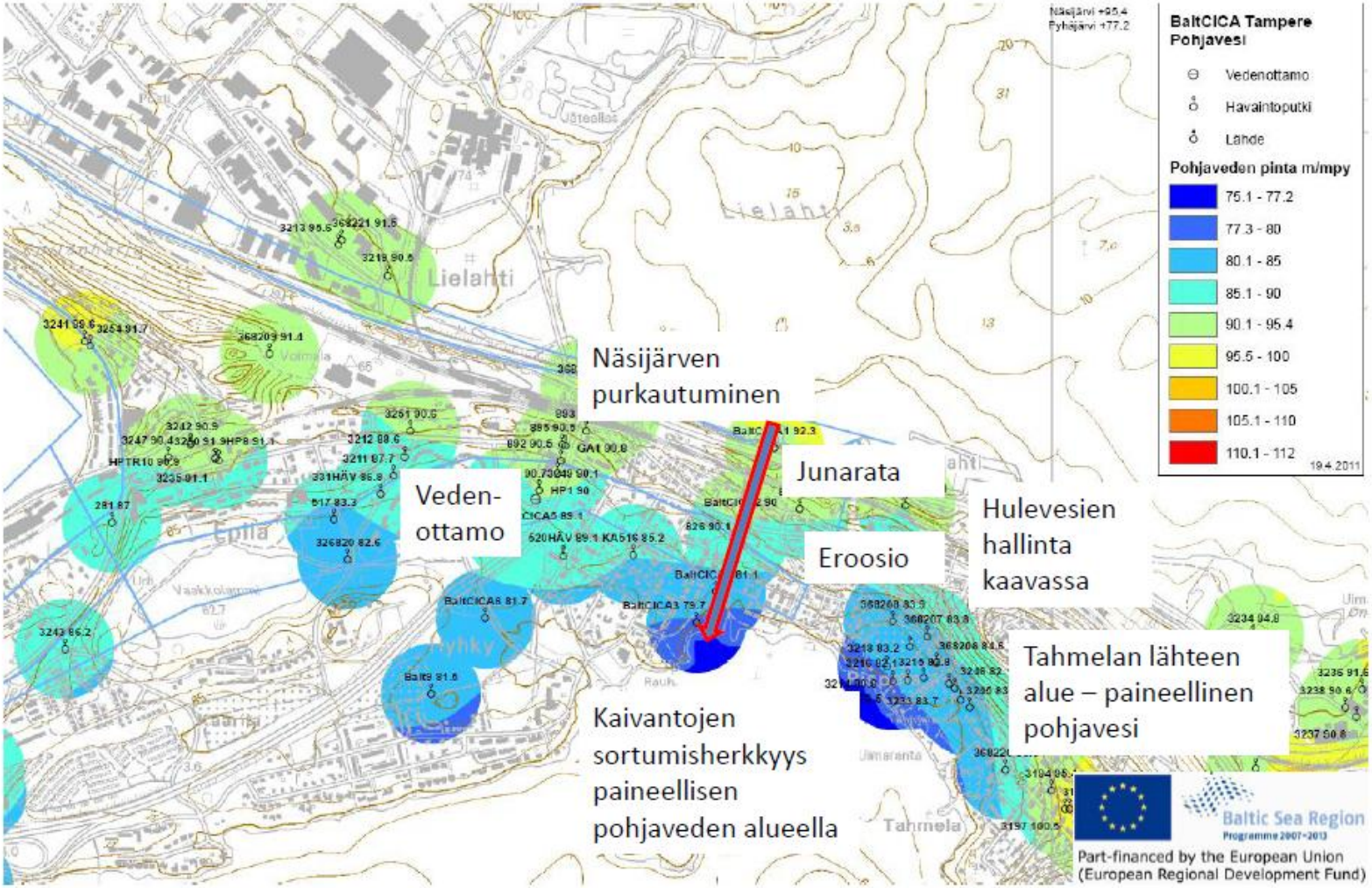

http://www.baltcica.org/results/events/documents/BaltCICA_Tampere_tyopaja_18102011_ryhmatoiden%20tulokset_ja_kartat.pdf

BaltCICA

Työpaja, Tampere 18.10.11
Ryhmätyö: Hulevesien hallinta

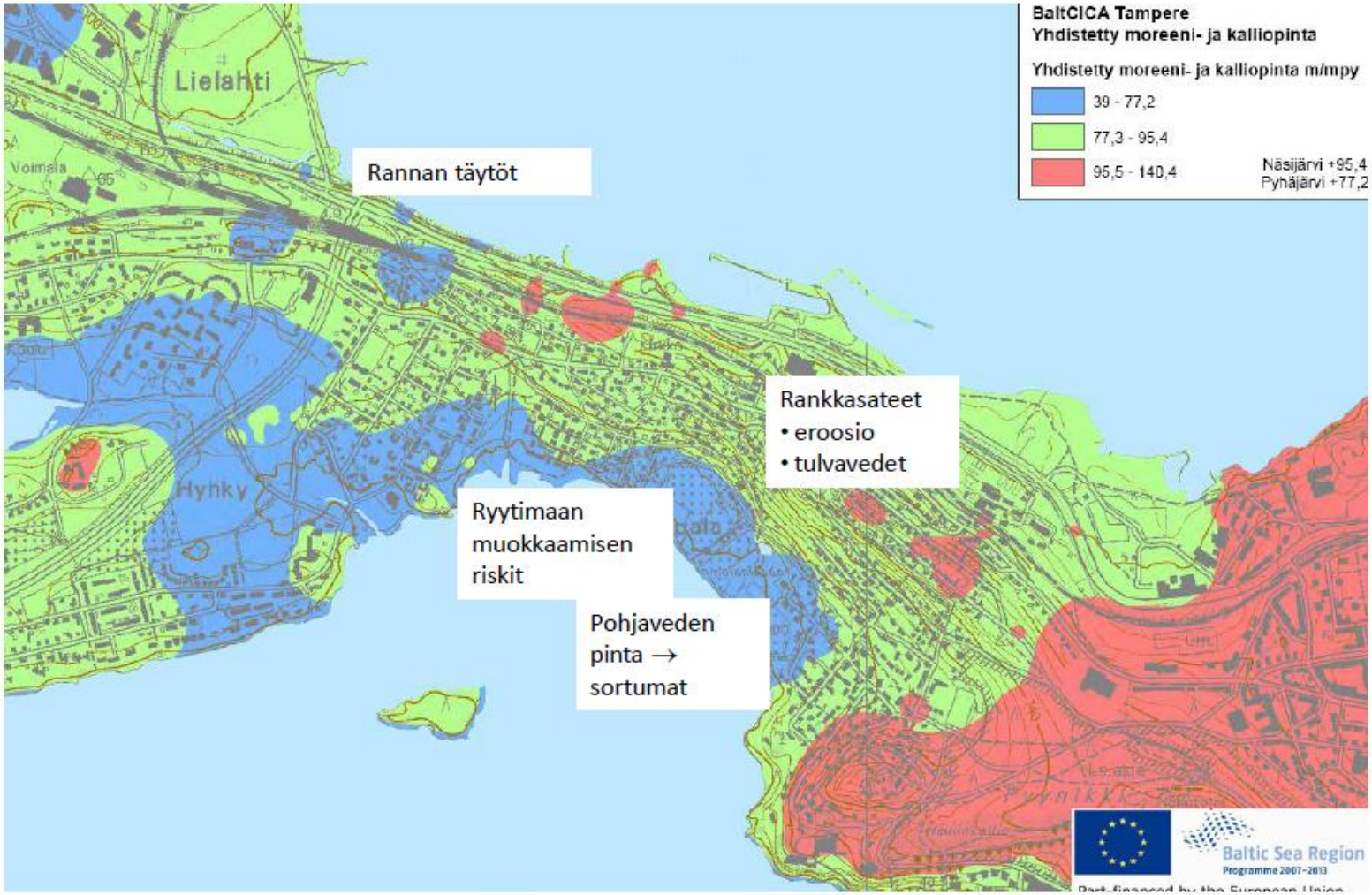

http://www.baltcica.org/results/events/documents/BaltCICA_Tampere_tyopaja_18102011_ryhmatoiden%20tulokset_ja_kartat.pdf

BaltCICA

Työpaja, Tampere 18.10.11
Ryhmätyö: Sadanta, tulvat ja rakennettu ympäristö

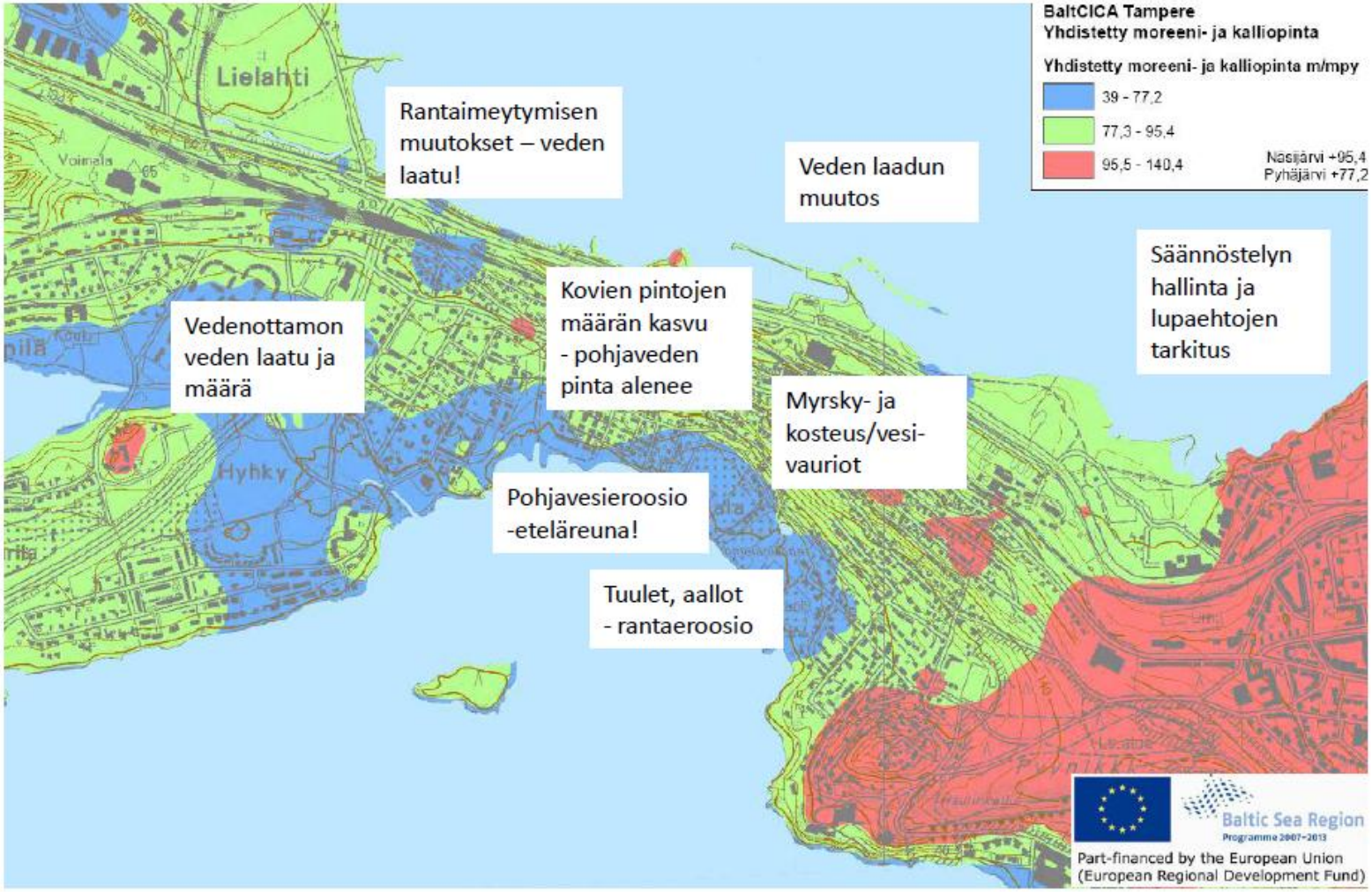

http://www.baltcica.org/results/events/documents/HKallio_BaltCICA_Tampere_tyopaja_18102011.pdf

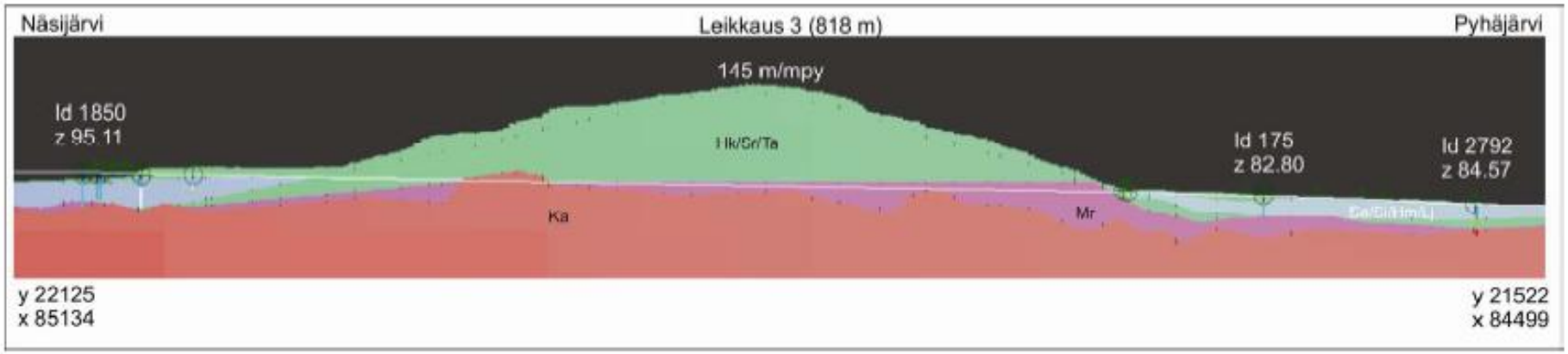

- Leikkaus 3 kuvaa harjun korkeinta kohtaa
- Pohjaveden pinta kohoaa Pyhäjärven rannassa hyvin lähelle maanpintaa
- Näsijärven rannassa runsaasti täyttömaita

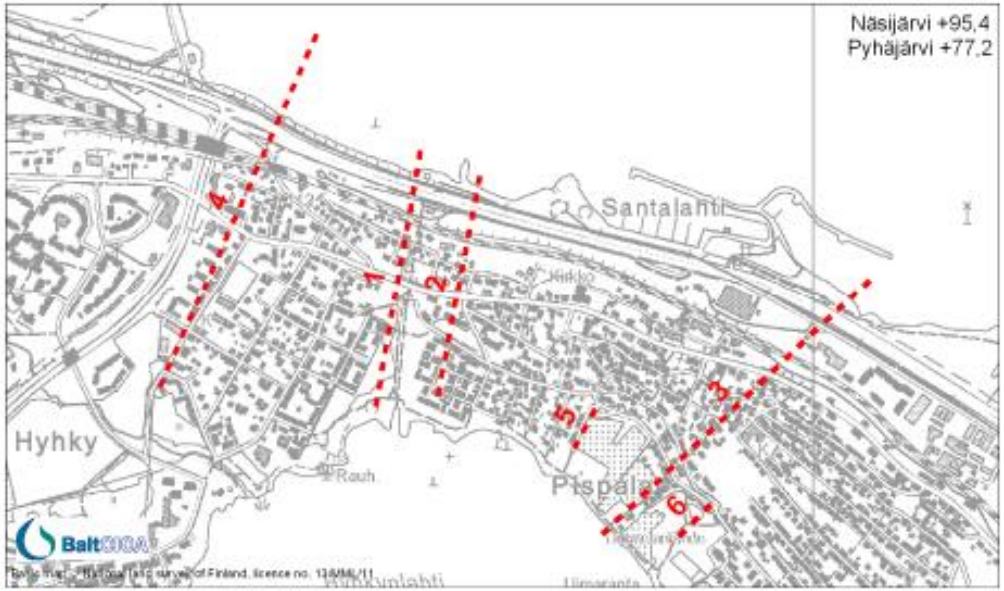

Laatokan ja Pohjanlahden välinen muinainen kulkuyhteys

Kampakeraaminen aika yli 3000 vuotta sitten.
Kangas-sana on ajoitettu vasta pronssikautiseksi, germaaniseksi lainasanaksi ja se viittaa kuivaan ja kovapohjaiseen kulkureittiin. Sana on samaa juurta kuin ruotsin gång (Salo Unto 1988,Tampereen esihistoria, 55)

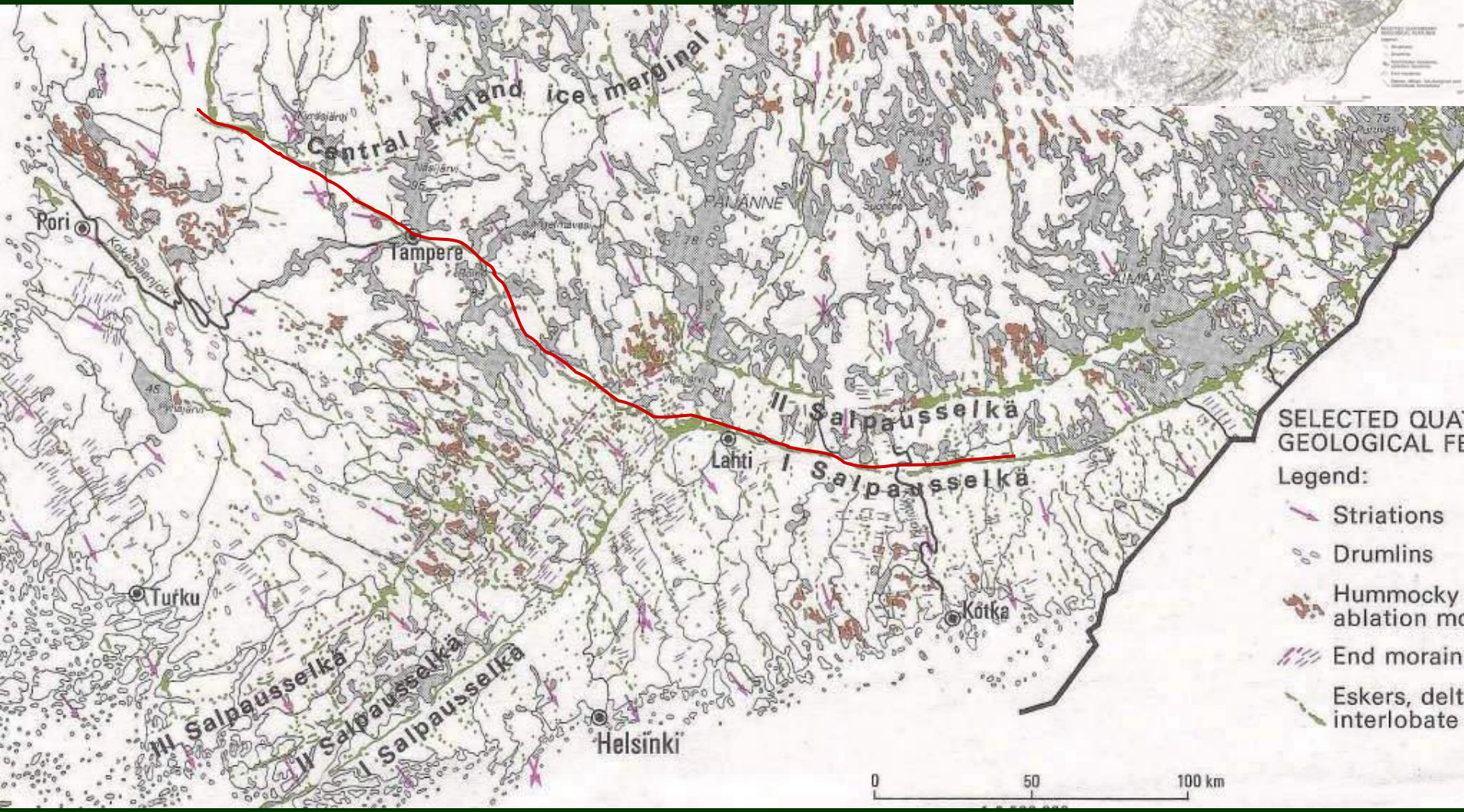

Santalahden vaiheita

Tampereen seutu 1650-luvulla

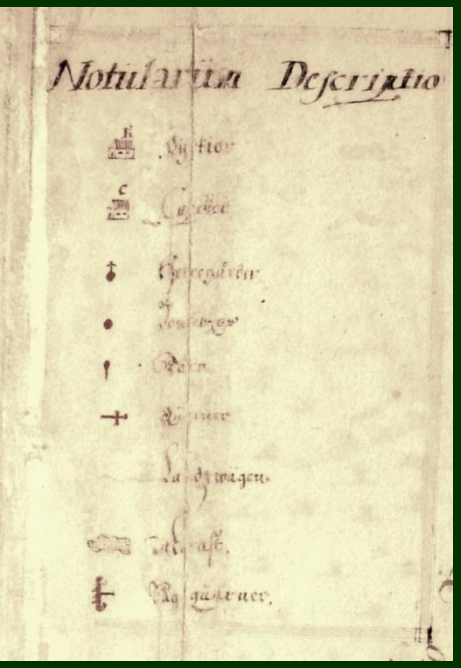

Hans Hanssonin Pirkkalan kihlakunnan kartta 1650-luvulta, Kansallisarkisto / Jouko Seppänen

Tampereen seutu 1696

Harjun ja Tammerkosken raja, Vanhan Pirkkalan Historia, Juhani Saarenheimo 1974

Santalahden vaiheita 1650-luku

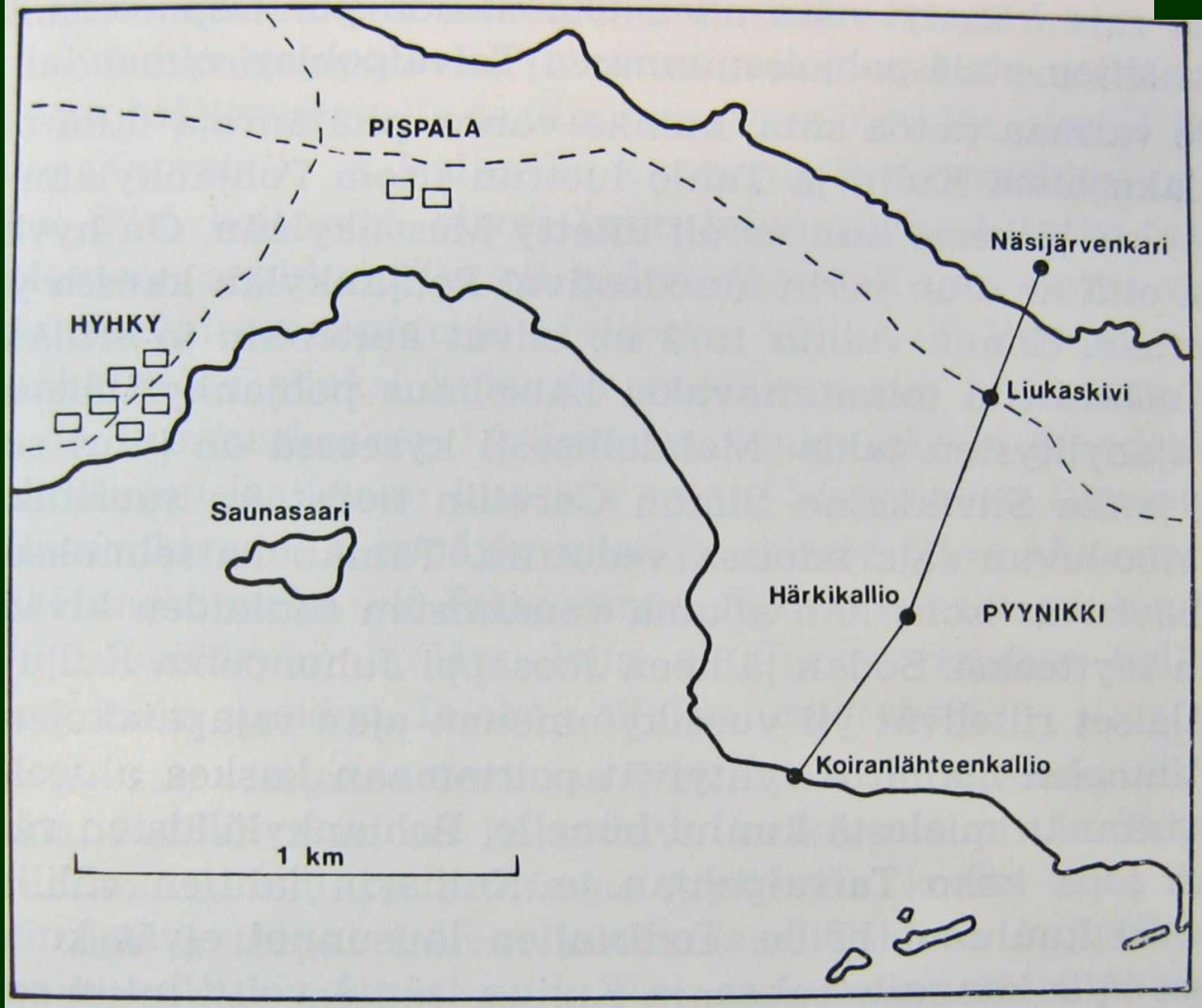

Harjun jakokunnan ja Tammerkosken välinen raja, joka oli myöhemmin pitkään myös kaupunginrajana, muodostui vasta 1600-luvun puolivälin jälkeen. Pitäjänrajan kulku ja tärkeimmät rajapaikat näkyvät sivuilla 37, 42 ja 52 olevissa karttapiirroksissa. Piirtänyt Aino-Liisa Miettinen.

Pirkkalan isojakokartta, Daniel Hall 1770; Jyväskylän maakunta-arkisto, Jouko Seppänen

PISPALAN MARKKINAPAIKKA 1770

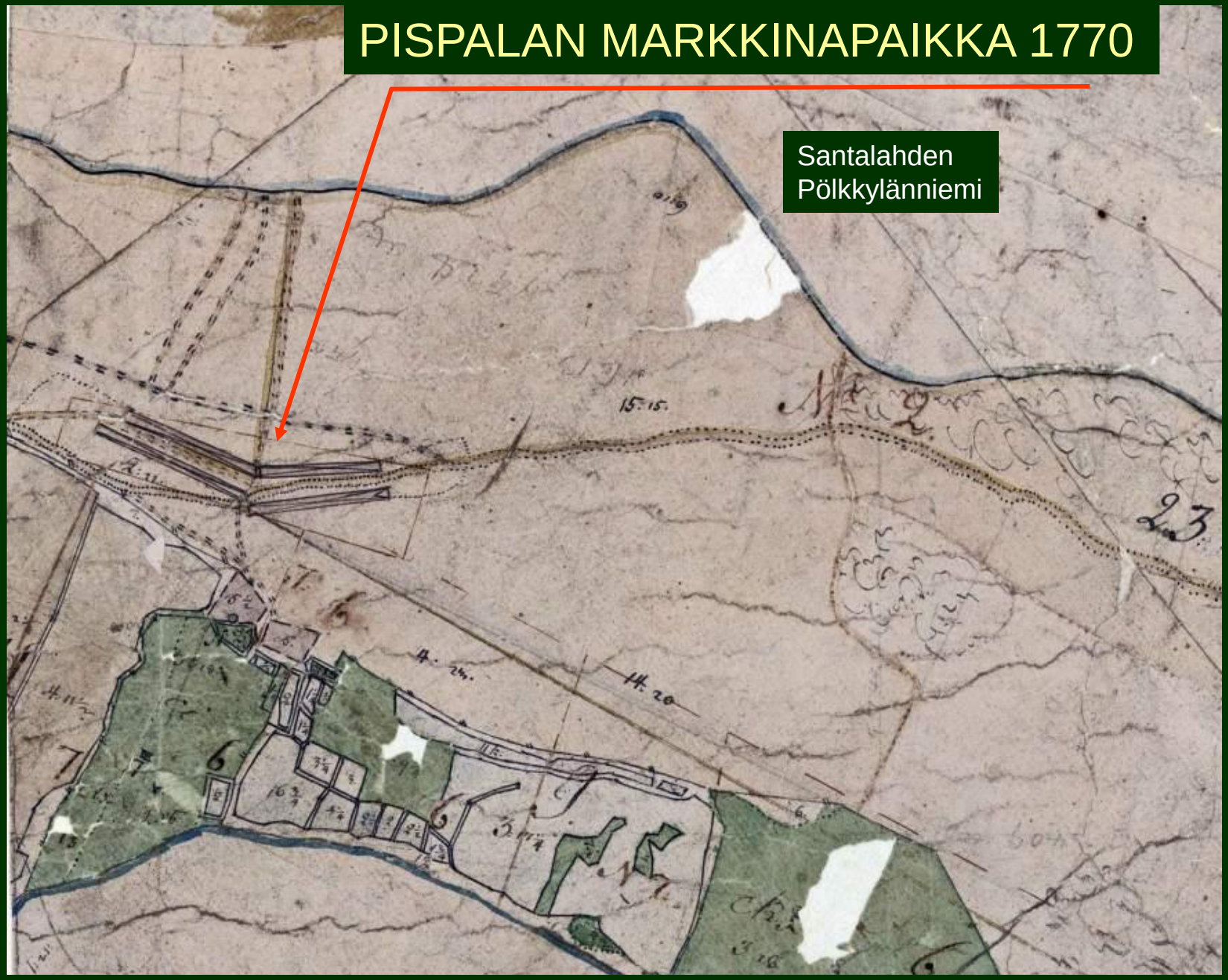

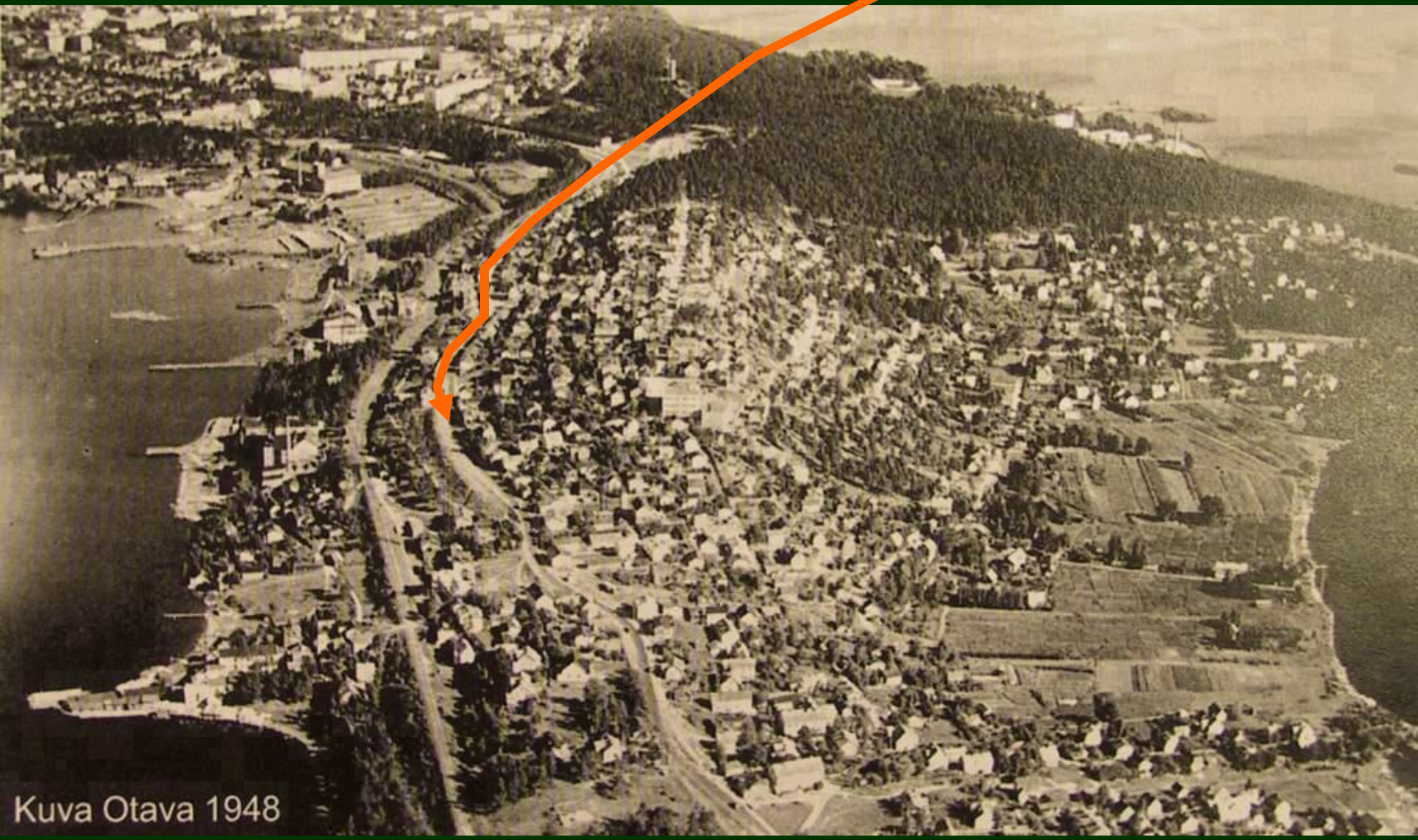
Pispalan valtatie, muinaisranta
Kuva Otava 1948

1770 isojakokartan sovitus nykyiselle karttapohjalle

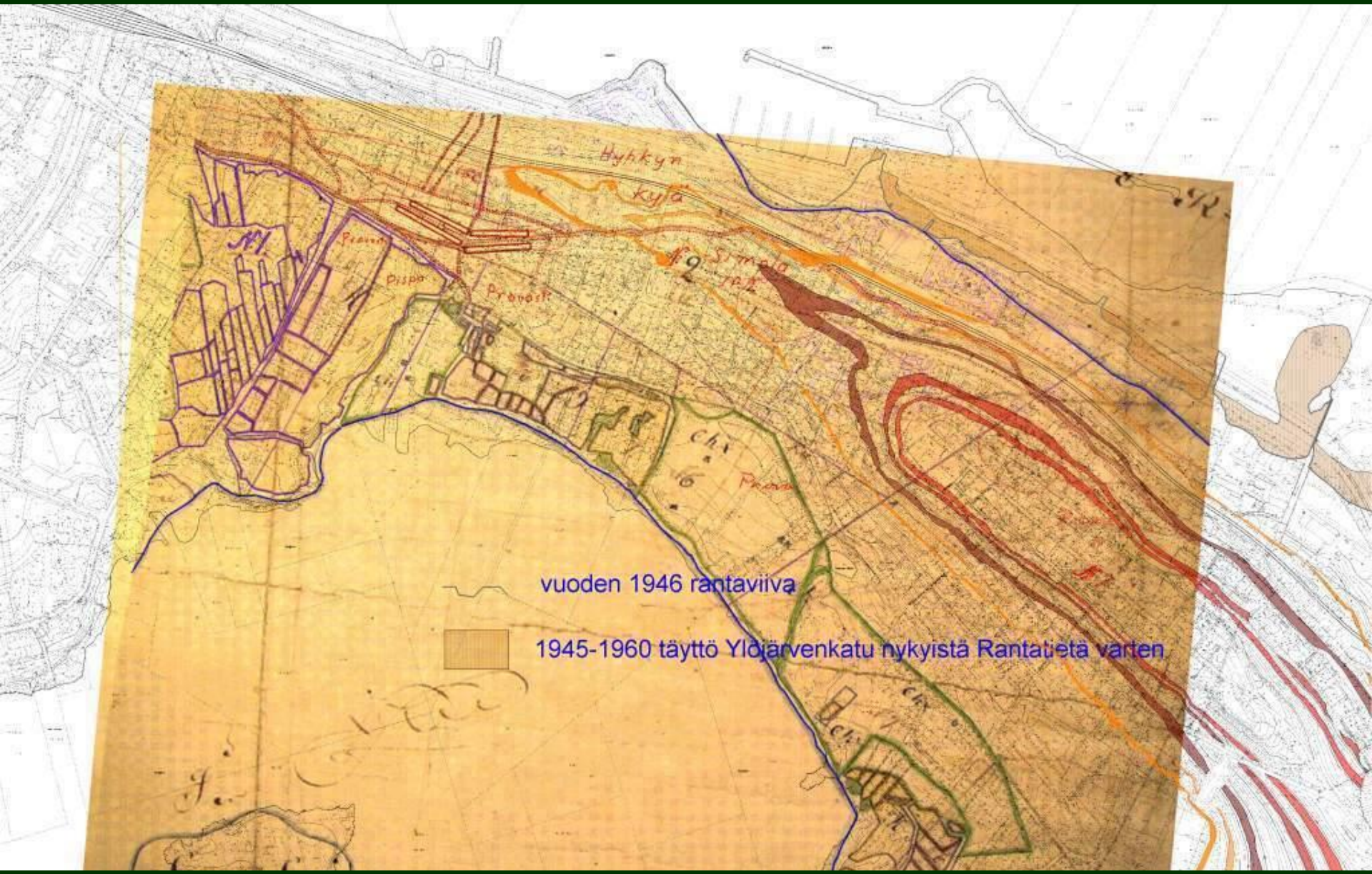

Santalahden vaiheita

1770 kartan sovitus nykyiselle karttapohjalle

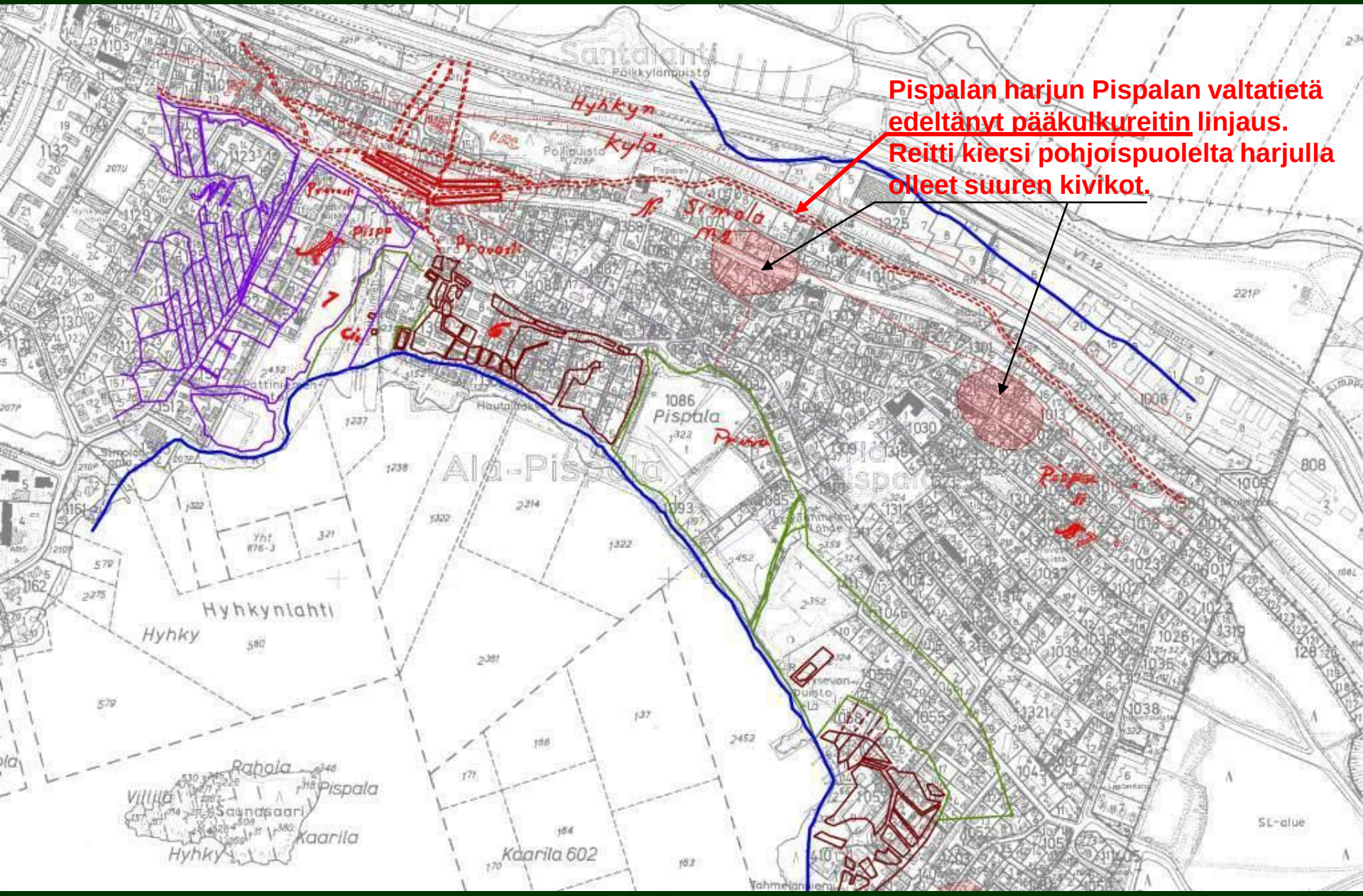

Jouko Seppänen

1770 kartan sovitus Tampereen kaupungin väärävärі-ilmakuvaan 2006

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahden vaiheita

Kuninkaan kartasto 1780, ote

1847 Pirkkalan pitäjänkartta Pispala

Kansallisarkisto JoukoSeppänen 080429

Santalahden vaiheita

1855

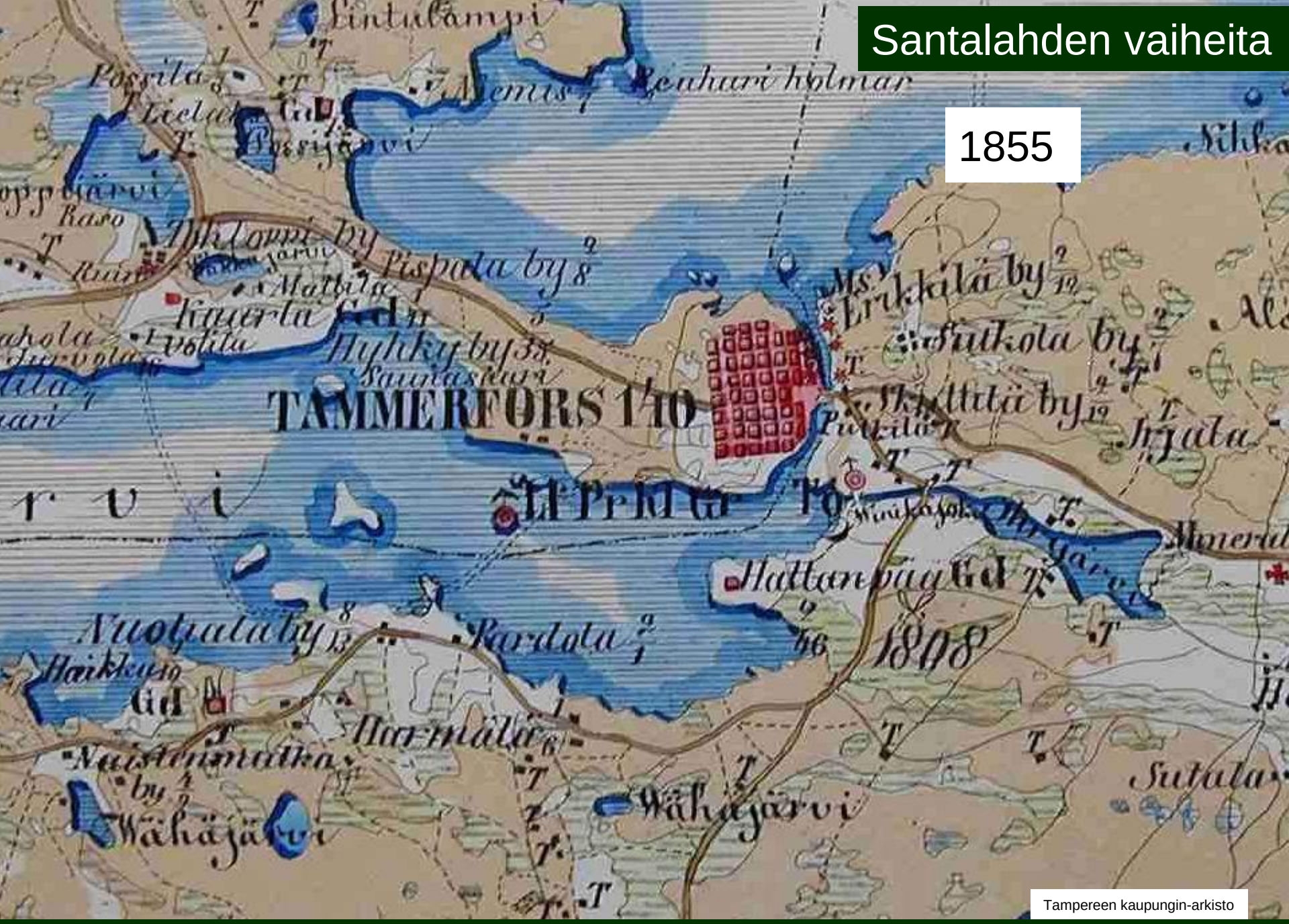

Tampereen kaupungin-arkisto

Paikan lähtökohdat

Tuotannollisen toiminnan alkaminen Santalahdessa

1863

Tuotannollisen toiminnan alkaminen Santalahdessa

Ote venäläisestä merikartasta vuodelta 1865, Kansallisarkisto, Digiarkisto

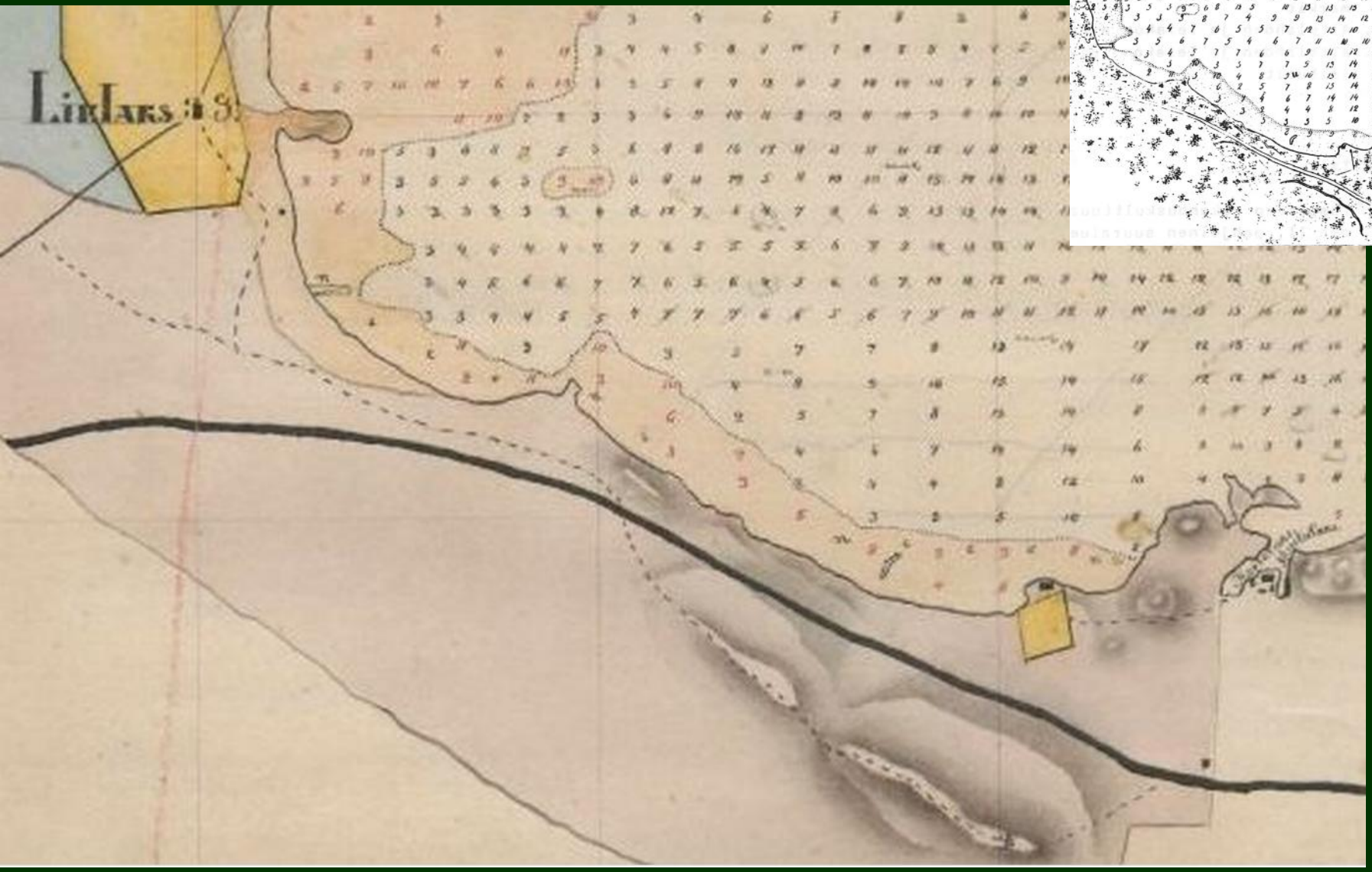

Tampereen rakennuskulttuuri maisemat ja luonnonsuojelu
Tampereen kaupungin kaavoitusvirasto By/3/1985

Kartassa ei vielä näy Pispalan ylittävä ensimmäinen tukkitie,
1863 rakennettu Rosenlewin punainen tukkitie

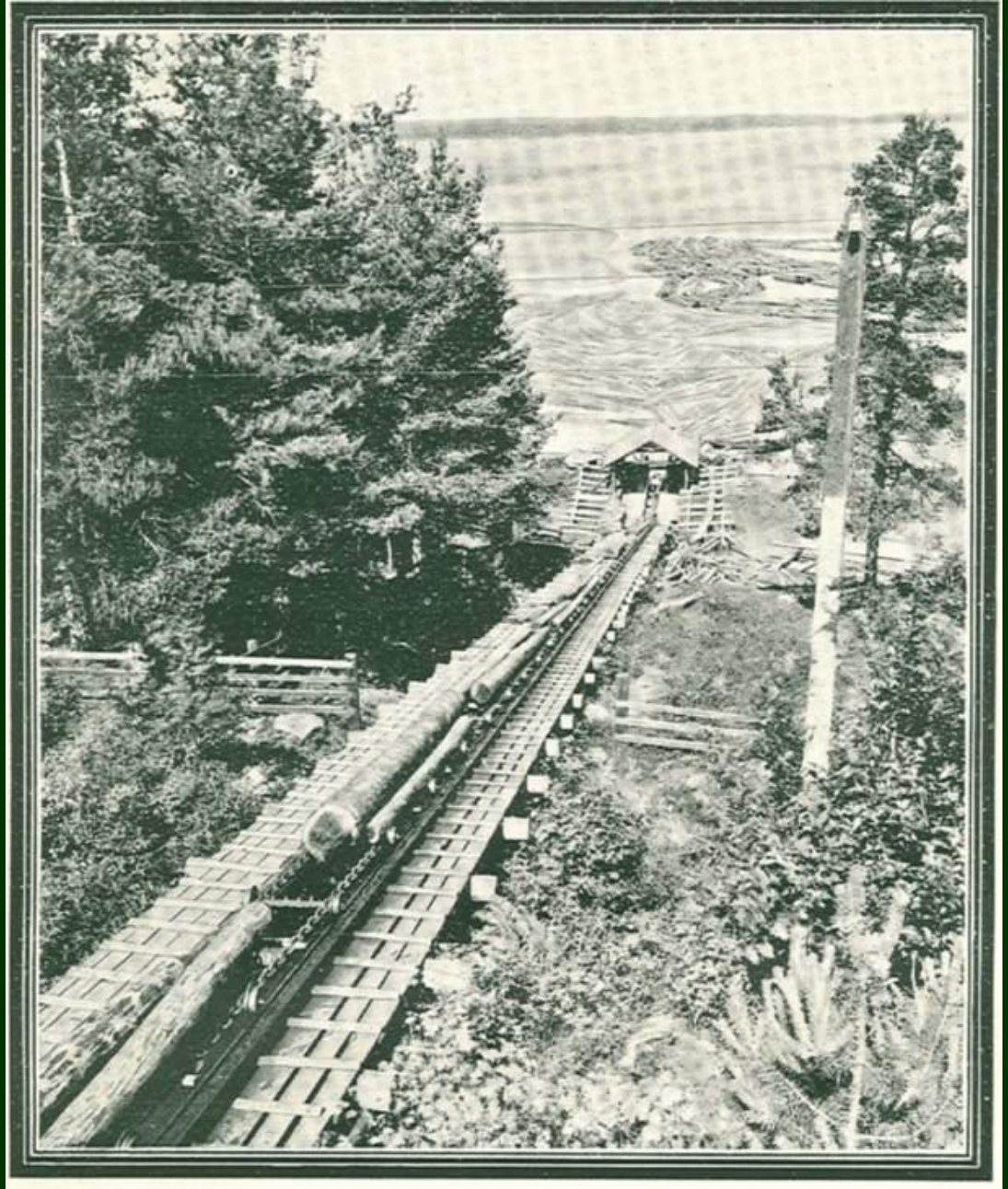

W. Rosenlew & C:on tukkien kaljetusrata Näsijärven ja Pyhäjärven välillä.

1914 Punainen tukkitie Santalahdessa

Kauppalehden
Tampere-numero 1914
Kaupunginkirjasto,
Pirkanmaakokoelma

Koska Tammerkoski käyttöoikeuksineen oli hyvin harvojen Venäjän keisarin tukemien teollisuusyritysten mm. Finlaysonin ja Tampellan käytössä, alkoivat vettä tuotannossaan ja raaka-ainekuljetuksissaan hyödyntävät yritykset siirtyä Rajaportin länsipuolelle vapaamman toiminnan alueelle.

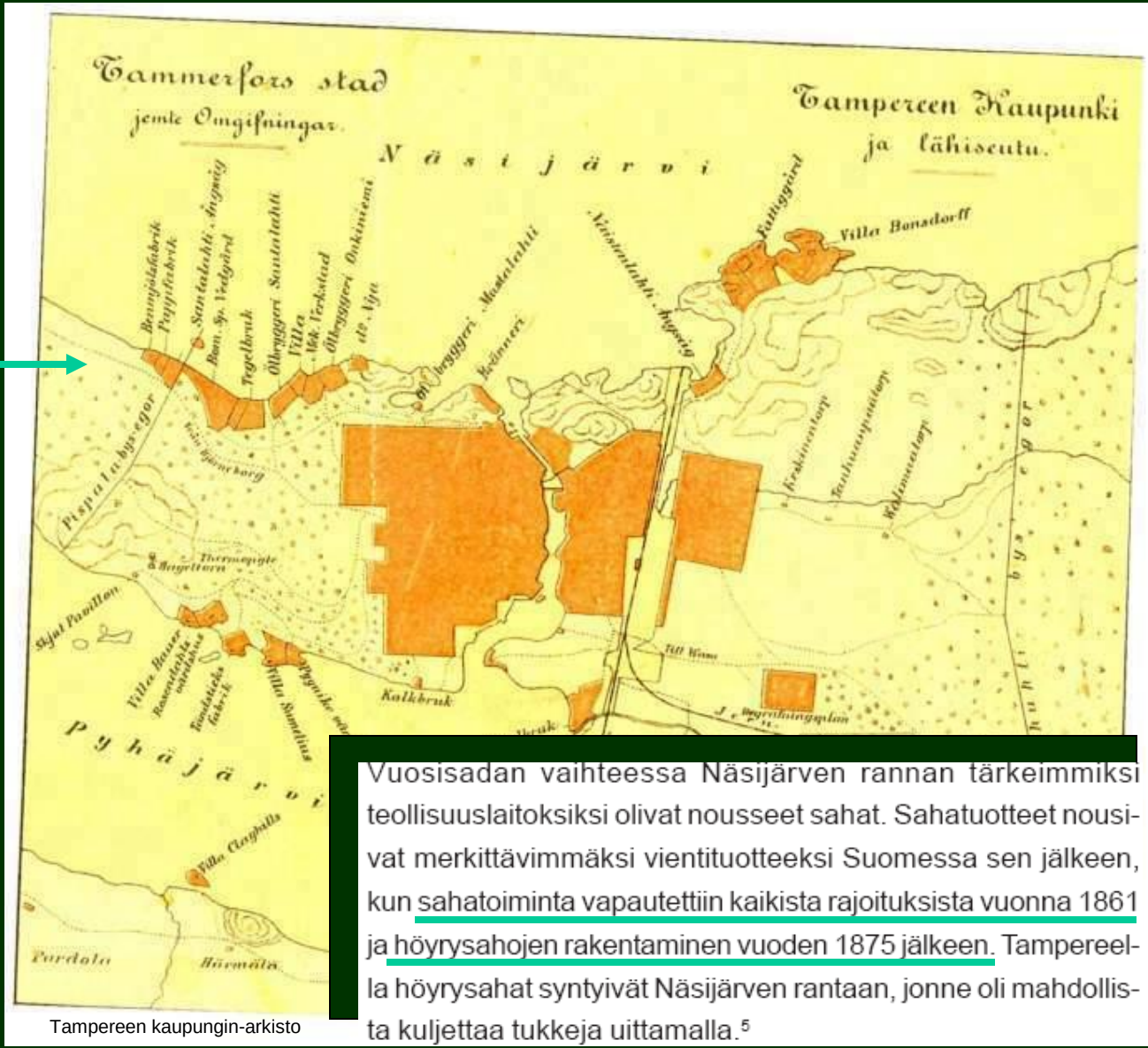

Tampereen kaupungin-arkisto

Vuosisadan vaihteessa Näsijärven rannan tärkeimmiksi teollisuuslaitoksiksi olivat nousseet sahat. Sahatuotteet nousivat merkittävimmäksi vientituotteeksi Suomessa sen jälkeen, kun sahatoiminta vapautettiin kaikista rajoituksista vuonna 1861 ja höyrysahojen rakentaminen vuoden 1875 jälkeen. Tampereella höyrysahat syntyivät Näsijärven rantaan, jonne oli mahdollista kuljettaa tukkeja uittamalla.[5]

1887

Höyrykone alkoi muuttaa vesivoimaa höyryvoimaksi 1840-luvulta lähtien.

Teollisuus saattoi siirtyä pois koskien varsilta

sahatoiminta

Pispalan tukkitiet

- Tukkien rahtaus Pispalan kannaksen yli alkoi vuonna 1863, kun Porin höyrysaha rakensi läntinen tukkitien, Tämä myöhemmin Rosenlewin punainen tukkitie oli aluksi hevoskäyttöinen, mutta vuonna 1873 se muutettiin höyrykäyttöiseksi.

- Koska Rosenlew ei sallinut muiden kuljetuksia, Reposaaren höyrysahayhtiö rakensi oman itäisen harmaan tukkitien vuonna 1876

Kapea kannas laajojen vesireittien välillä on tehnyt otolliseksi maa- ja vesiteiden kohtaamisen

Tampereen kaupungin-arkisto

Tampereen kaupunki

Santalahden rautatie

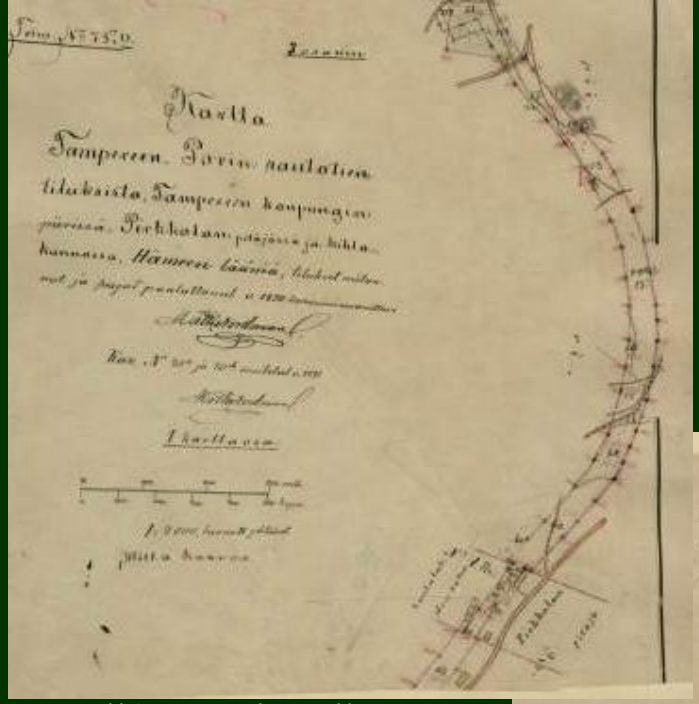

Keski-Suomen maakunta-arkisto

Rautatiealueen lunastusta varten laati vuonna 1890 Math Nordman Pohjois-Pirkkalasta ja Tampereesta lunastuskartan

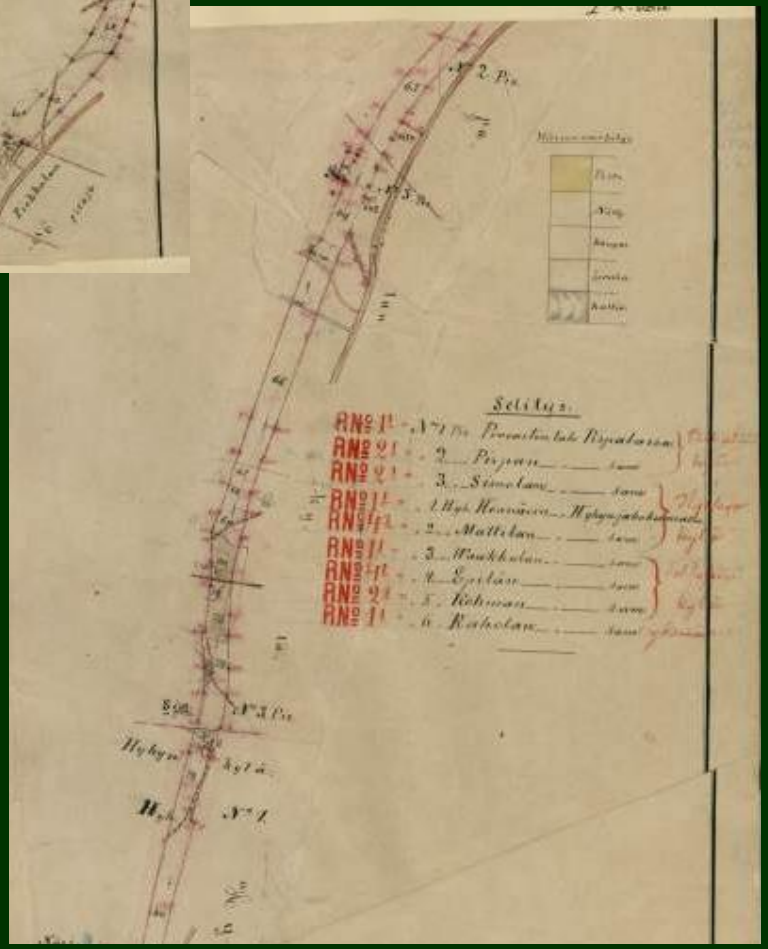

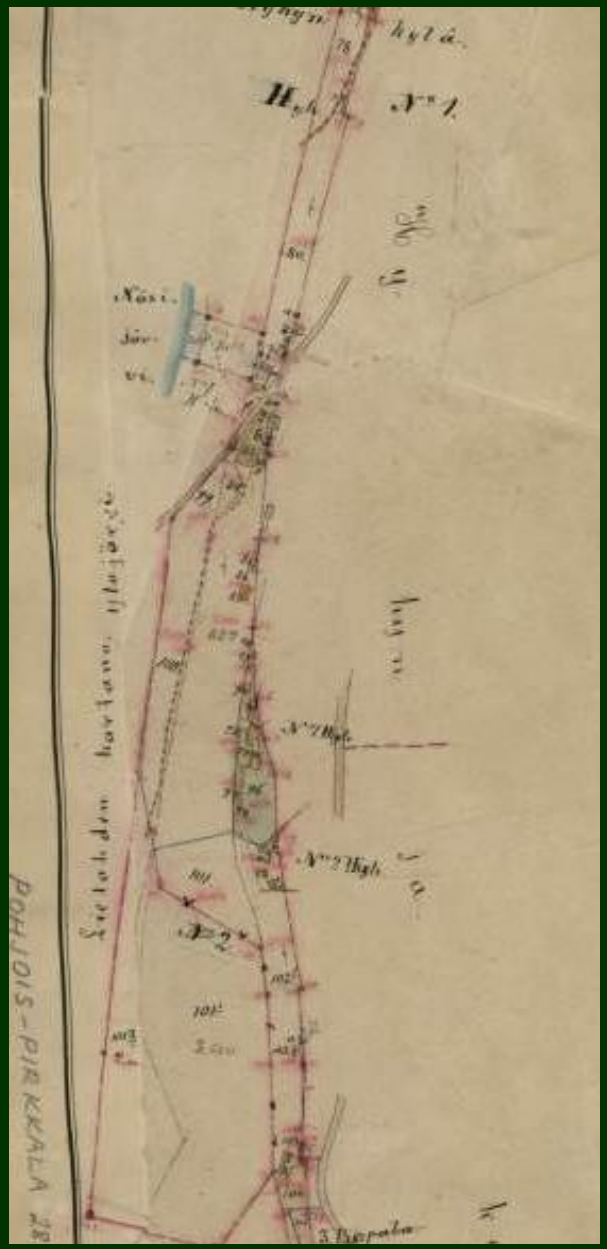

Rautatie otettiin käyttöön 1893 ja virallisesti 1895. Rautatie vaikutti ratkaisevasti teollisuuden kuljetuksiin ja sitä myötä teollisuuden lisääntymiseen, joka puolestaan vaikutti asumisen lisääntymiseen

- 1893, L.J. Ingberg, Osa Hämeenläänin kartasta,
- Pirkanmaakokoelma Metso/JS

Santalahden vaiheita

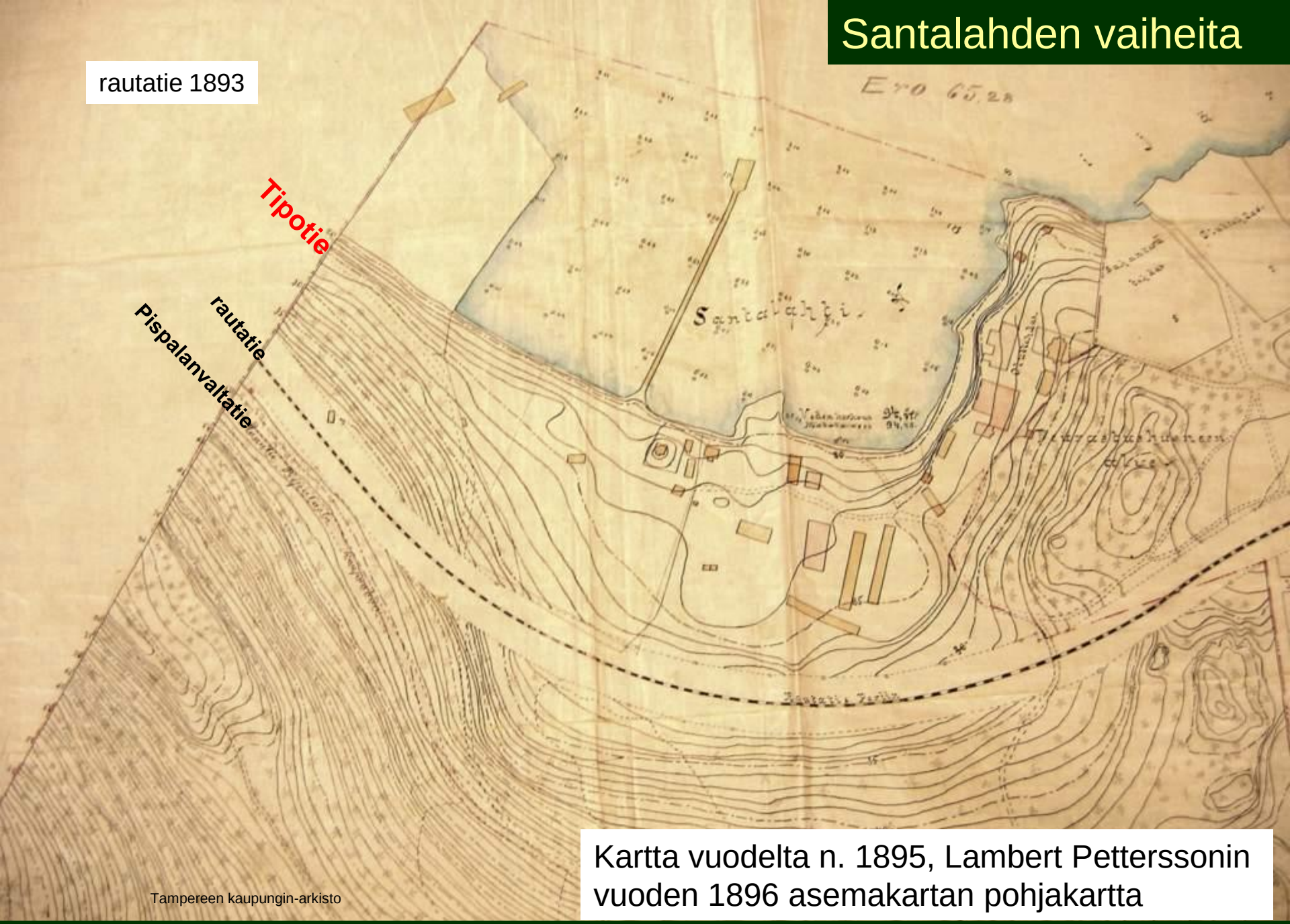

Kartta vuodelta n. 1895, Lambert Petterssonin vuoden 1896 asemakartan pohjakartta

Tampereen kaupungin-arkisto

Paikan lähtökohdat

Pispalan-Santalahden harjualueen palstoitus ja asutuksen laajentuminen

Kyttäläläisten lopullinen häätöpäivä oli 1.5.1892

Kyttäläläisten asuttaminen

Armonkallio

Amuri

Puu-Tammela

Osa siirtyi Pispalaan

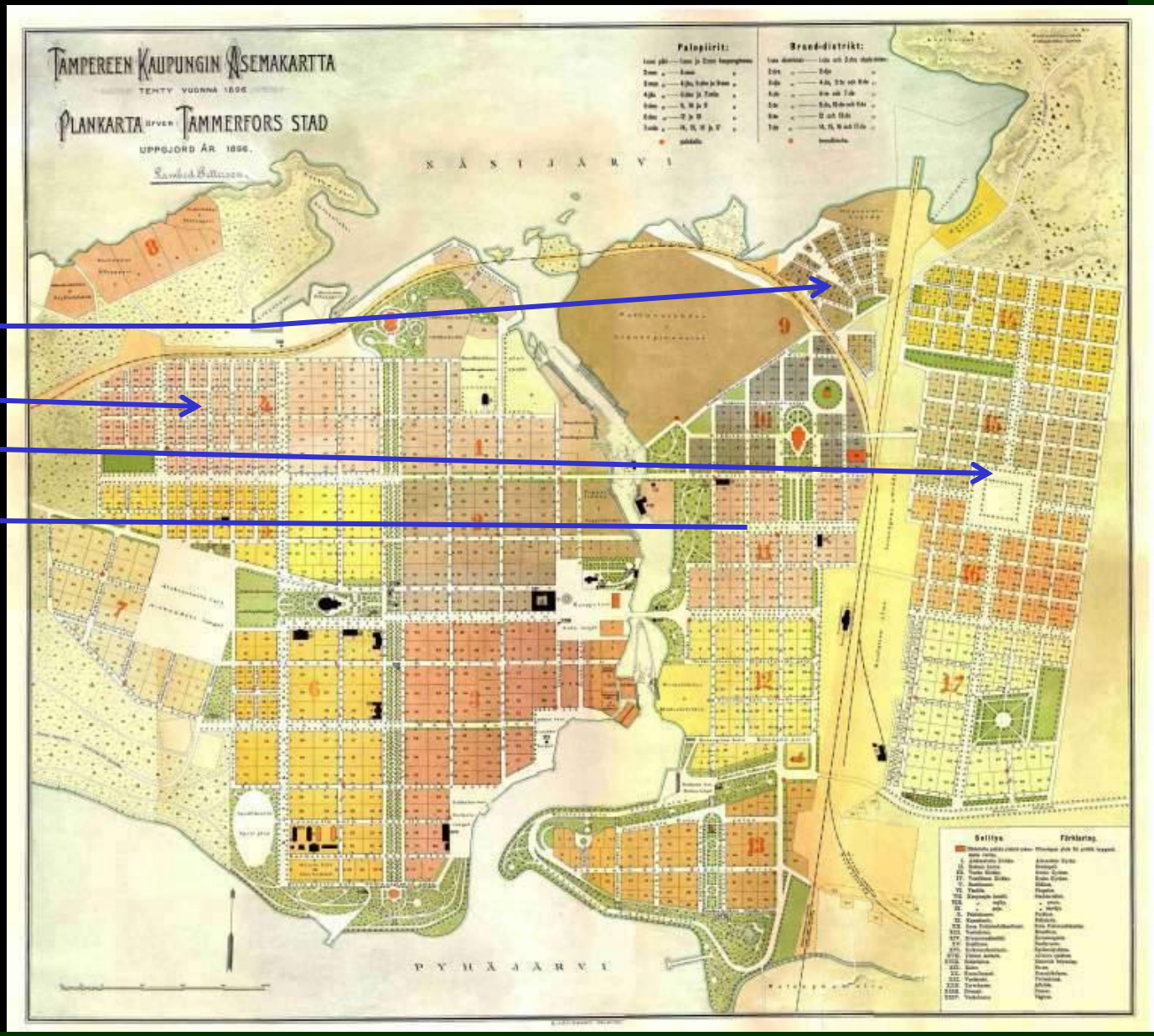

Tampere 1896

15.6.1898 annettiin asetus taajaväkisten maalaisyhdyskuntien järjestämisestä

Tampereen kaupunkialueen ulkopuolelle alettiin laatia palstoitussuunnitelmia

1899 Ansiokallio

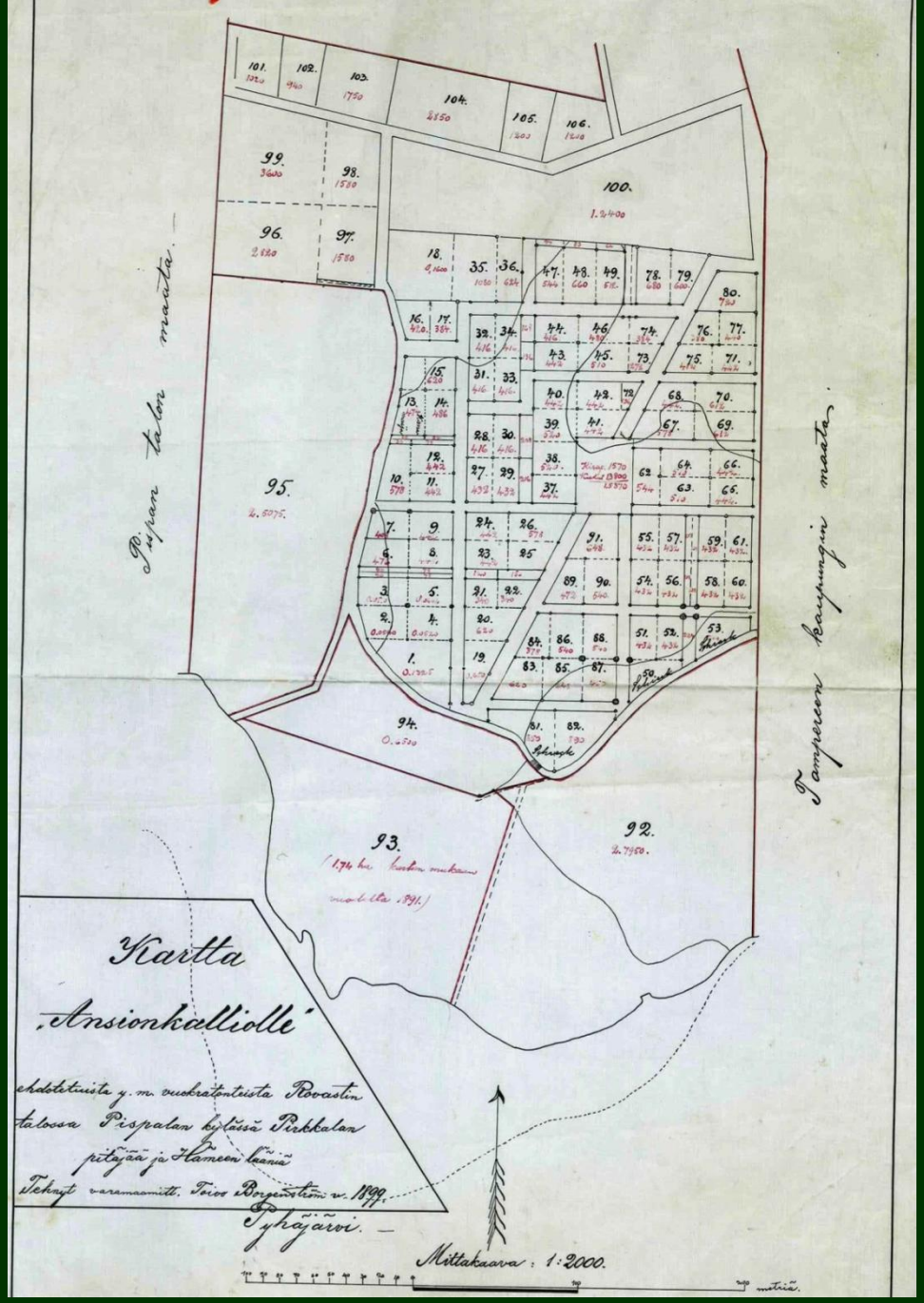

- 1899 Ansiokallio Toivo Borgenström
- Palstoitussuunnitelma
- Tampereen kaupunki kaupunkimittauksen arkisto

15.6.1898 annettiin asetus taajaväkisten maalaisyhdyskuntien järjestämisestä

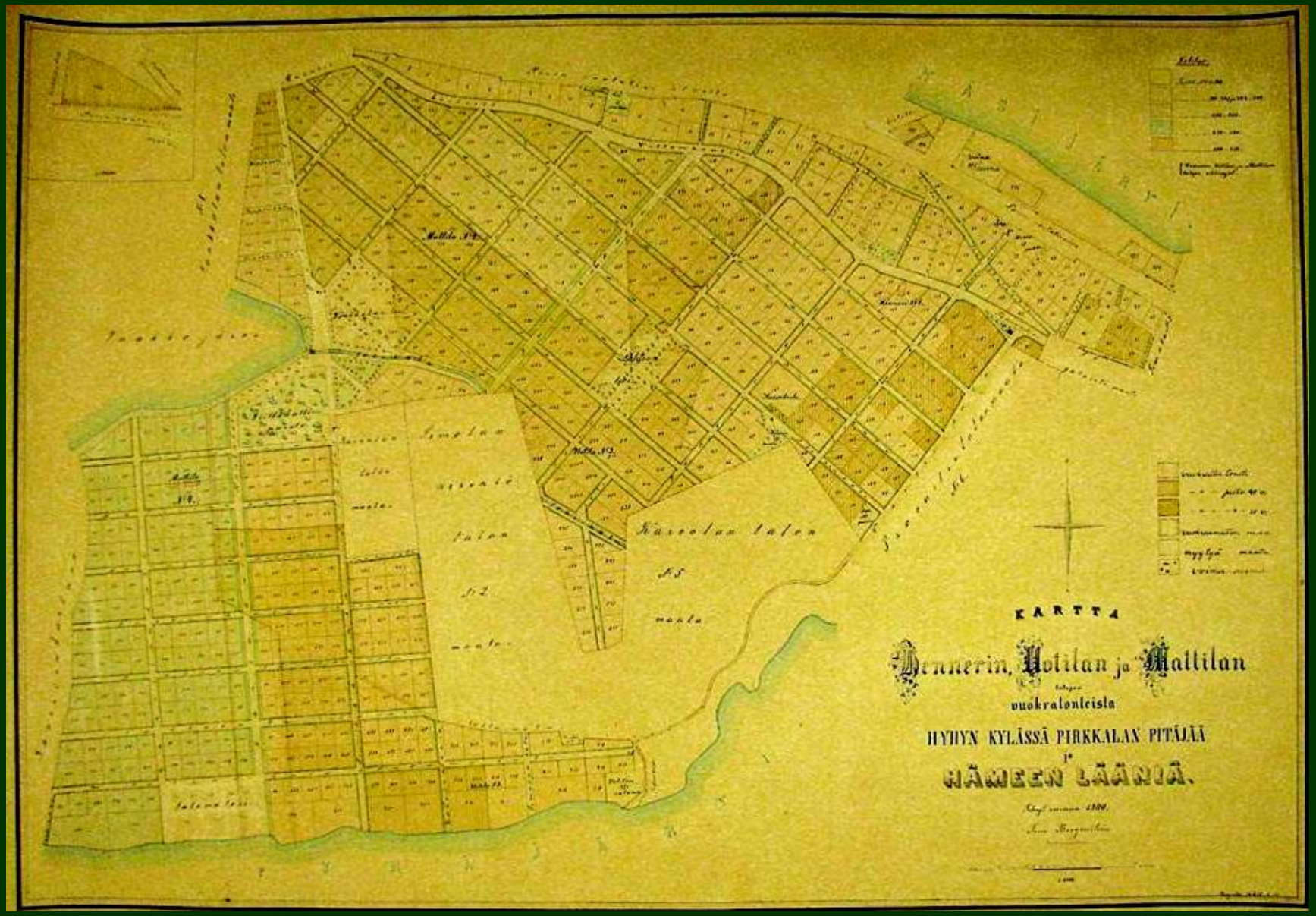

1900 varamaanmittari Toivo Borgströmin maankäyttöehdotus

Hatanpään kartanon maille

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

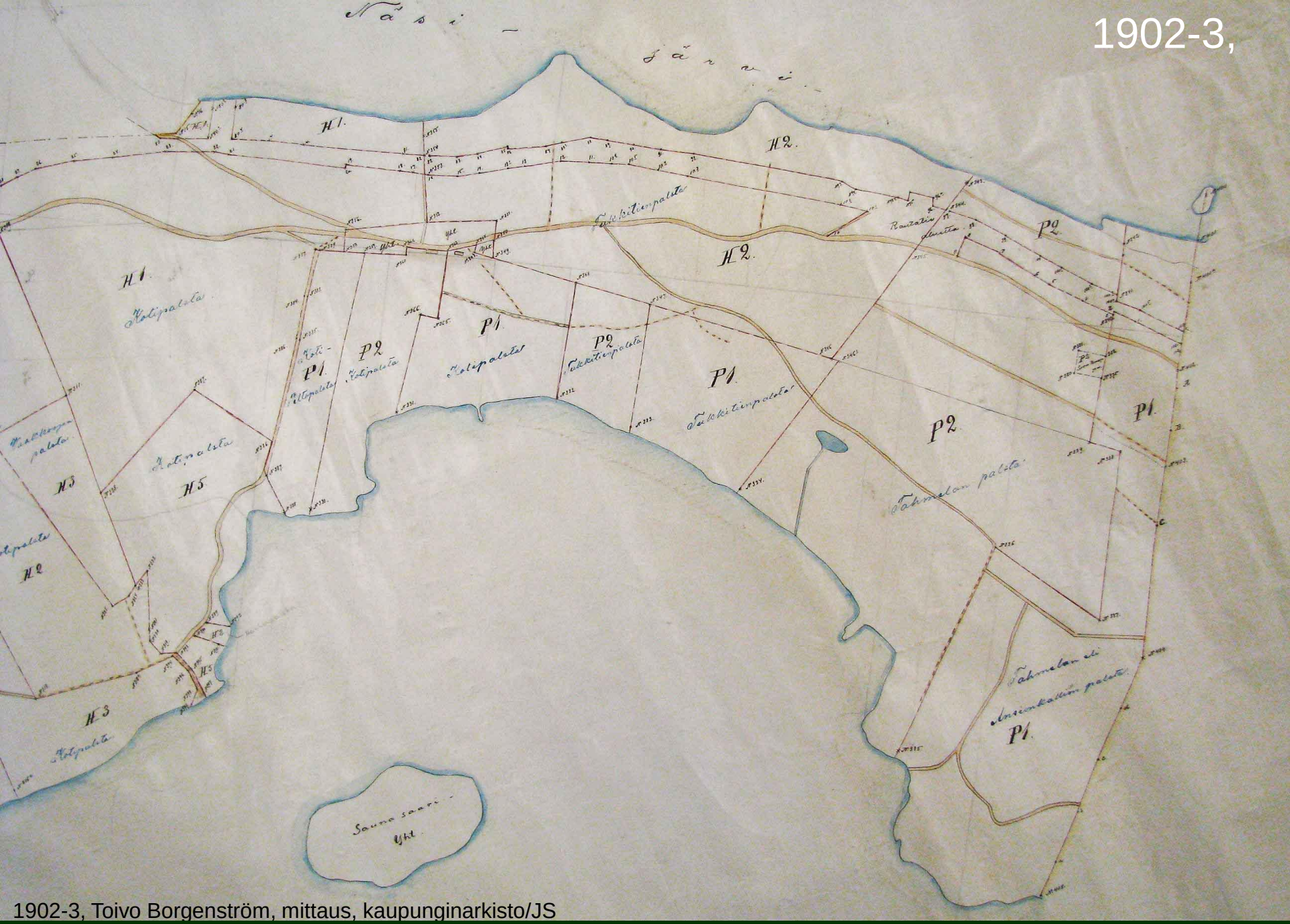

1902-3, Toivo Borgenström, mittaus, kaupunginarkisto/JS

1903 Pispala ja Santalahti Pirkkalan pitäjänkartassa

Kansallisarkisto JoukoSeppänen 080429.

Pirkkalan pitäjän henkikirjoitustietoja

Nokian kaupunginarkistosta

PISPAN JA PROVASTIN ALUEELLA OLLEIDEN TALOJEN JA ASUKKAIDEN MÄÄRÄ

Vuonna 1895 savuja (ruokakuntia/taloja) Yhteensä 25

- vapaita 10 ja maksavia 15

Vuonna 1898 savuja (ruokakuntia/taloja) Yhteensä 55

- vapaita 43 ja maksavia 12

Vuonna 1903 savuja (ruokakuntia/taloja) Yhteensä 234

- vapaita 175 ja maksavia 59

Vuonna 1906 savuja (ruokakuntia/taloja) Yhteensä 249

- vapaita 179 ja maksavia 70

Vuonna 1917 Pispassa oli 726 henkeä ja Provastissa 705 henkeä Yhteensä 1 431 asukasta

Suurin osa ruokakunnista oli tuolloin 2 henkisiä, joten ruokakuntien määrä oli 10 vuodessa ainakin 3-kertaistunut.

Kuvernöörille tehdyissä kunnallislautakuntalain ilmoituksista maanviljelyksestä kunnissa mainitaan Pirkkalan Pispalan ja Santalahden alueelta vuosina 1880-1907 vain Pispa ja Provasti

Pispalan-Santalahden rakennuskantaa ennen 1905

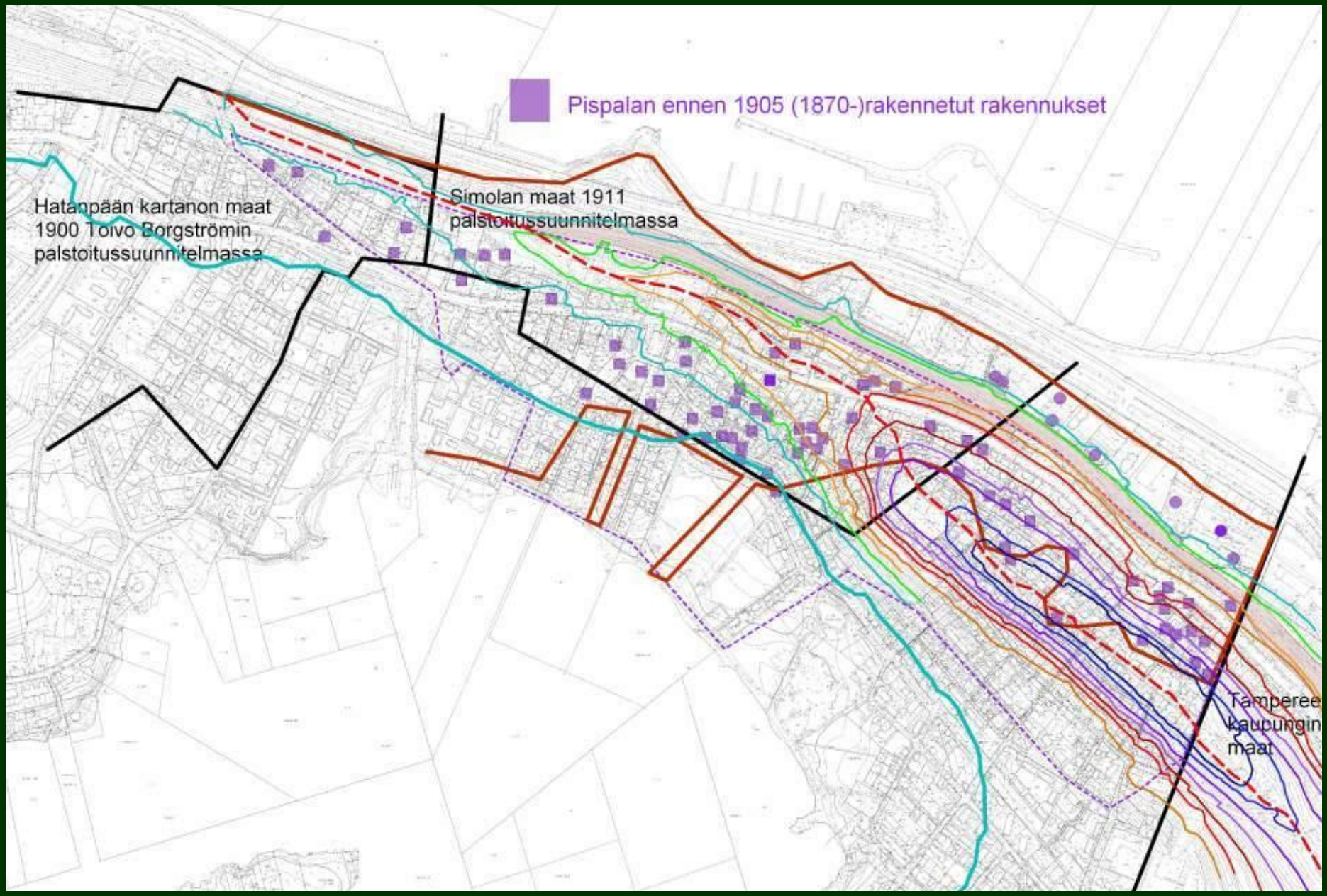

Maat ja palstoitussuunnitelmat 1899-1911

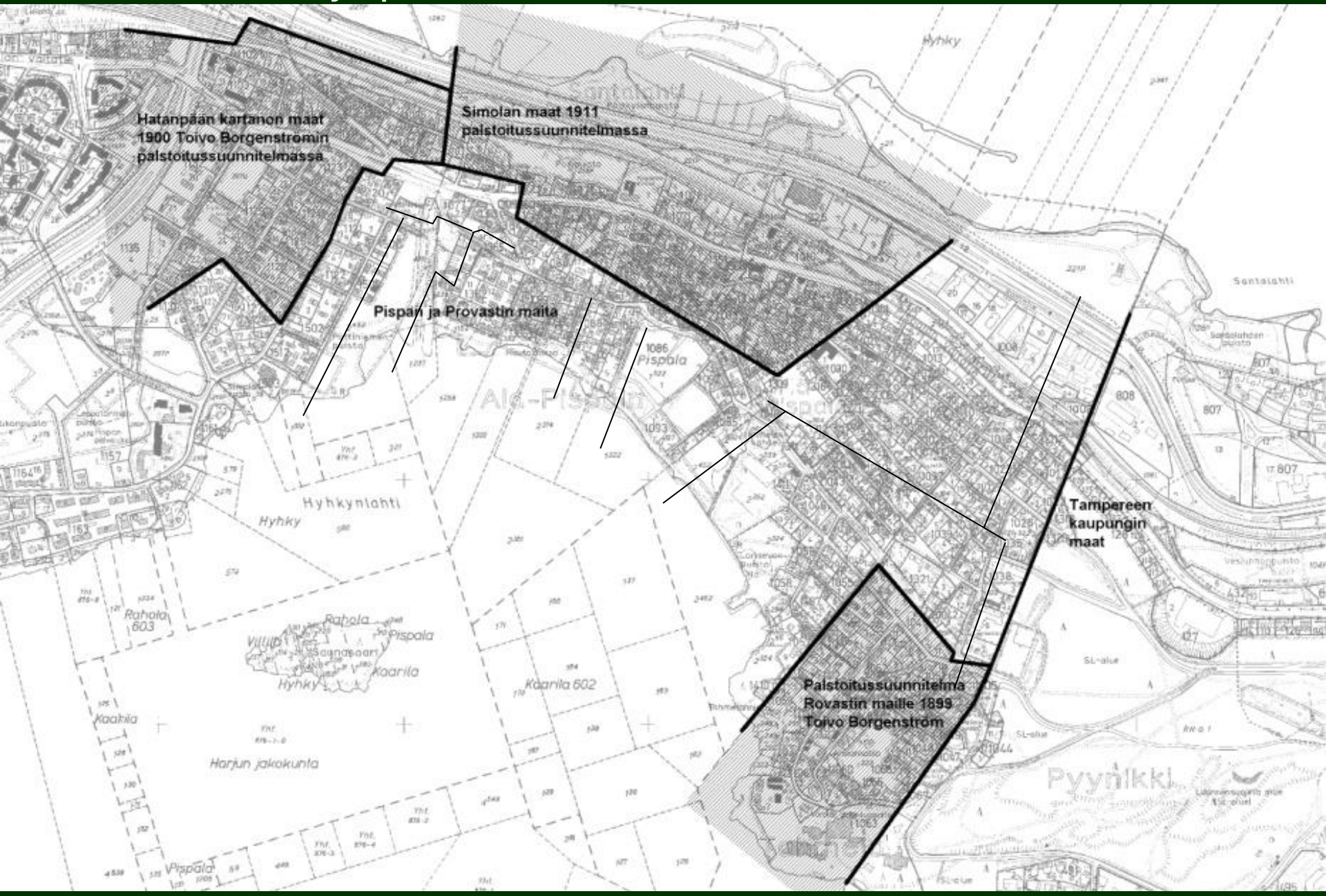

Santalahden vaiheita

Venäläinen topografikartta 1907

Tampereen kaupungin-arkisto

Pispalan puolelle siirtyneet yritysten toimintaedellytykset paranivat vuonna 1895 avatun rautatien myötä. Samalla yritysten johtajien huviloita ja työväestön pikku asumuksia alkoi rakentua rautatien ja Pispalan valtatien varteen

Tampereen kaupungin-arkisto

Tampereen seudun kartta 1909

Santalahden vaiheita

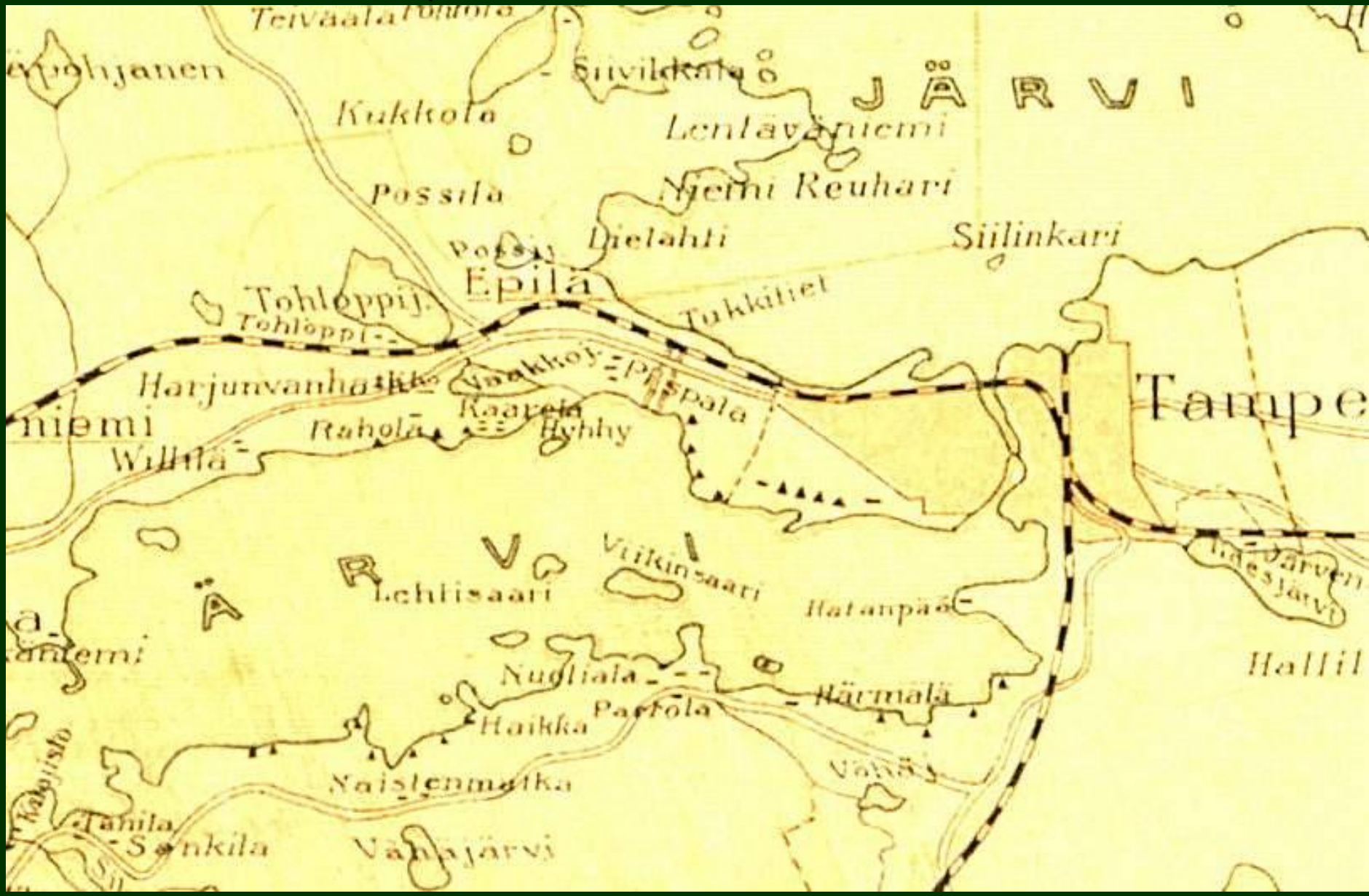

1863 läntinen punainen tukkitie ja 1873 itäinen harmaa tukkitie

Santalahden vaiheita

1910

Tahmela mukaan kartalle

1910 mittaus, Pispala, osa, senaatinkartasto, Kansallisarkisto, digitaaliarkisto

Pispalan ja Santalahden rakentumista 1910 mennessä

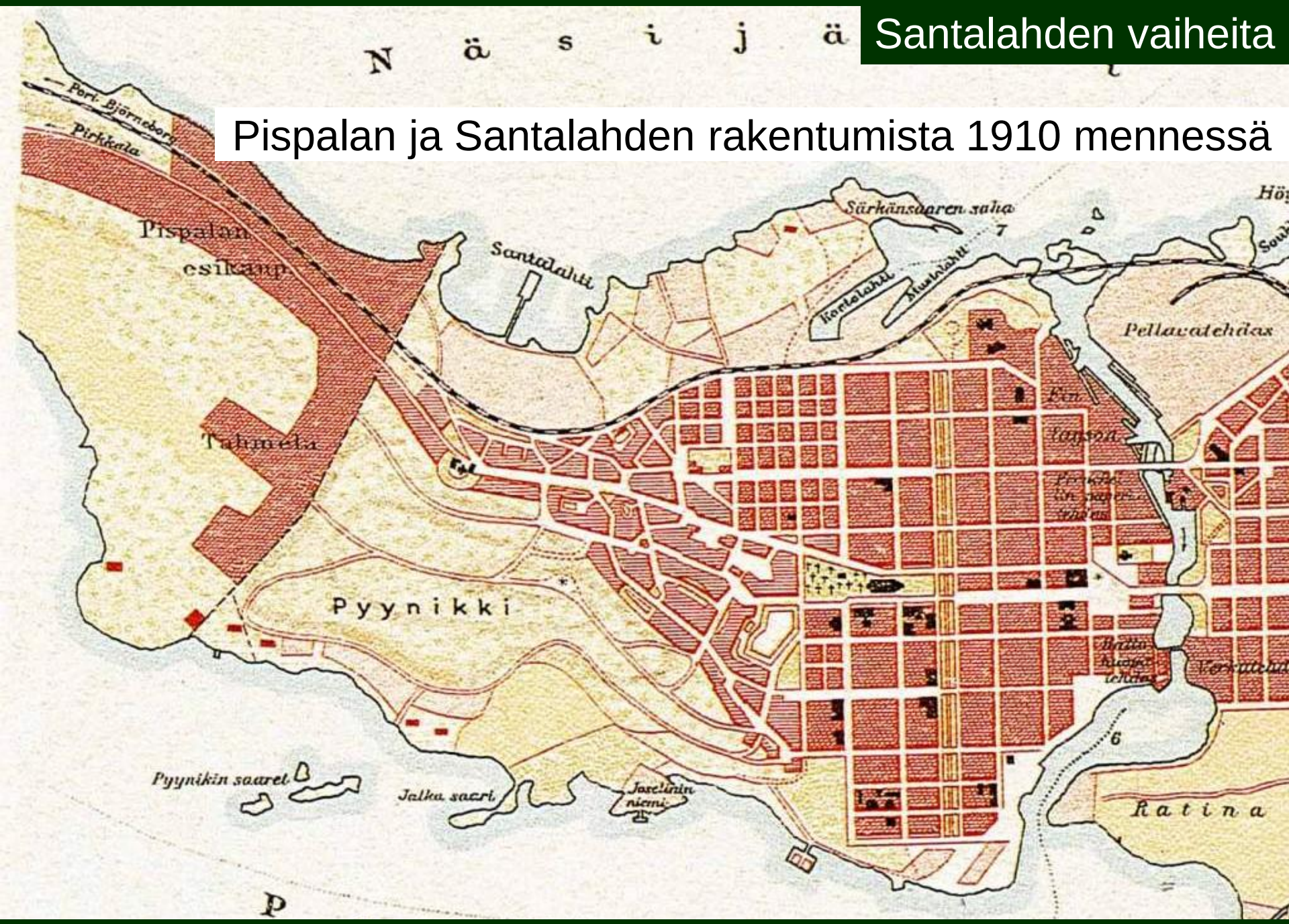

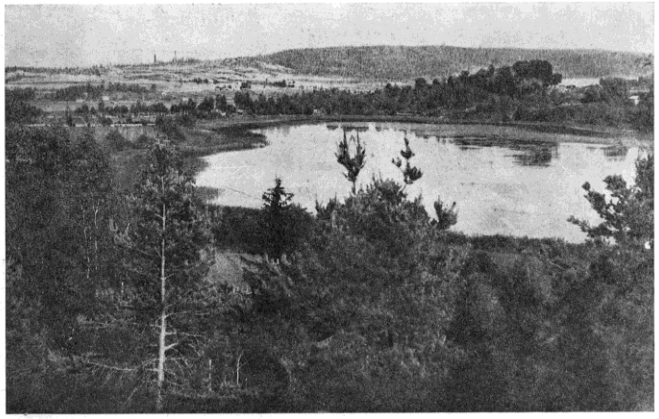

Näköala Epilän tieltä Pispalan harjulle Vaakkolammin yli. Kuva v:lta 1883. Pispalan harju on vielä kokonaan metsän peitossa. *(Valokuv. Sv. Lagergren; om. Hämeen museo)*

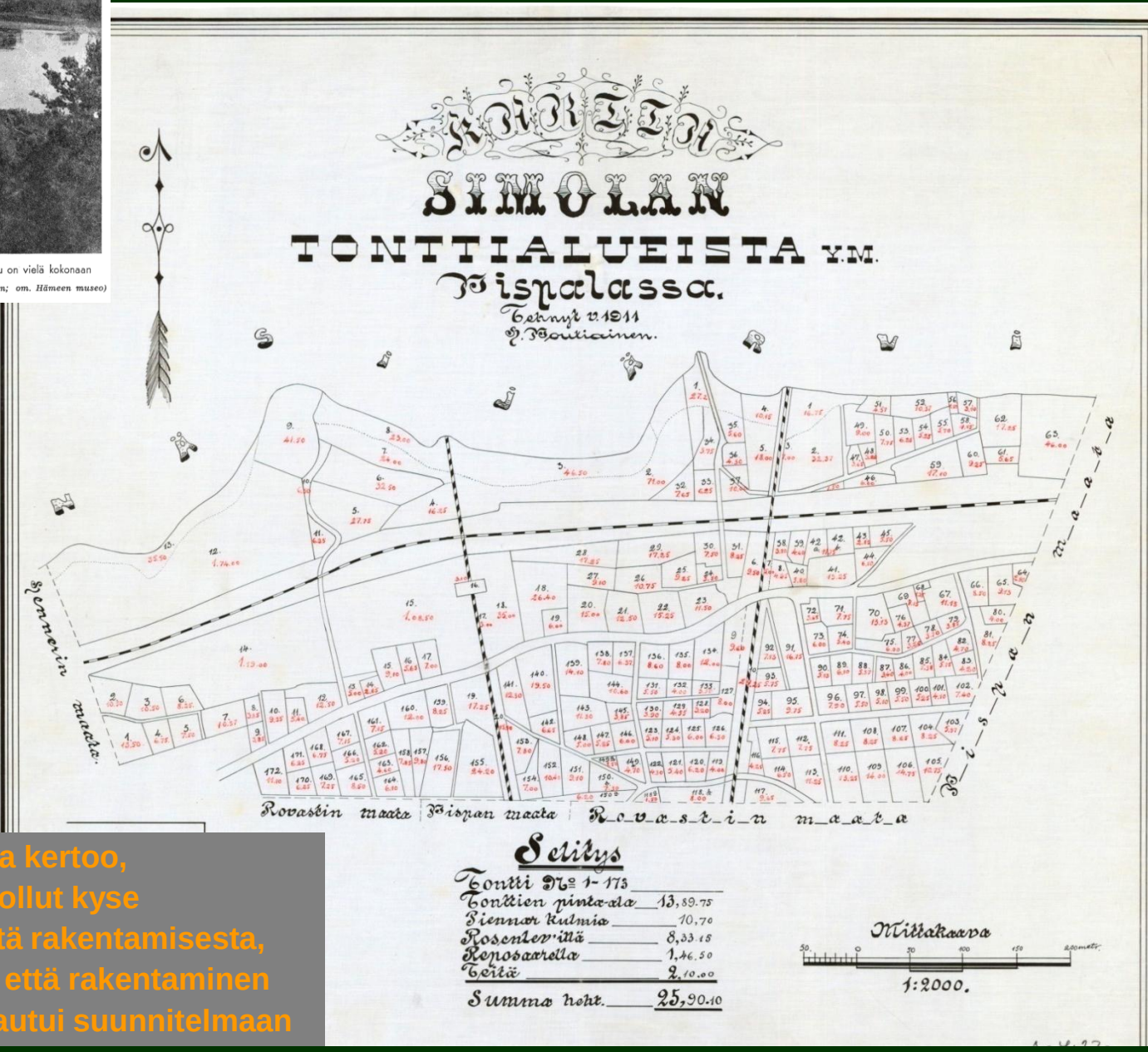

Santalahden osan, Rantakylän ja Pispalan keskeisen osa-alueen palstoitus-suunnitelma v.1911

Kartta kertoo, ettei ollut kyse villistä rakentamisesta, vaan että rakentaminen pohjautui suunnitelmaan

1914 Pispalan valtatie oli strategisen suunnittelun kohde

Tampereen seutu, Venäläisten tiekartta 1914, osa, digiarkisto

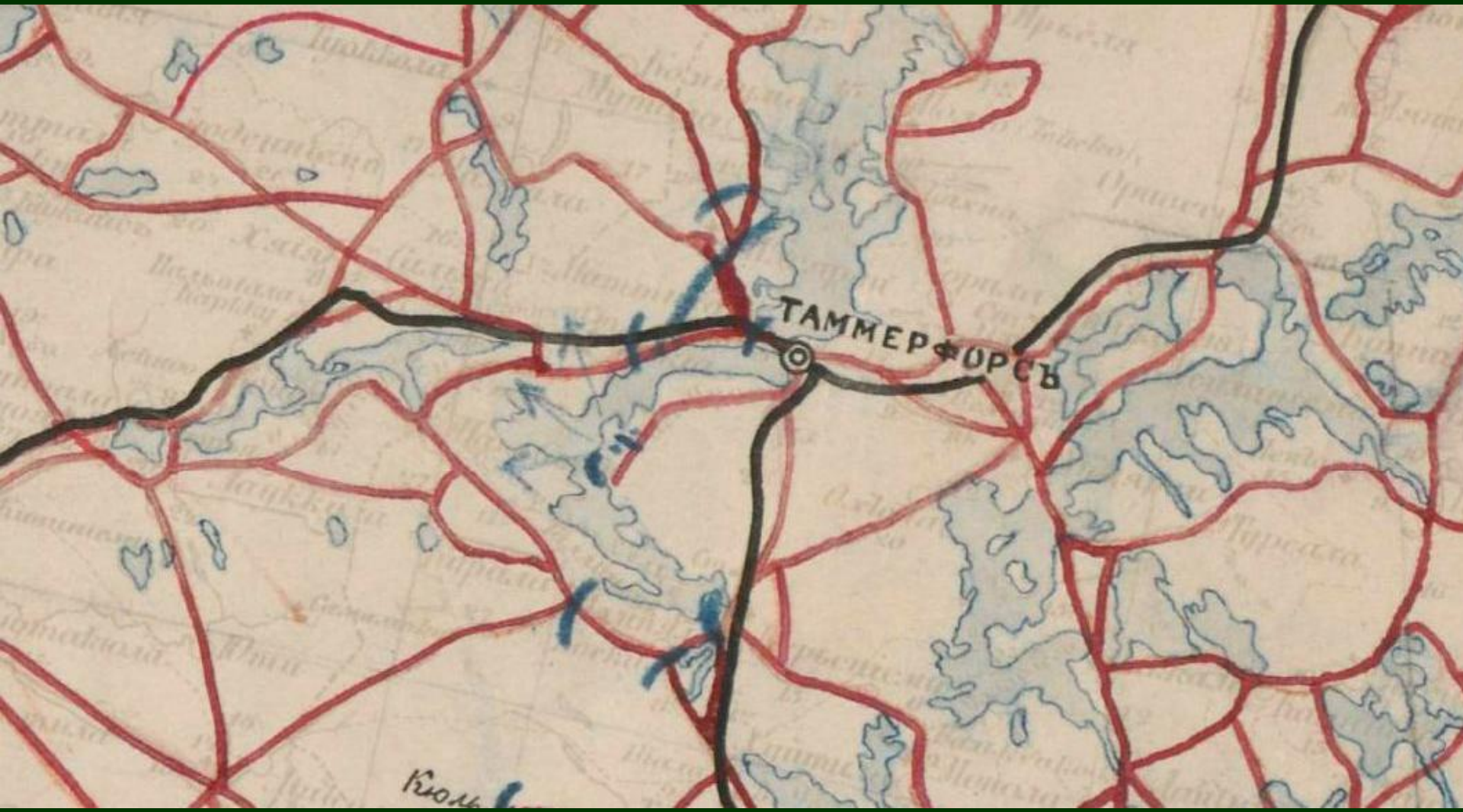

1915 Pirkkalan pitäjänkartta

Autoja oli Suomessa 1000

Kansallisarkisto Jouko Seppänen 080429

Hyhkyn Asemakaavaluonnos, Palstoitussuunnitelma, 1924 E A Piponius

Kansallisarkisto Jouko Seppänen 080429

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

1927 Pohjois-Pirkkala pitäjänkartta

Santalahden vaiheita

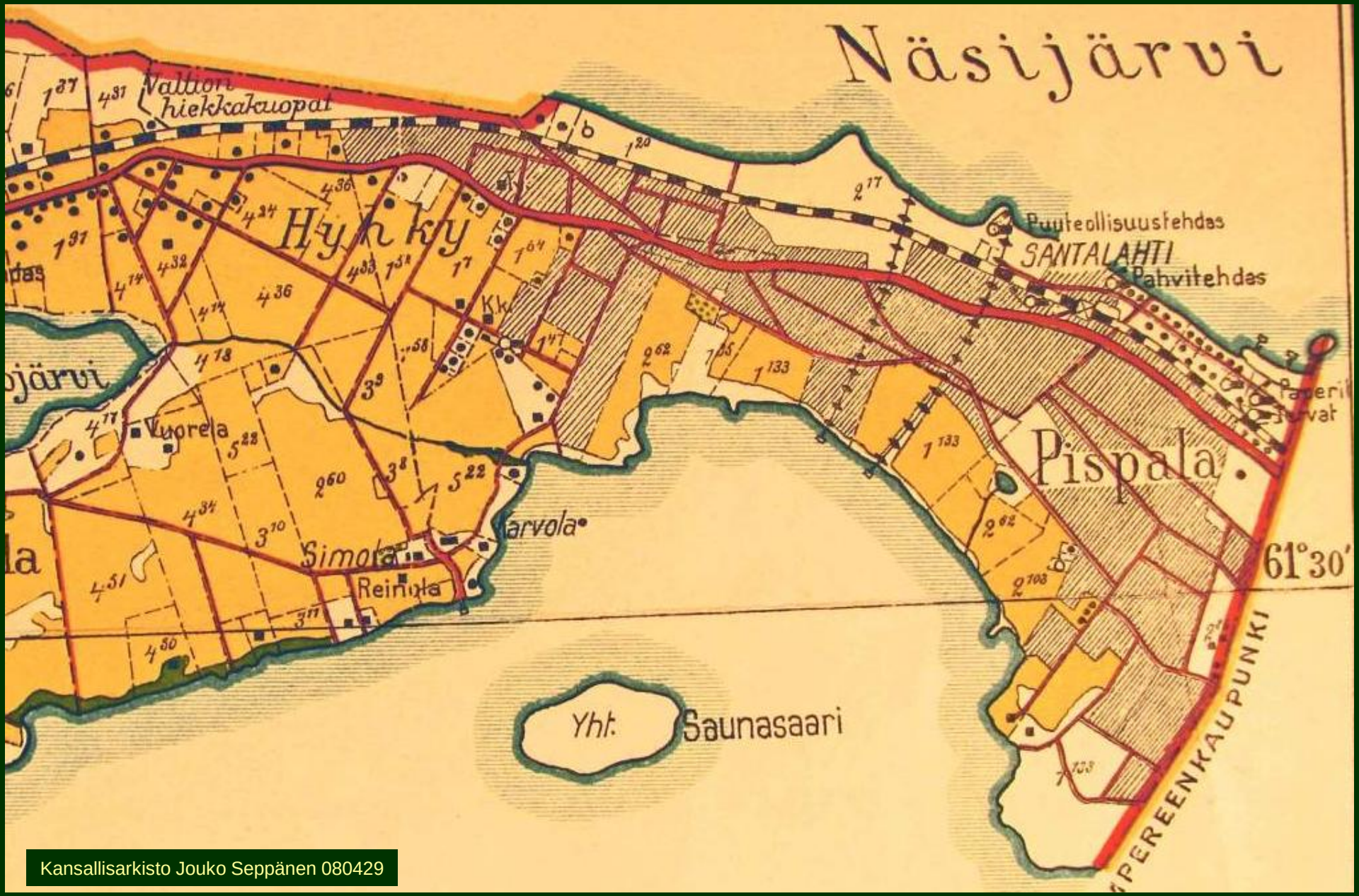

Kansallisarkisto Jouko Seppänen 080429

Santalahden vaiheita

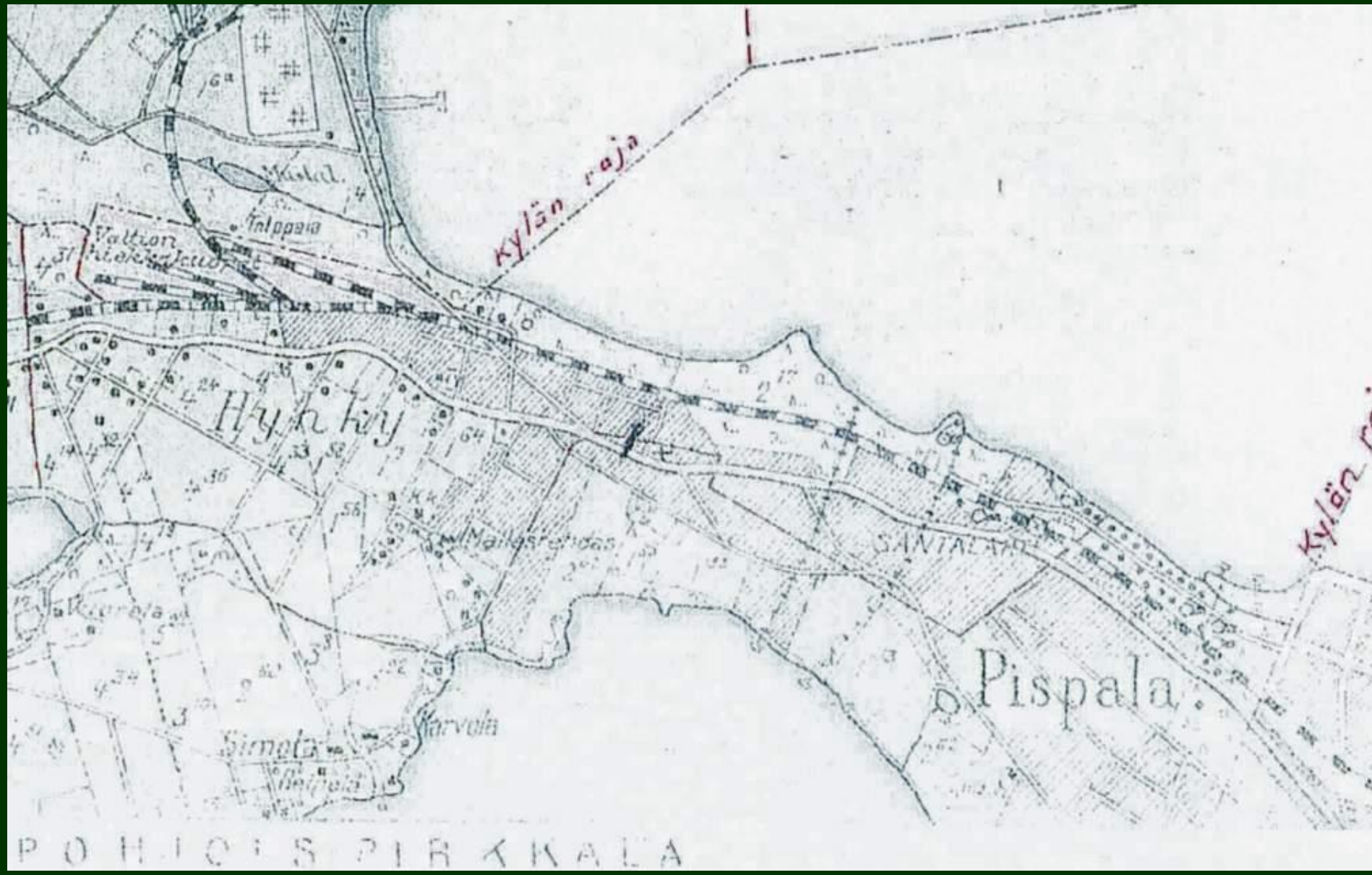

1928 peruskartan osa

Avoniuksen mittaus 1930 /

Santalahden vaiheita

Asemakaavalaki 1930 taajaväkisten asuinalueiden järjestämiseksi

Santalahden vaiheita

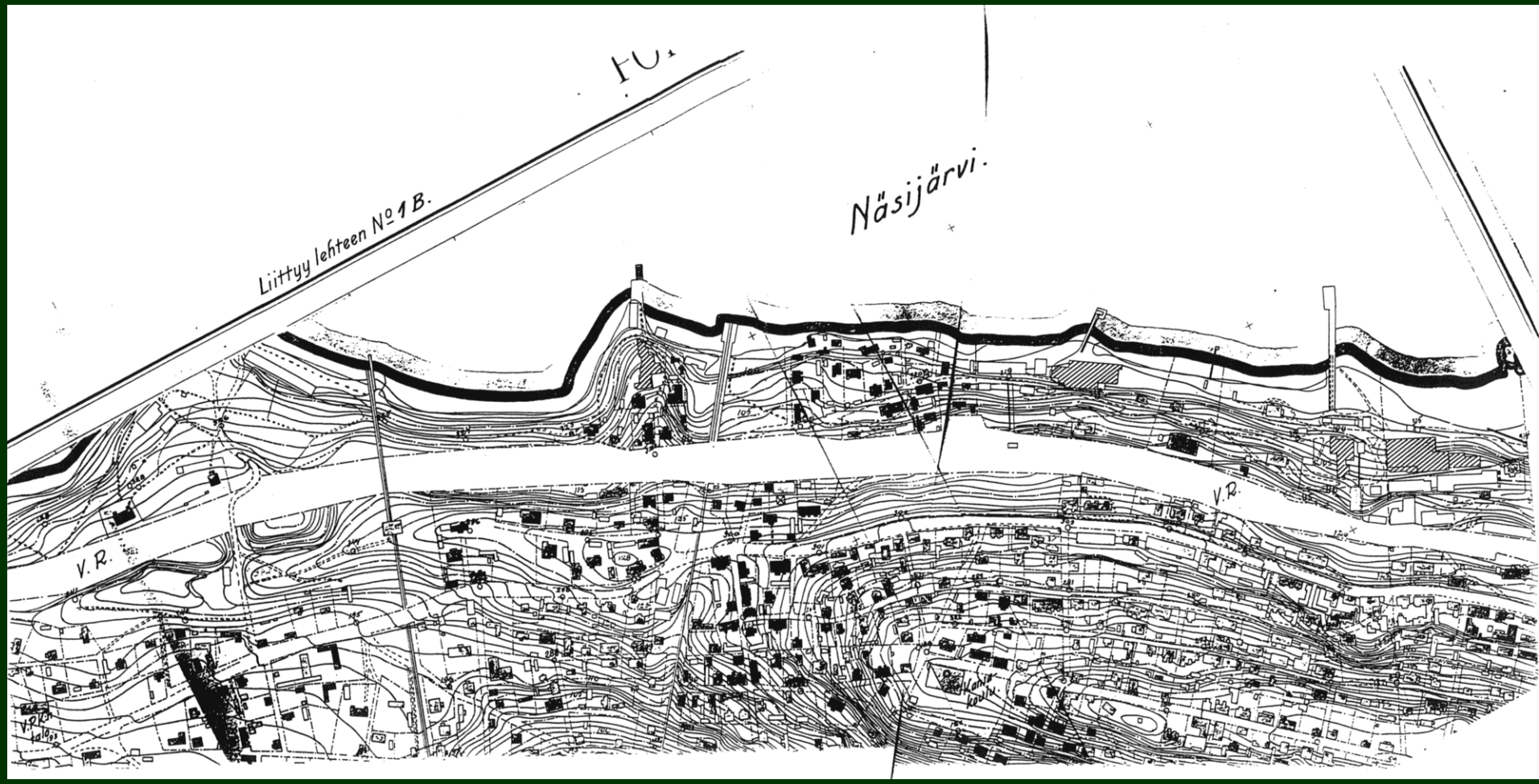

1930 ote Pohjois-Pirkkalan kartasta

Pispalan ensimmäinen uittotunneli valmistui 1930

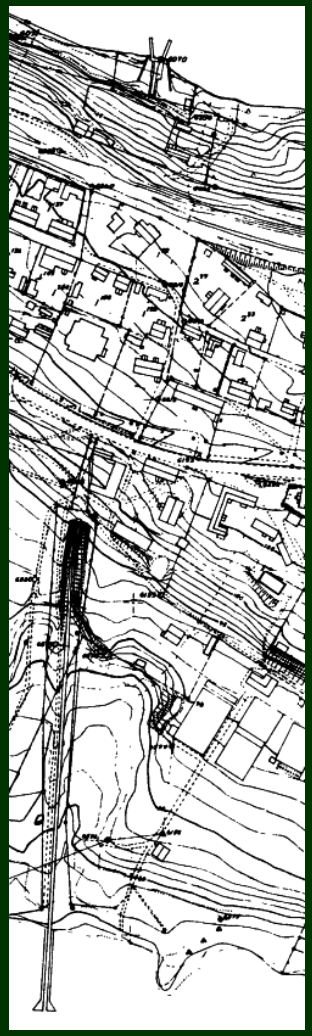

Vuonna 1929 autokanta Suomessa 40 273 kpl

Santalahden vaiheita

Santalahti teollisuusalueeksi

1930

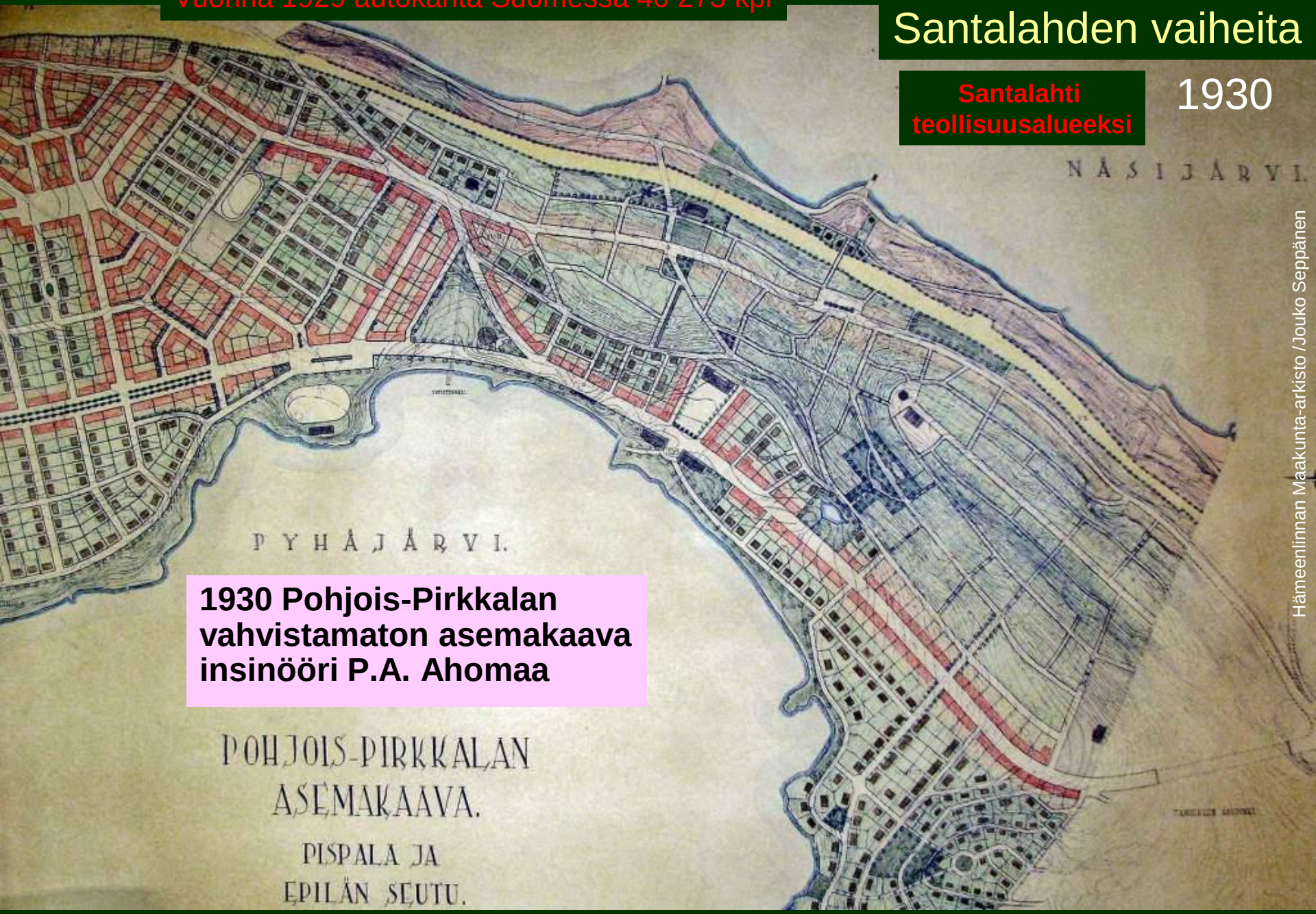

1930 Pohjois-Pirkkalan vahvistamaton asemakaava insinööri P.A. Ahomaa

Hämeenlinnan Maakunta-arkisto /Jouko Seppänen

1930 Pohjois-Pirkkalan vahvistamaton asemakaava insinööri P.A. Ahomaa

Hämeenlinnan Maakunta-arkisto /Jouko Seppänen

Pispalan ja Santalahden asemakartta 1936

Tukkitiet purettu 1932 ja -35

Tampereen kaupungin-arkisto

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahden vaiheita

1936

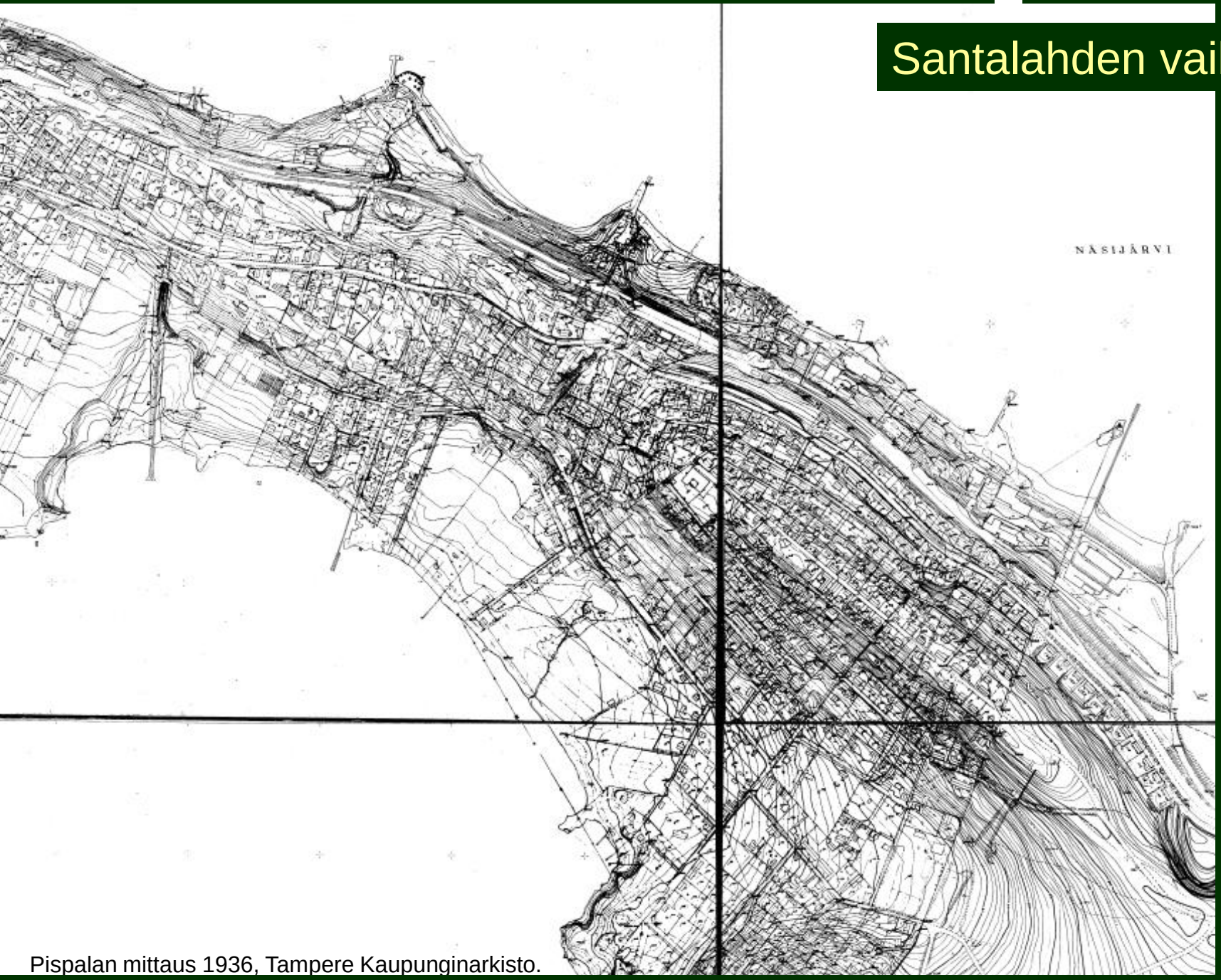

Pispalan mittaus 1936, Tampere Kaupunginarkisto.

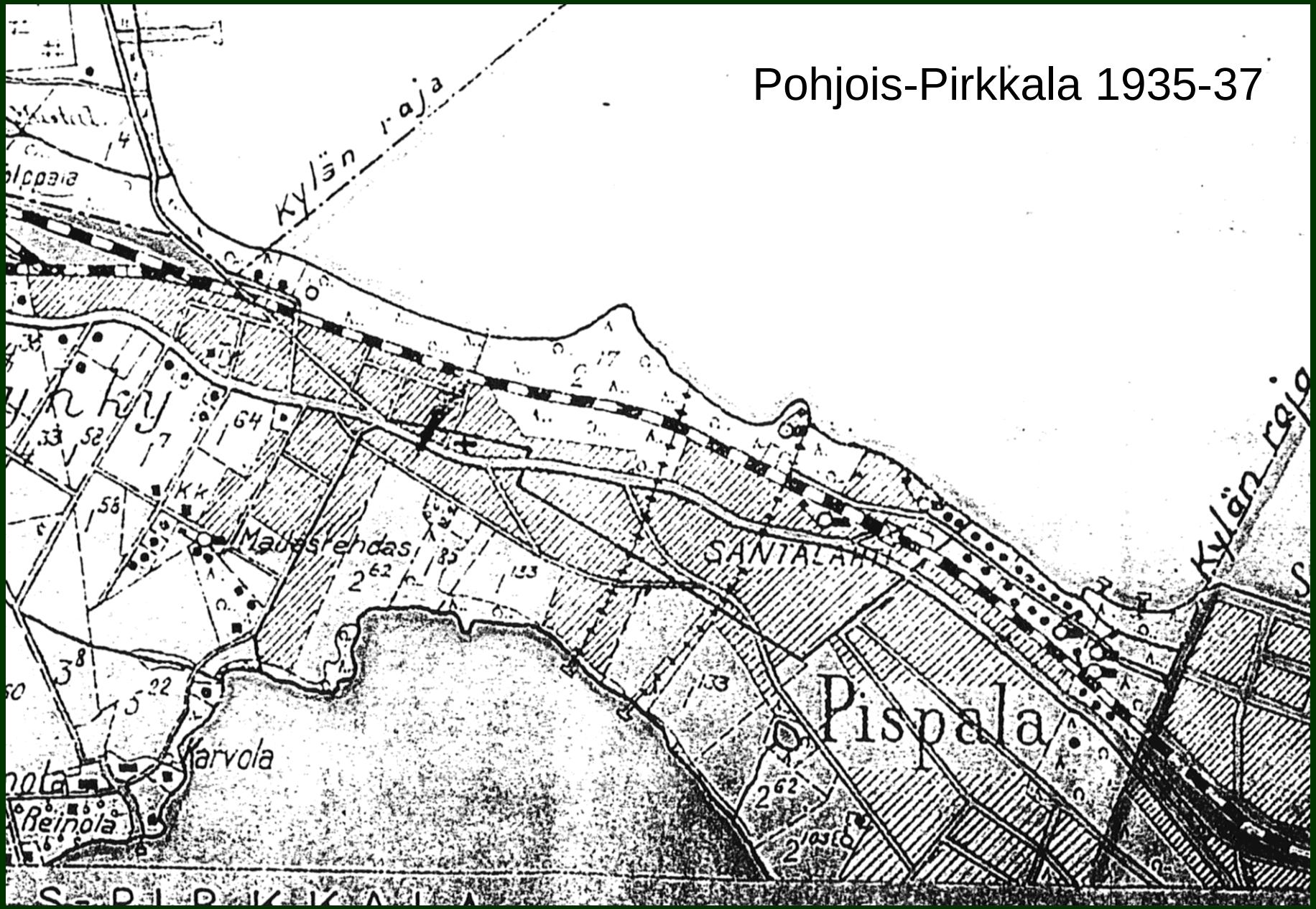
Pohjois-Pirkkala 1935-37
Kylän raja
Kylän raja
SANTALAHTI
Pispala
Mäntsrehdas
Harvola
Reinola

Tampereen alueliitokset: Santalahti liitettiin Tampereeseen

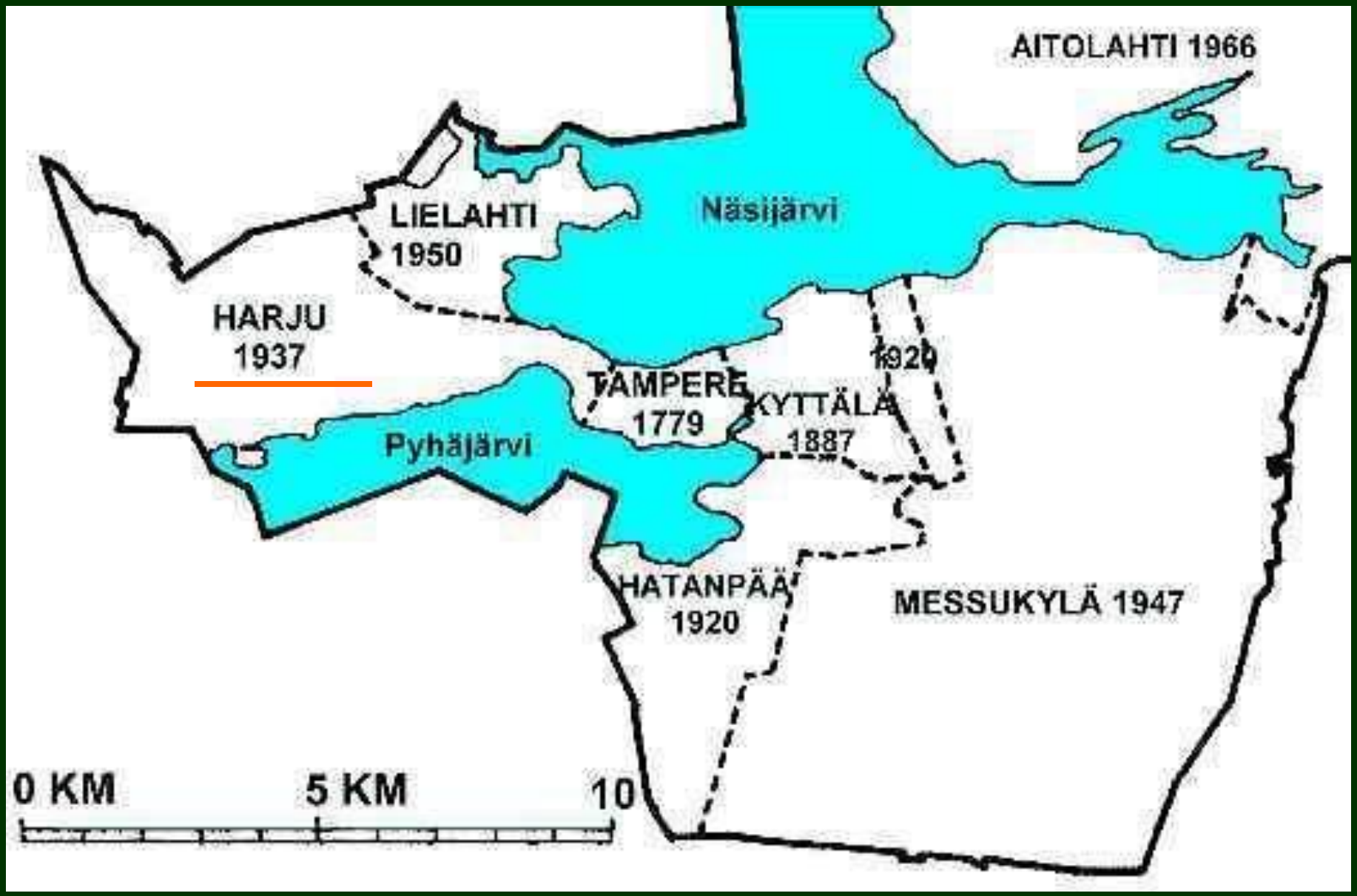

Santalahden vaiheita

1937-45

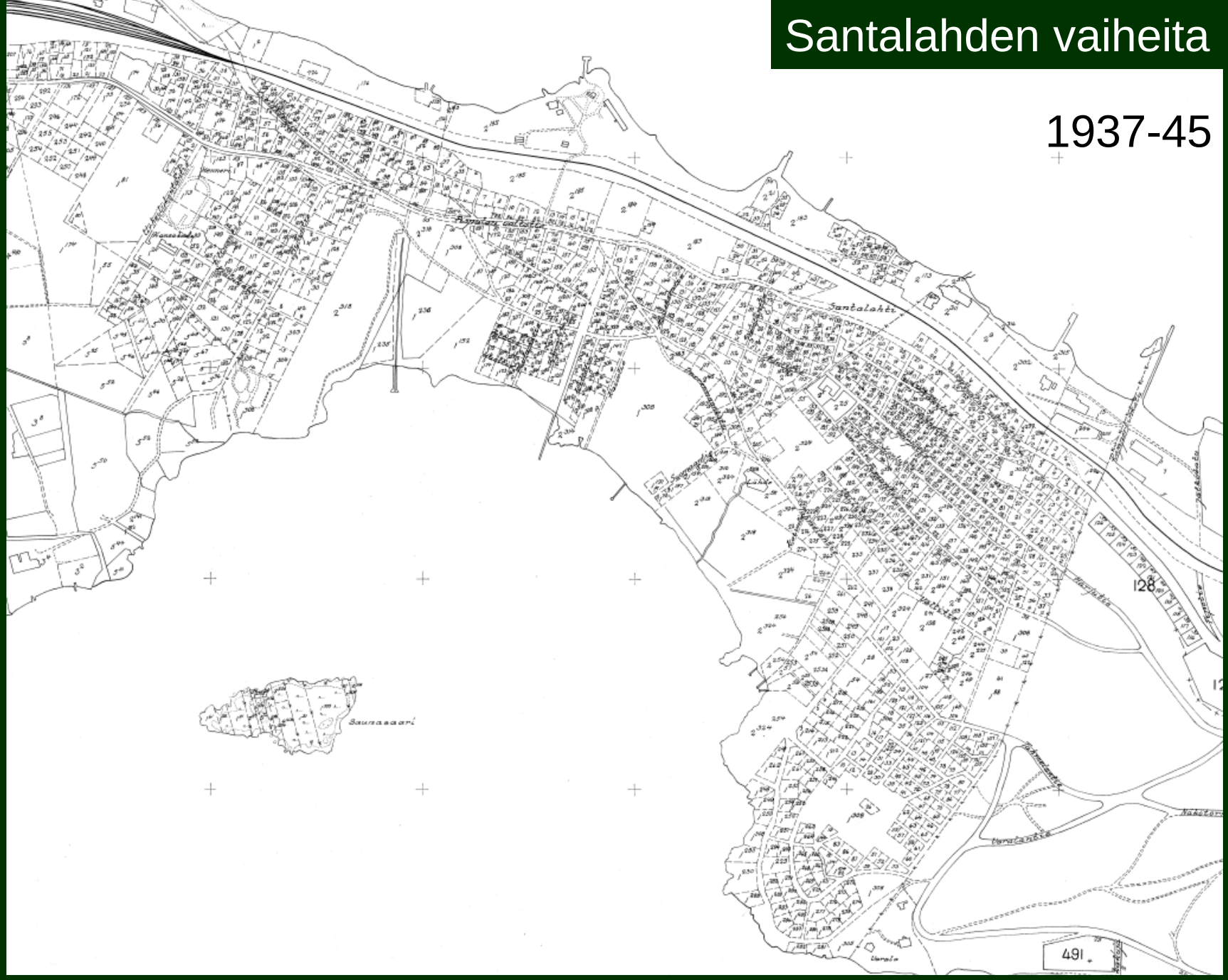

Santalahden vaiheita

1939

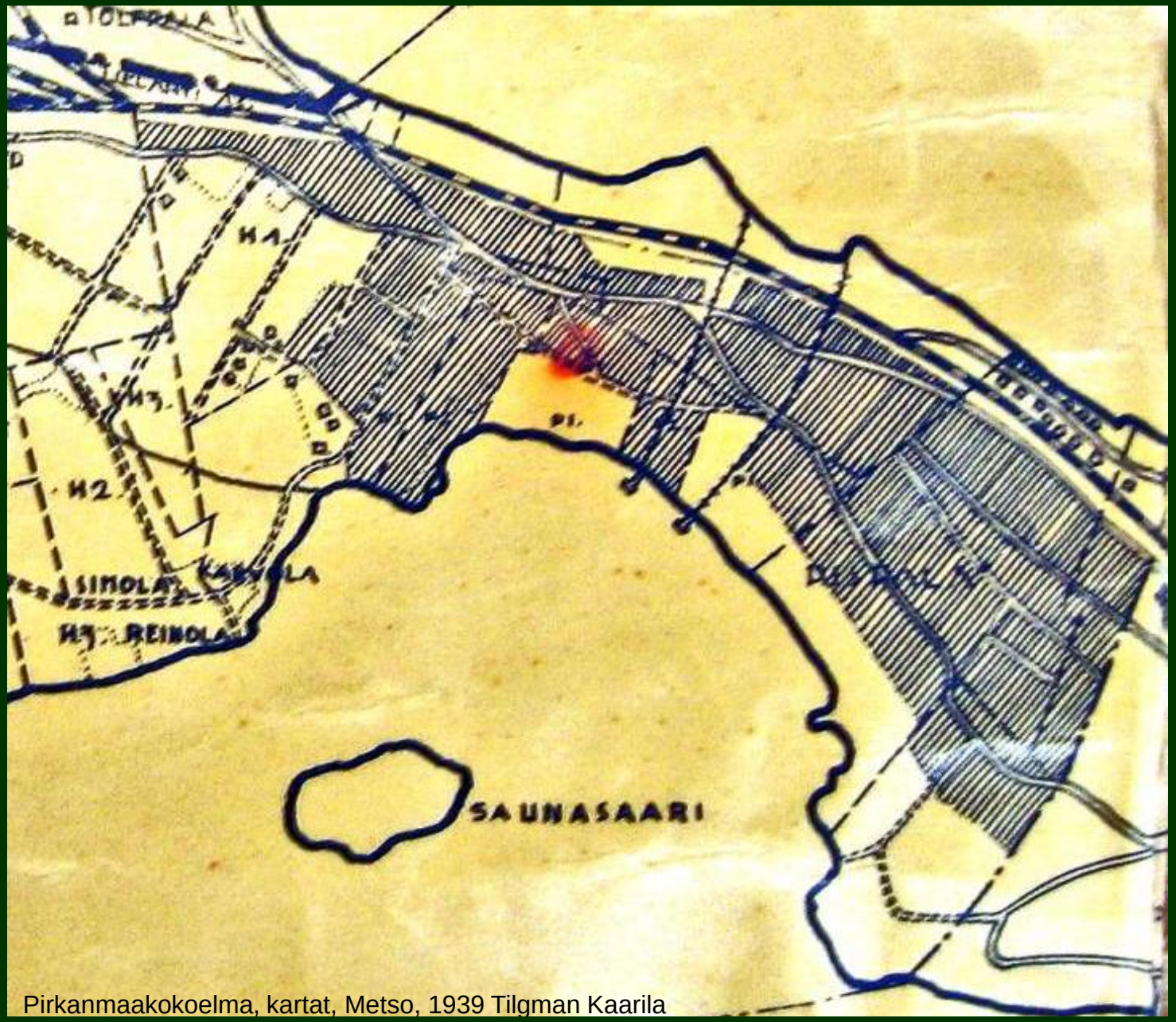

Pirkanmaakokoelma, kartat, Metso, 1939 Tilgman Kaarila

Santalahden vaiheita

1940

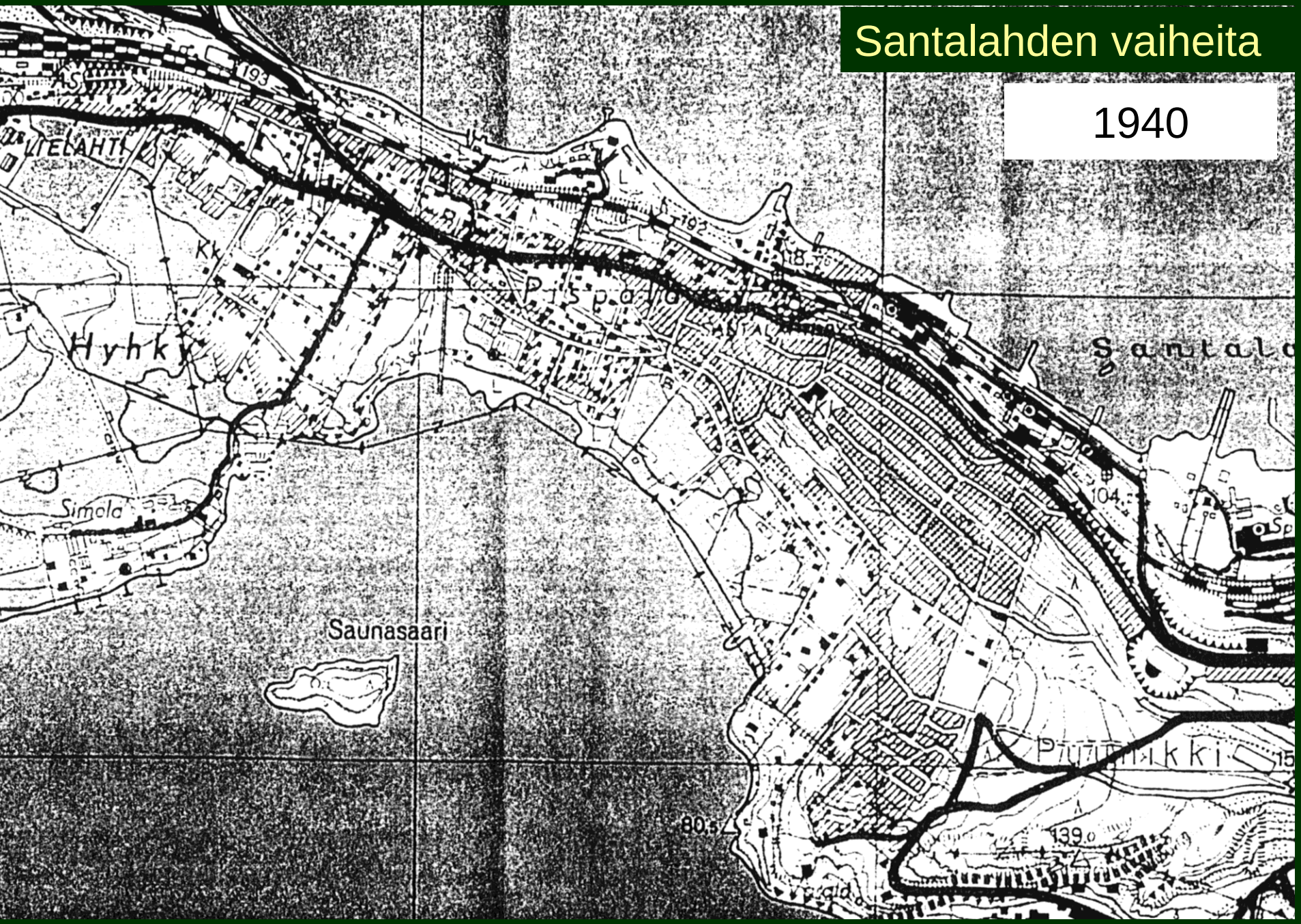

Santalahden vaiheita

1940-45

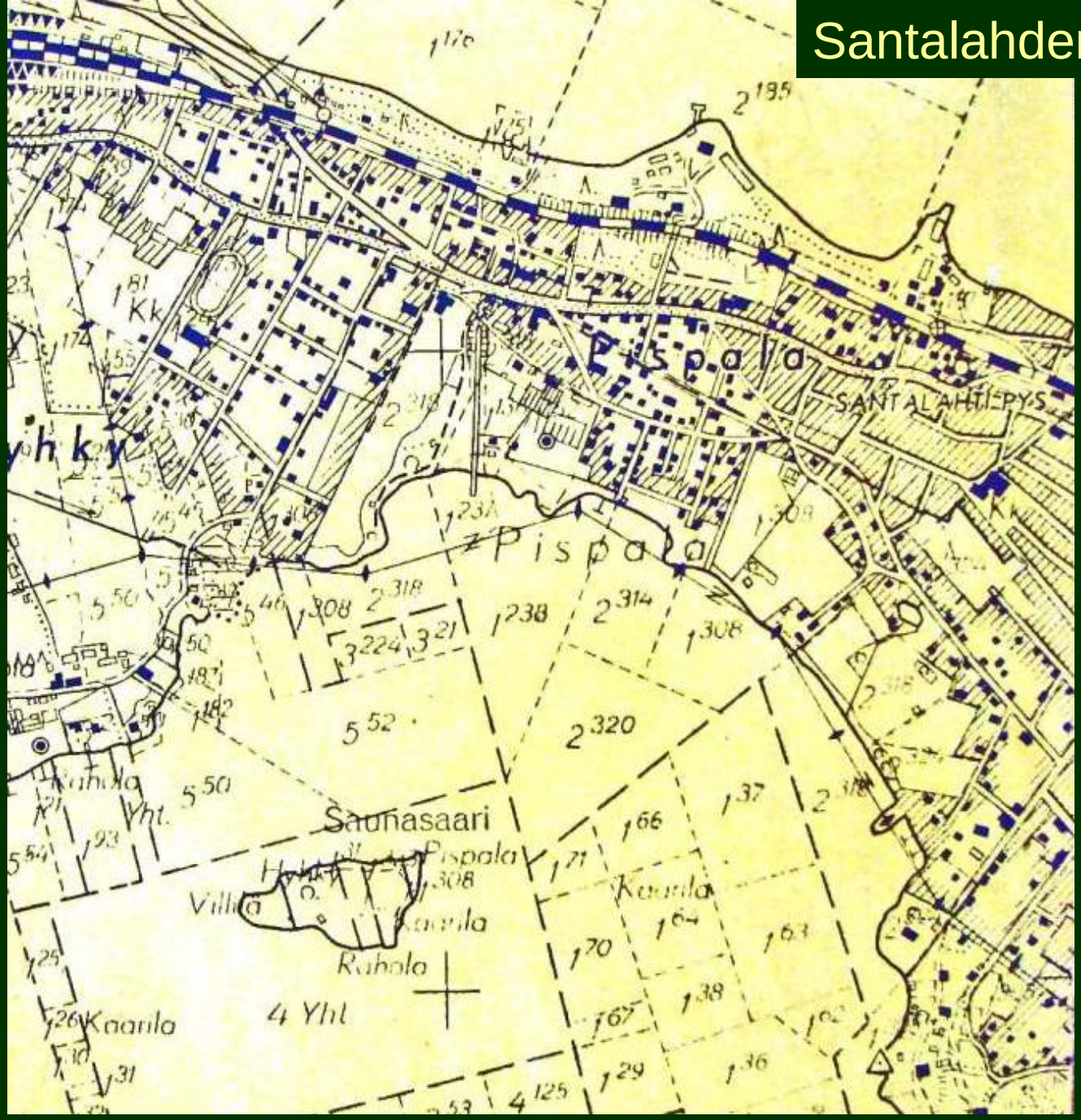

1940-05, Tampereen asemakartta, Pispala, KAMI-arkisto, Frenckell JS

Santalahden vaiheita

peruskartta
1945

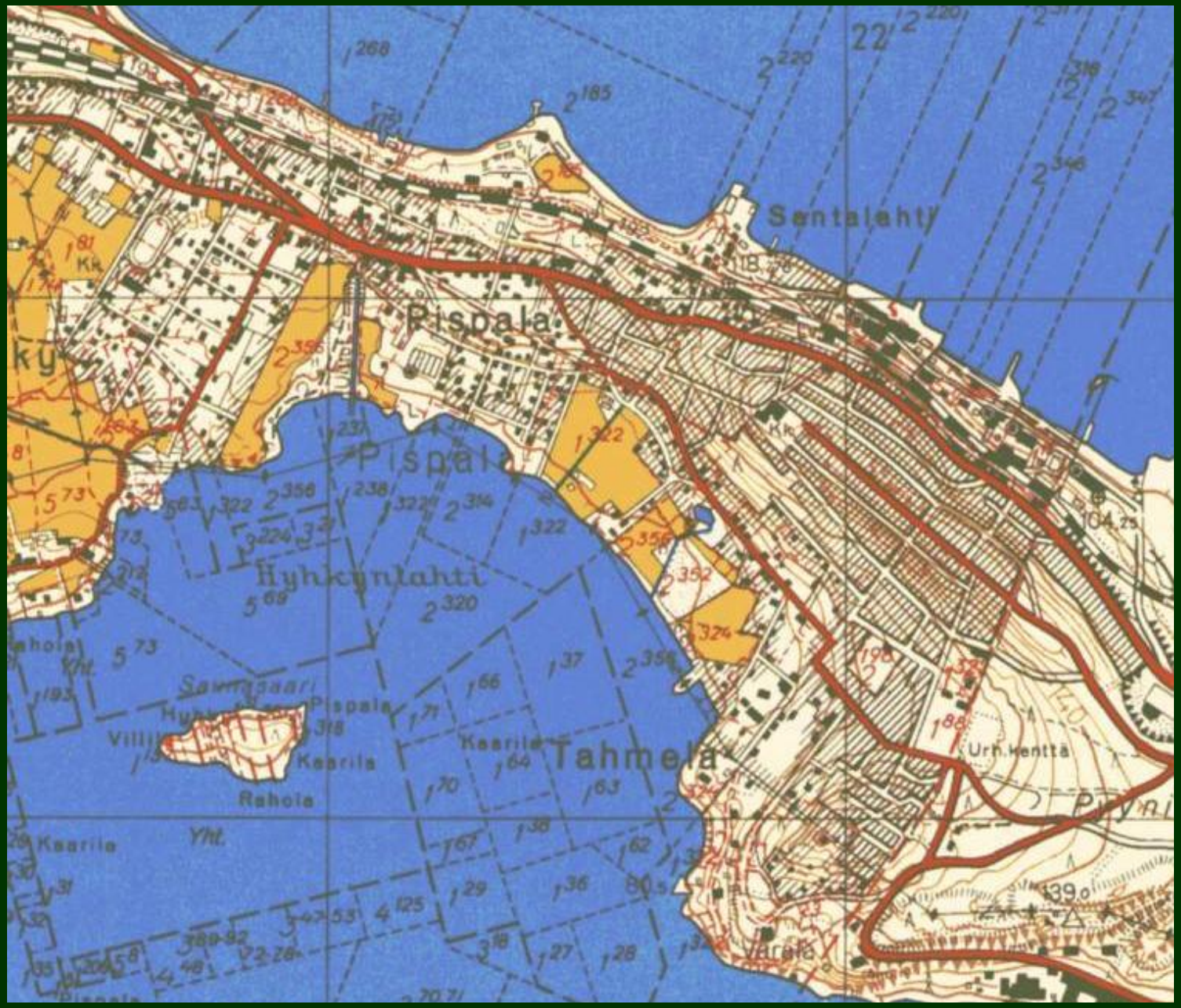

Tampereen
kaupunkimittauksen
arkisto

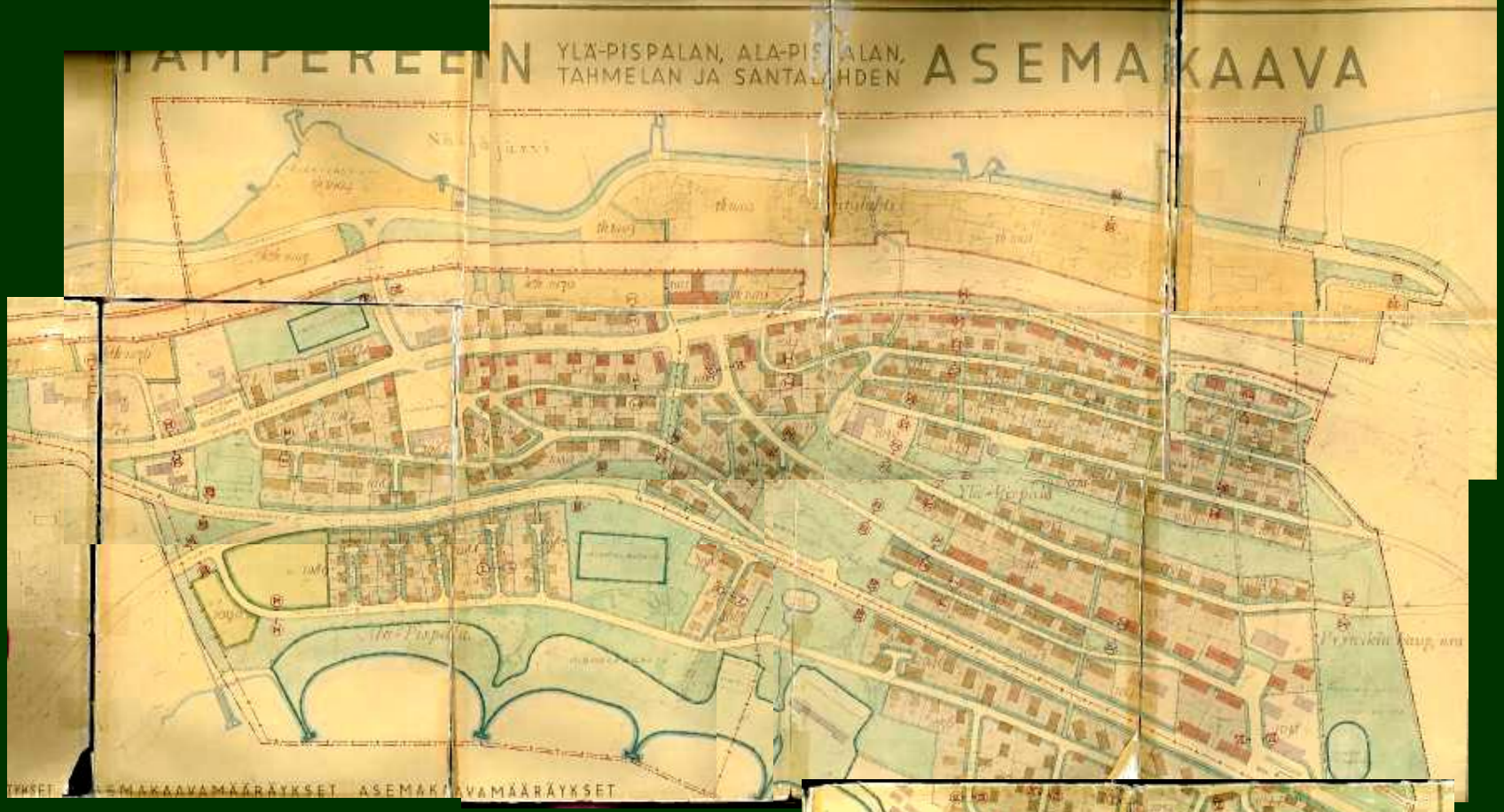

Pispalan ja Santalahden
Asemakaava 1945

Santalahti kokonaan teollisuusalueeksi

Santalahden vaiheita

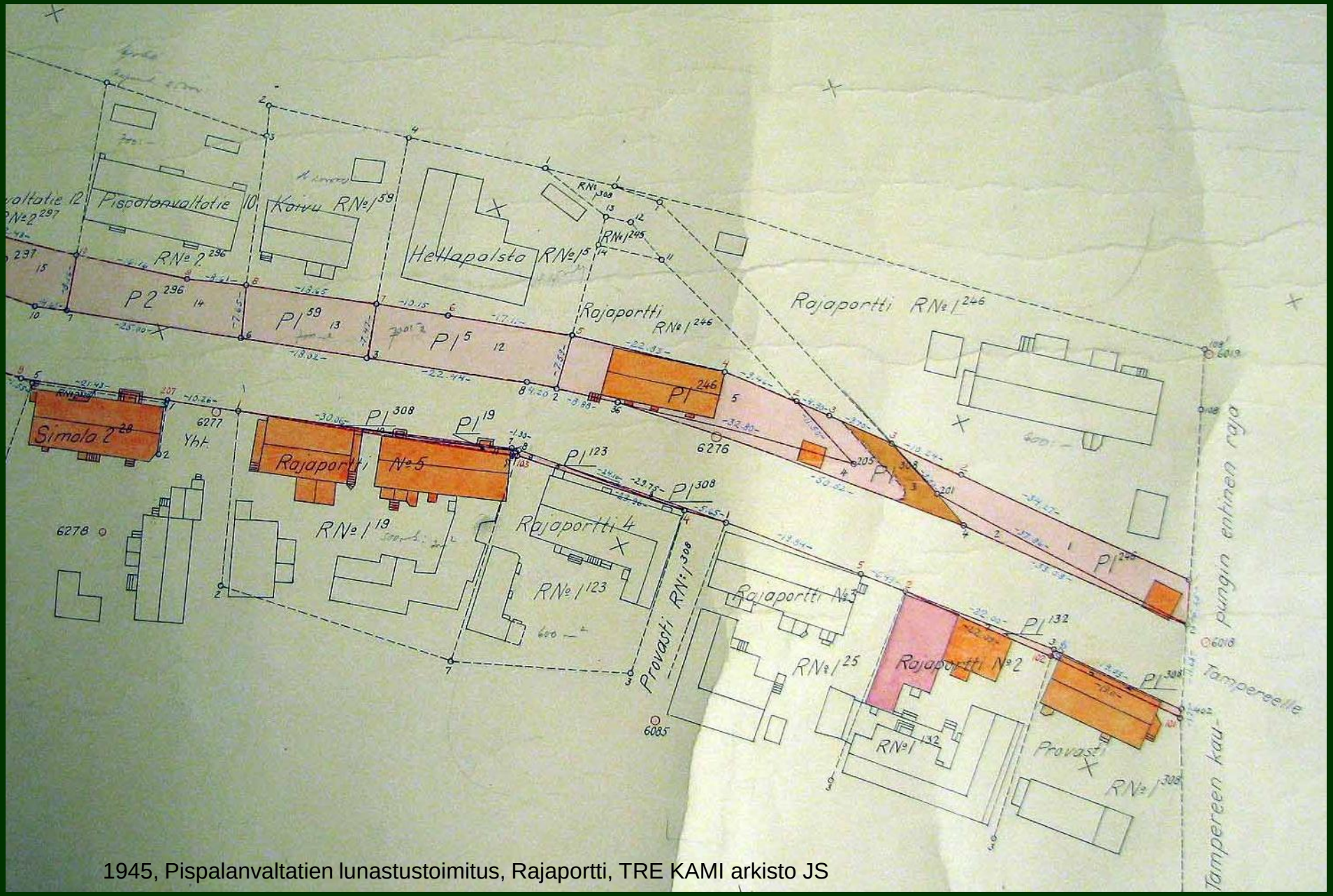

1945, Pispalanvaltatien lunastustoimitus, Rajaportti, TRE KAMI arkisto JS

Santalahden vaiheita

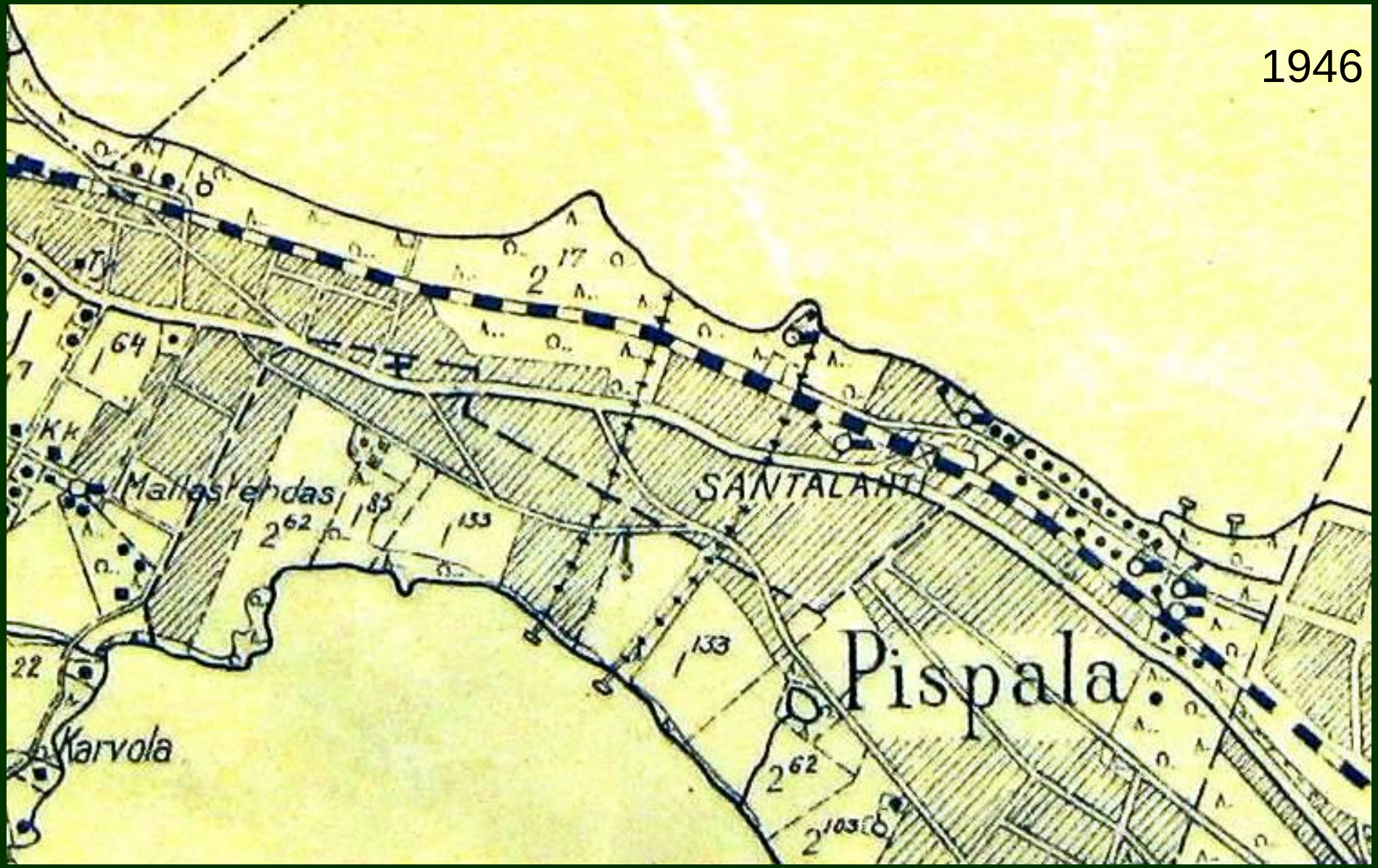

Pirkanmaakokoelma, kartat, Metso, 1946, Länsi-Tampere

Santalahden vaiheita

Kapea kannas laajojen vesireittien välillä on tehnyt otolliseksi maa- ja vesiteiden kohtaamisen

Santalahden vaiheita

Tampereen kaupungin-arkisto

Santalahden vaiheita

Tampereen kaupungin-arkisto

ilmakuva 1946

Santalahden rantaviiva 1946 ilmakuvan perusteella

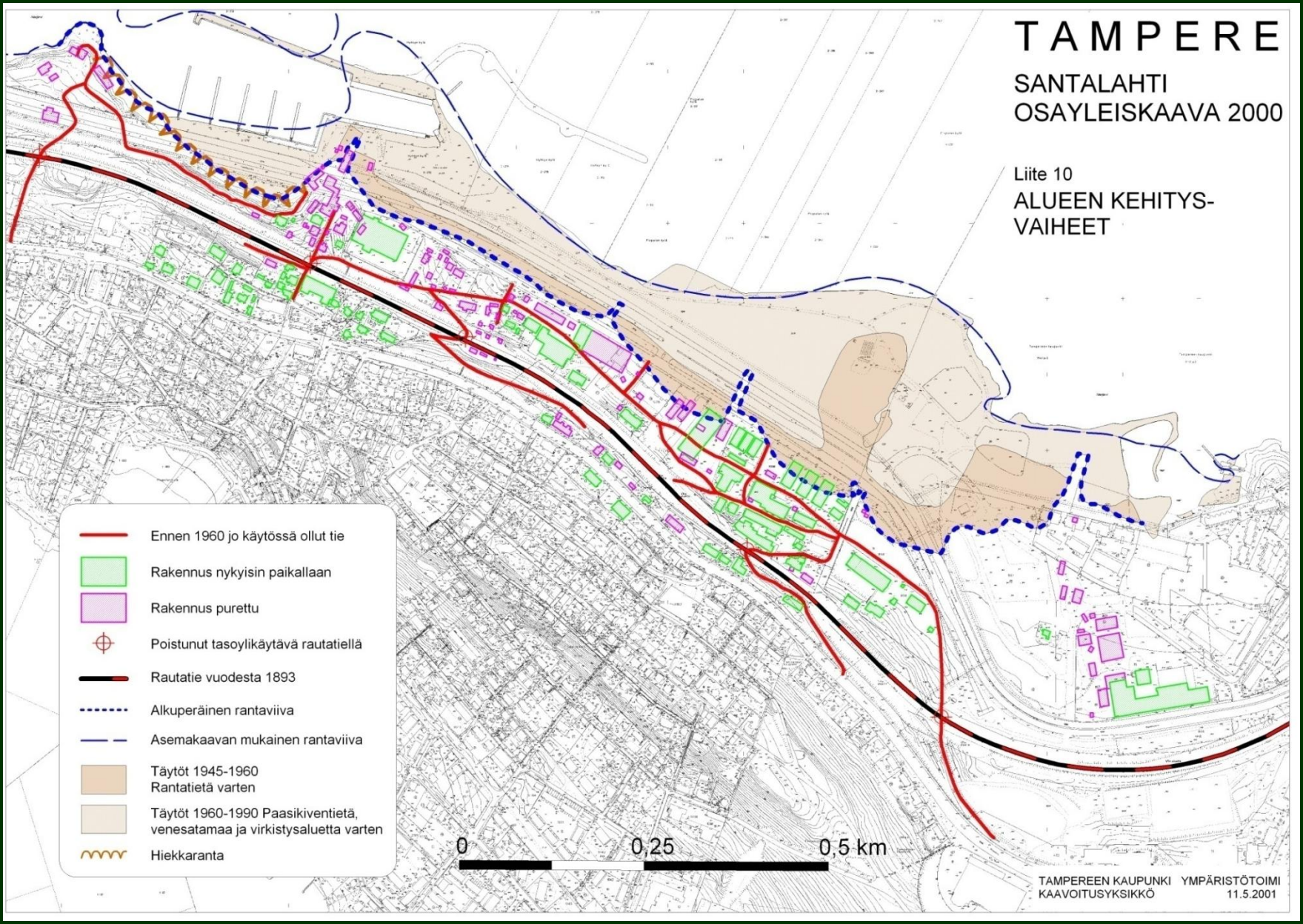

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahden vaiheita

1947

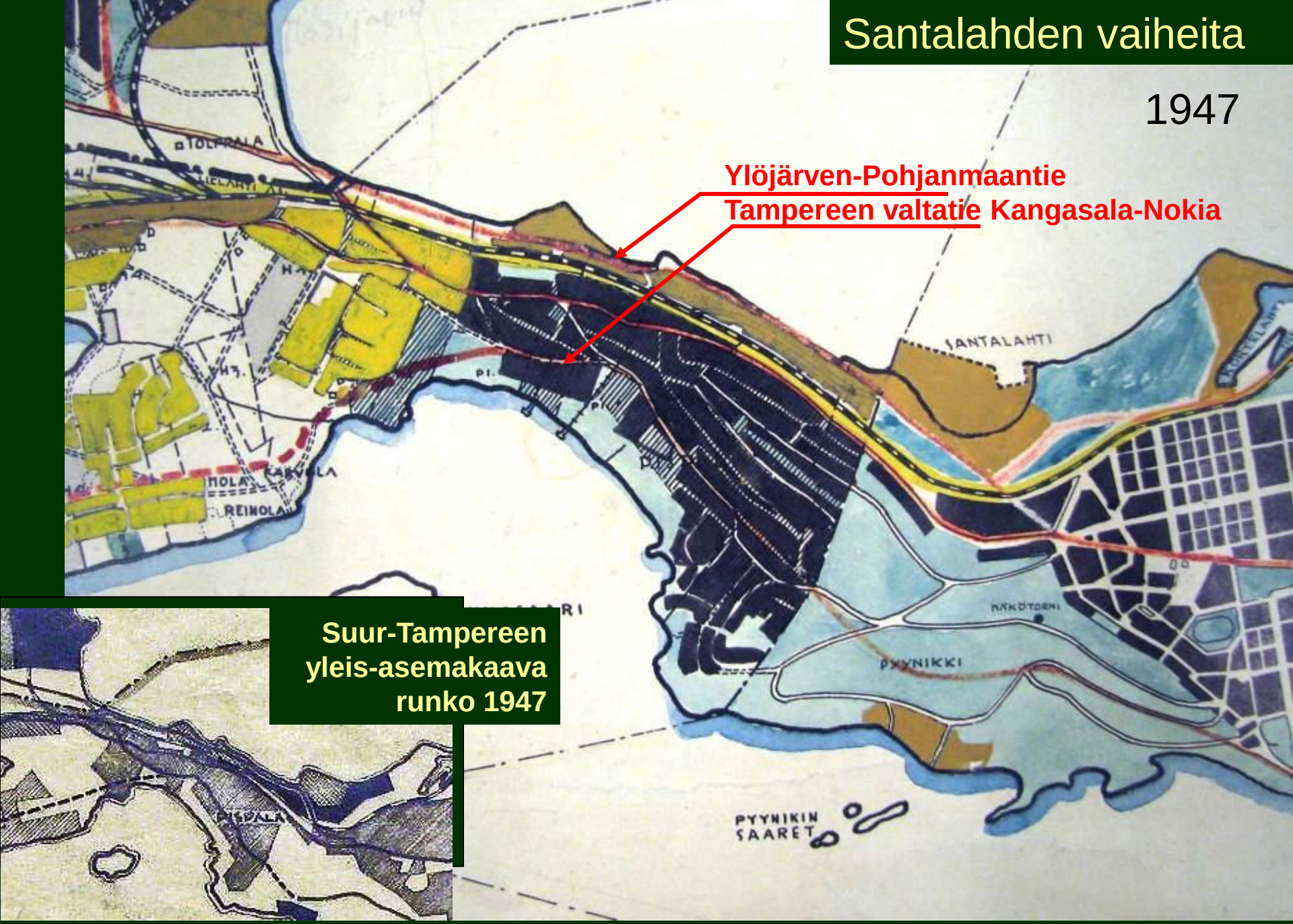

Santalahden vaiheita

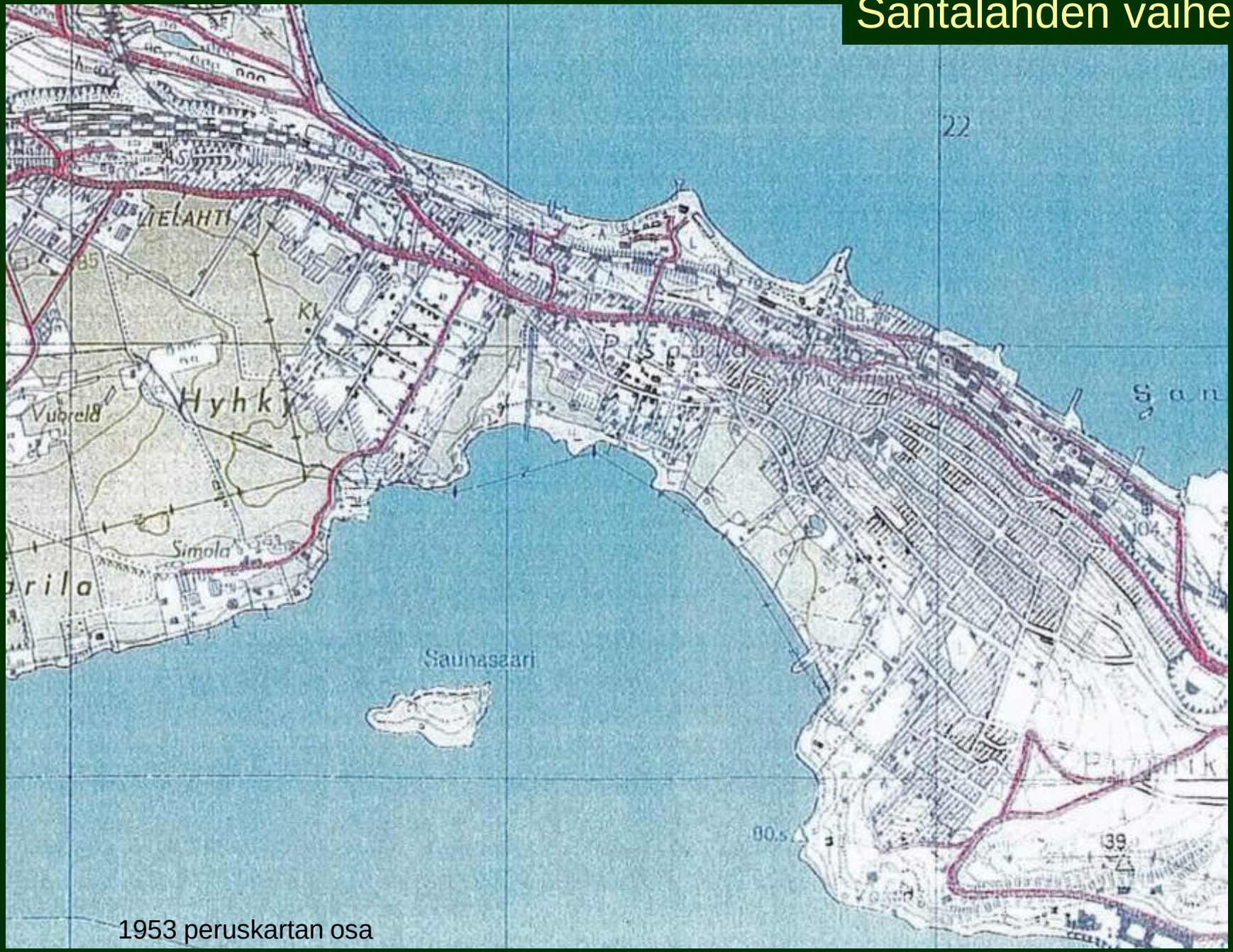

1953 peruskartan osa

Santalahden vaiheita

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahden vaiheita

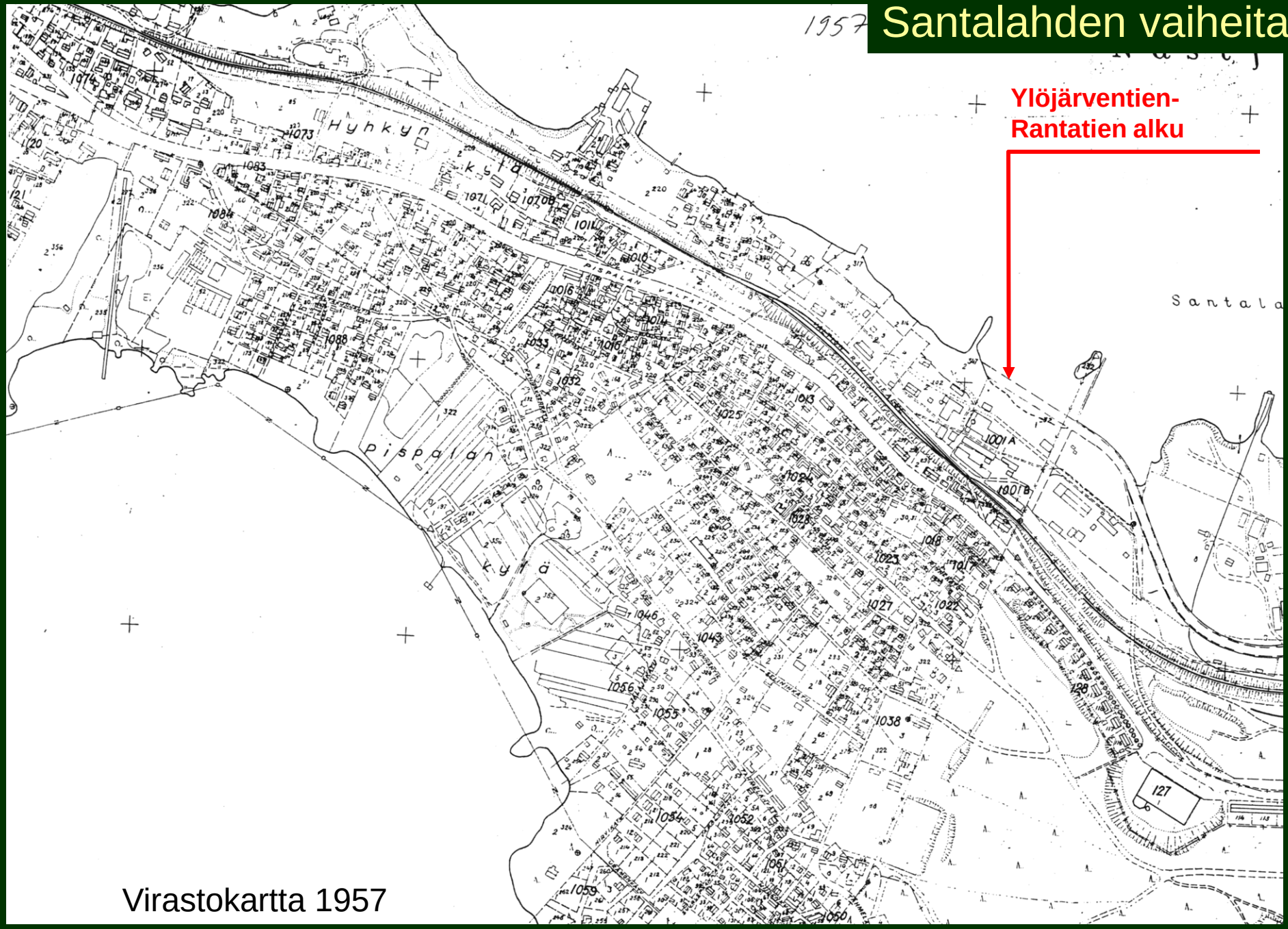

Virastokartta 1957

Santalahden vaiheita

Suomen kaupungit sanoin ja kuvin , Matti Poutvaara, 1958

Lappeenrannan keskihuoneen vieressä, Pyhäjärven ja Näsijärven välissä sijaitsevasta Pyynikin harjusta, joka nousee 75 m:n korkeuteen Pyhäjärven pinnasta.

Santalahden vaiheita

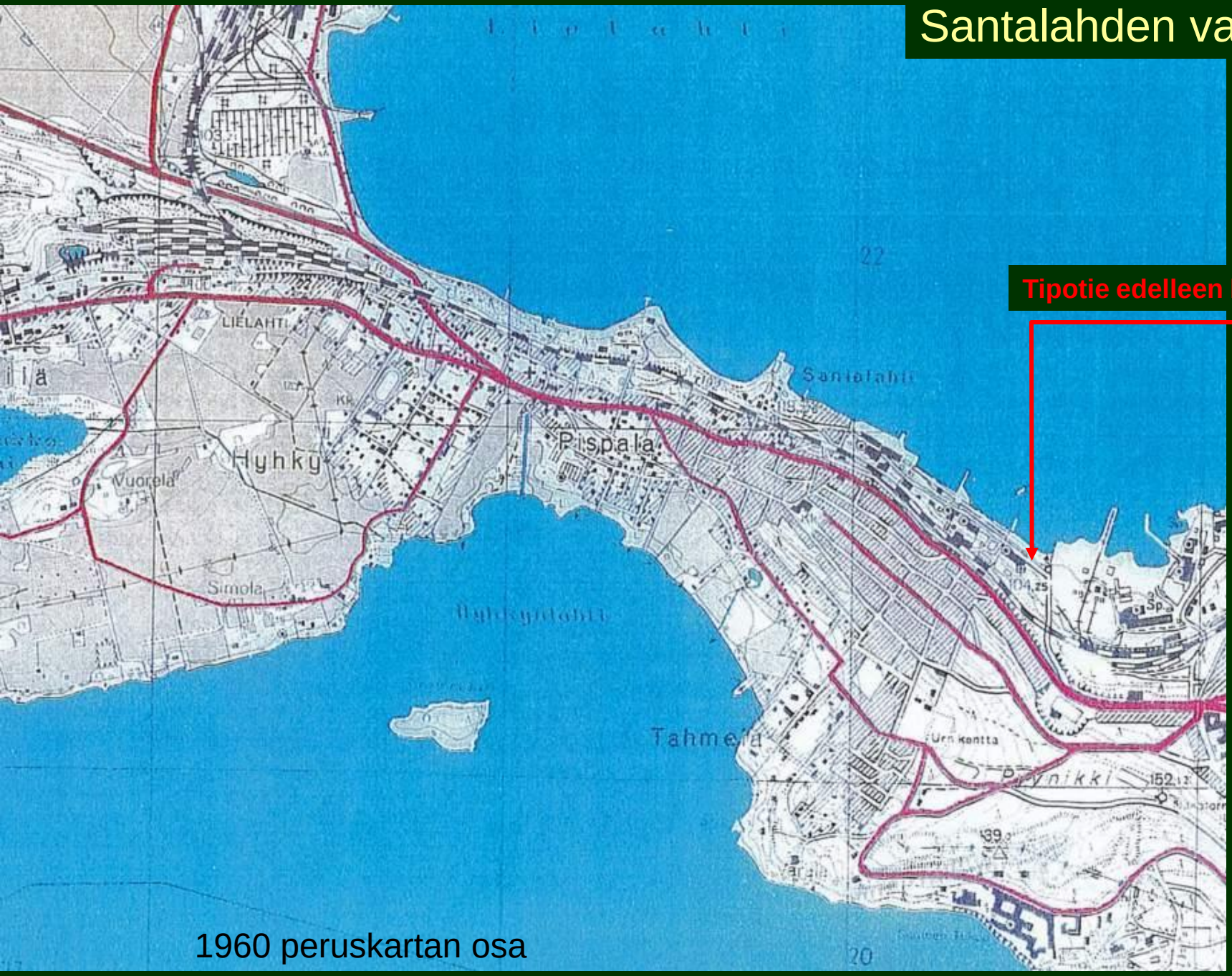

1960 peruskartan osa

Santalahden vaiheita

1960

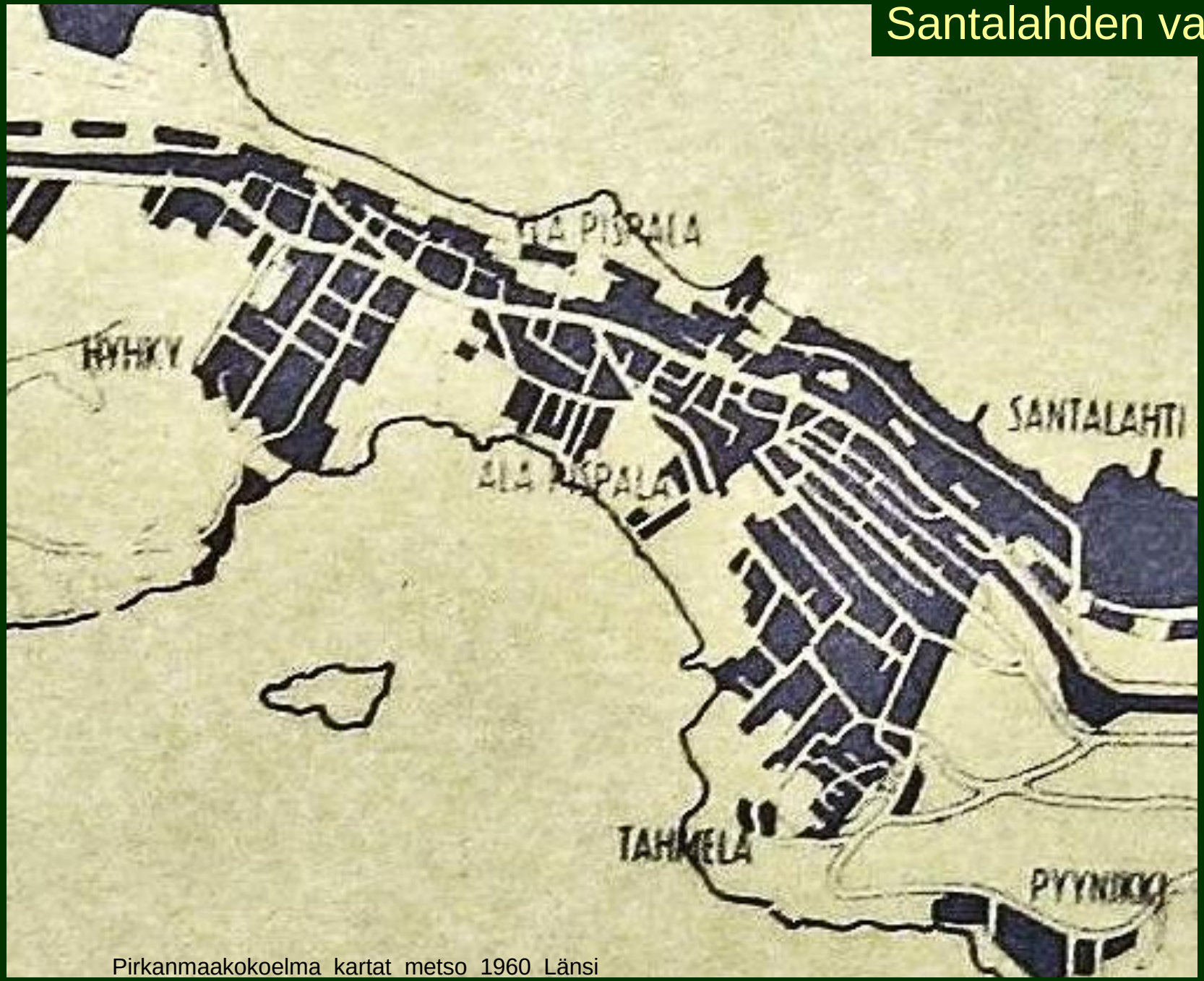

Pirkanmaakokoelma kartat metso 1960 Länsi

Santalahden vaiheita

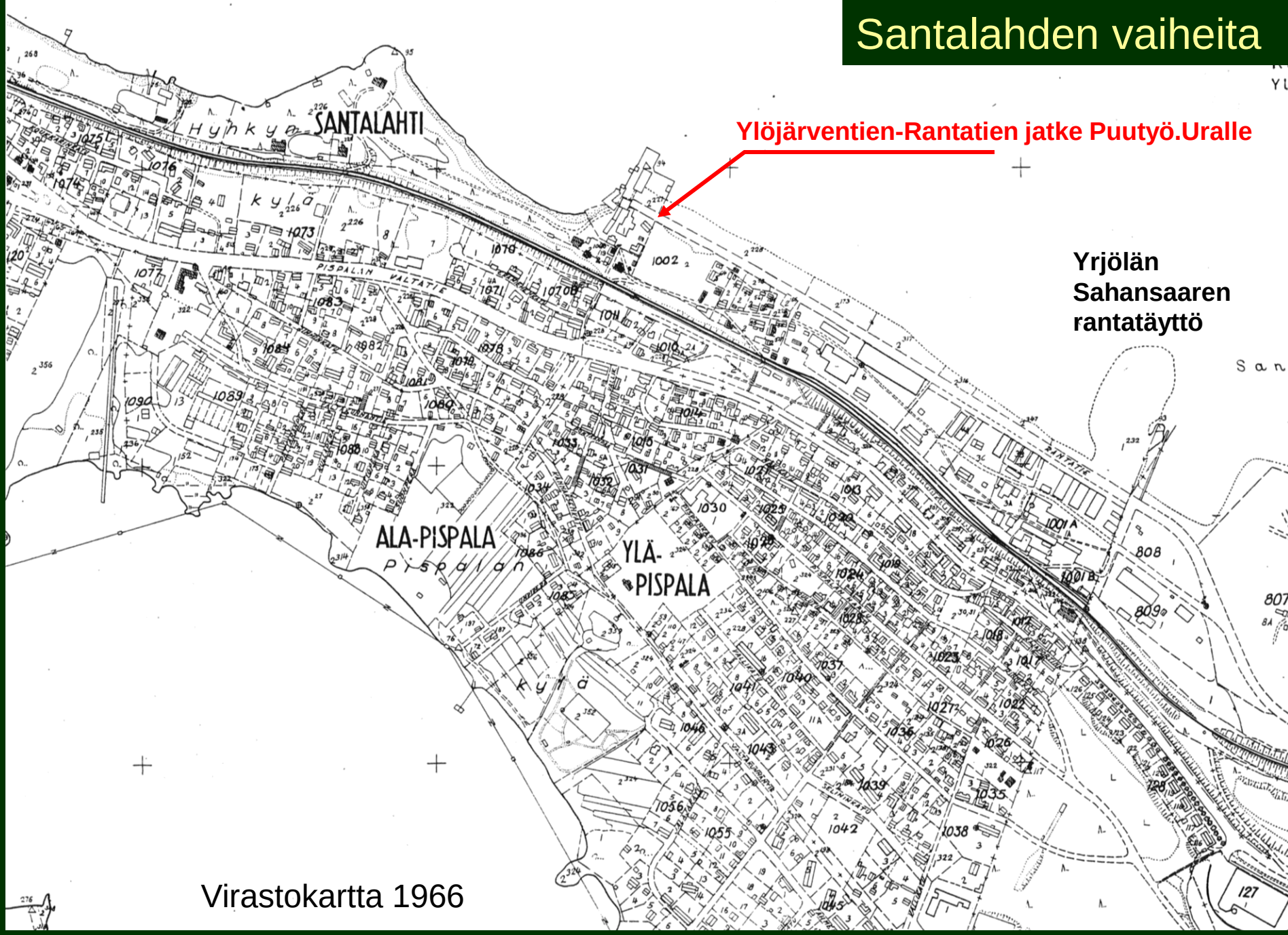

Virastokartta 1966

Santalahden vaiheita

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

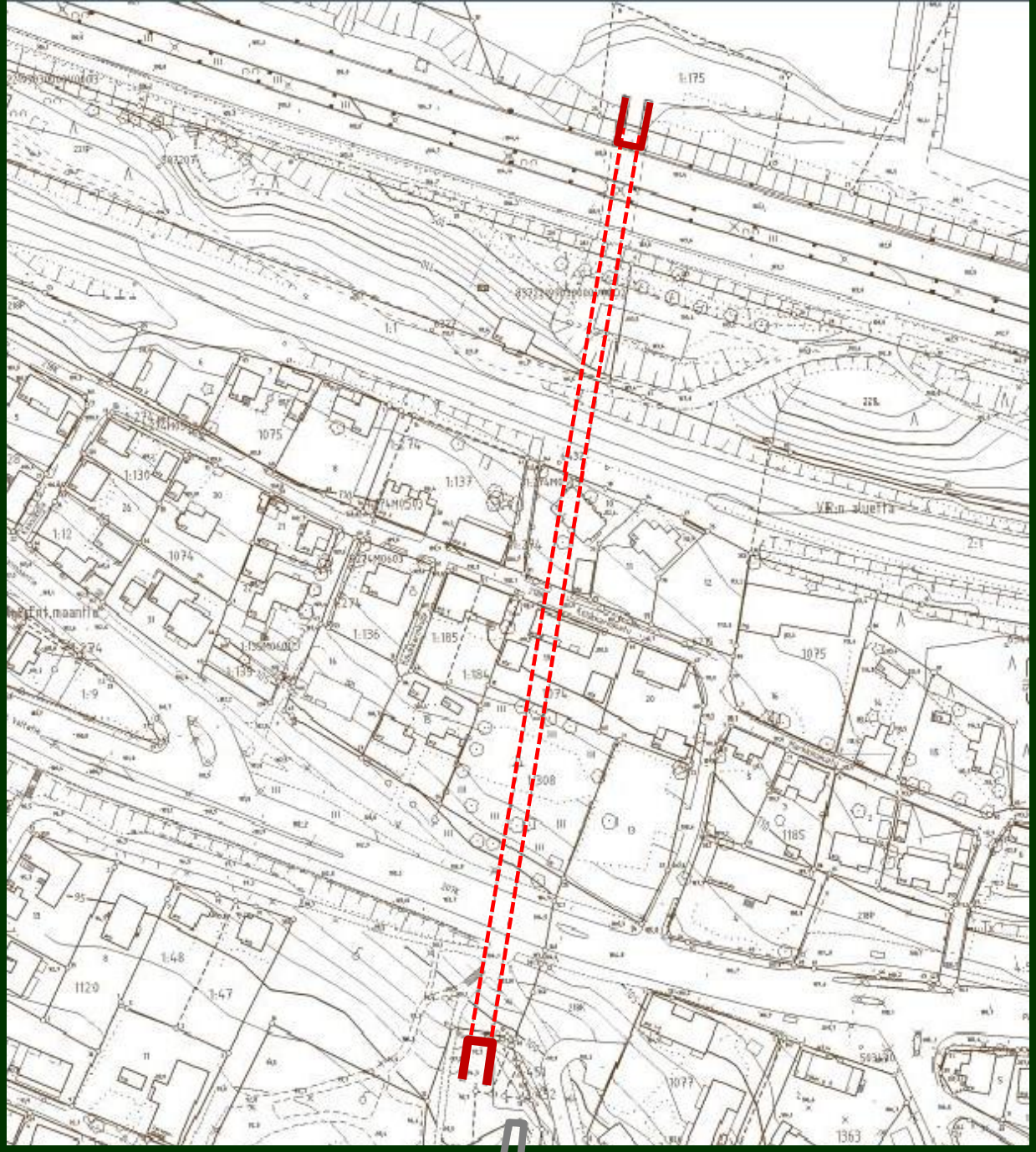

Pispalan toinen uittotunneli valmistui 1968

Arkkitehtuurikilpailun 1968-69 ehdotus

oli vallalla strukturalismi - Hervannan ideakilpailu 1967-68

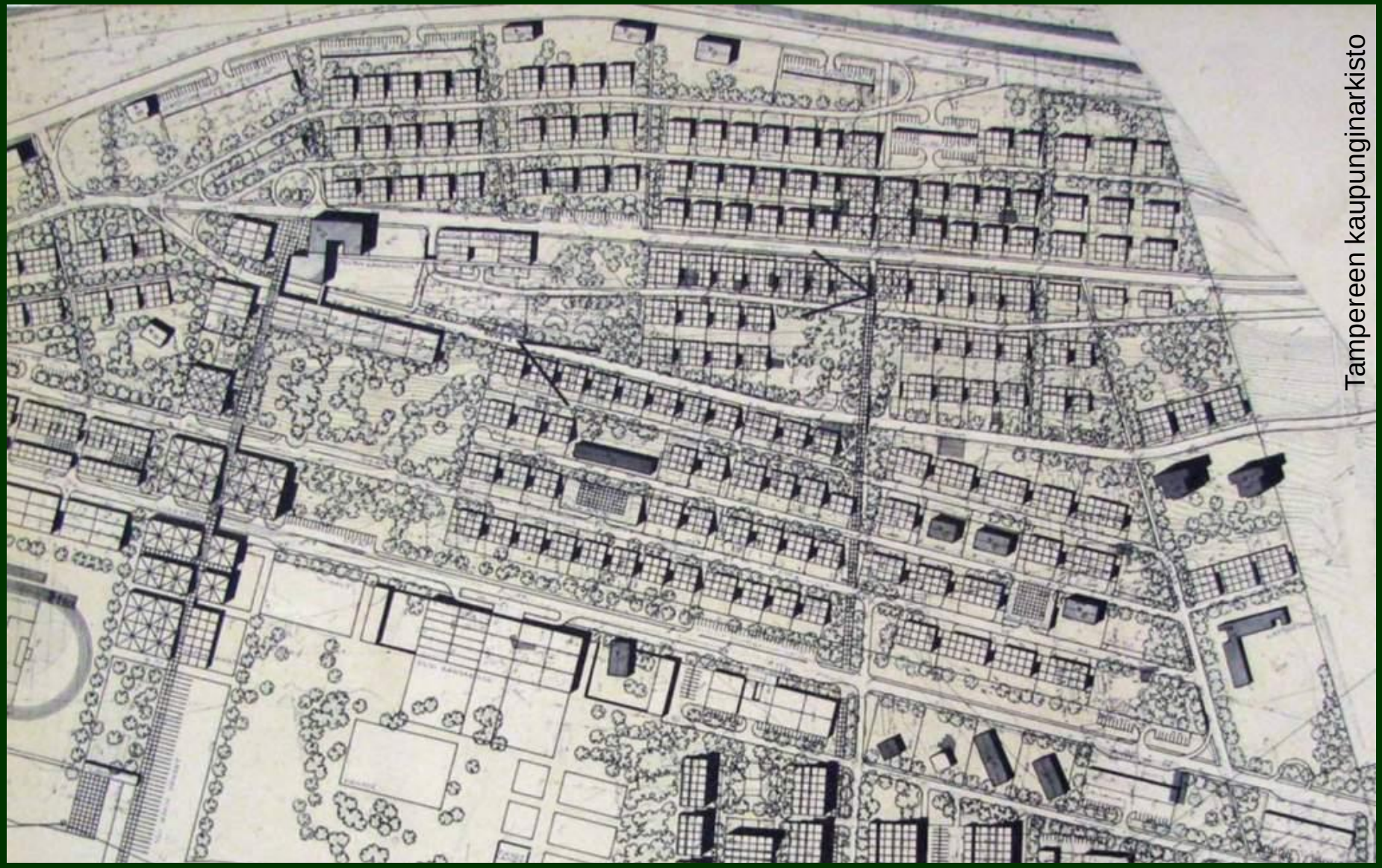

Santalahden vaiheita

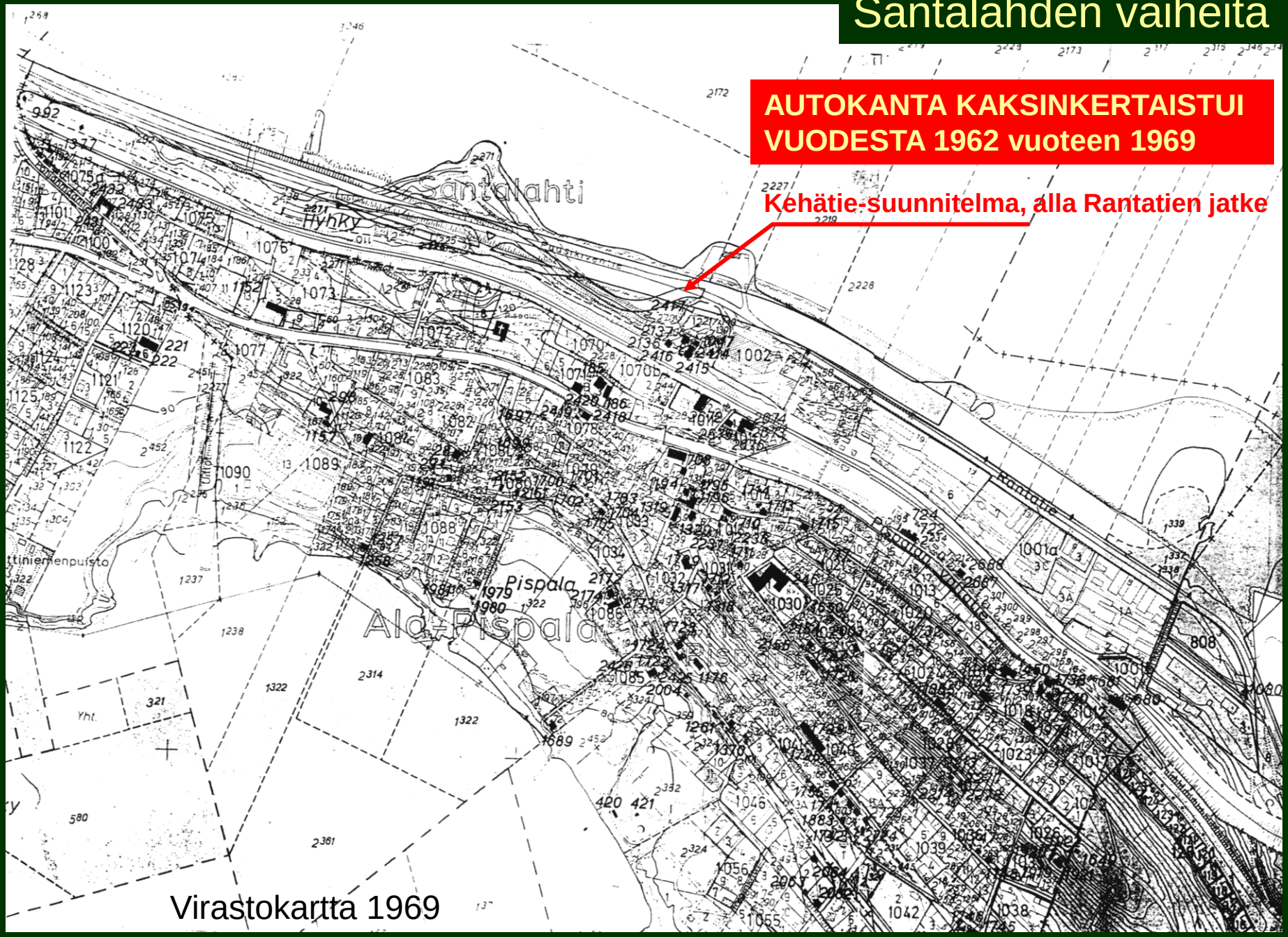

Santalahden vaiheita

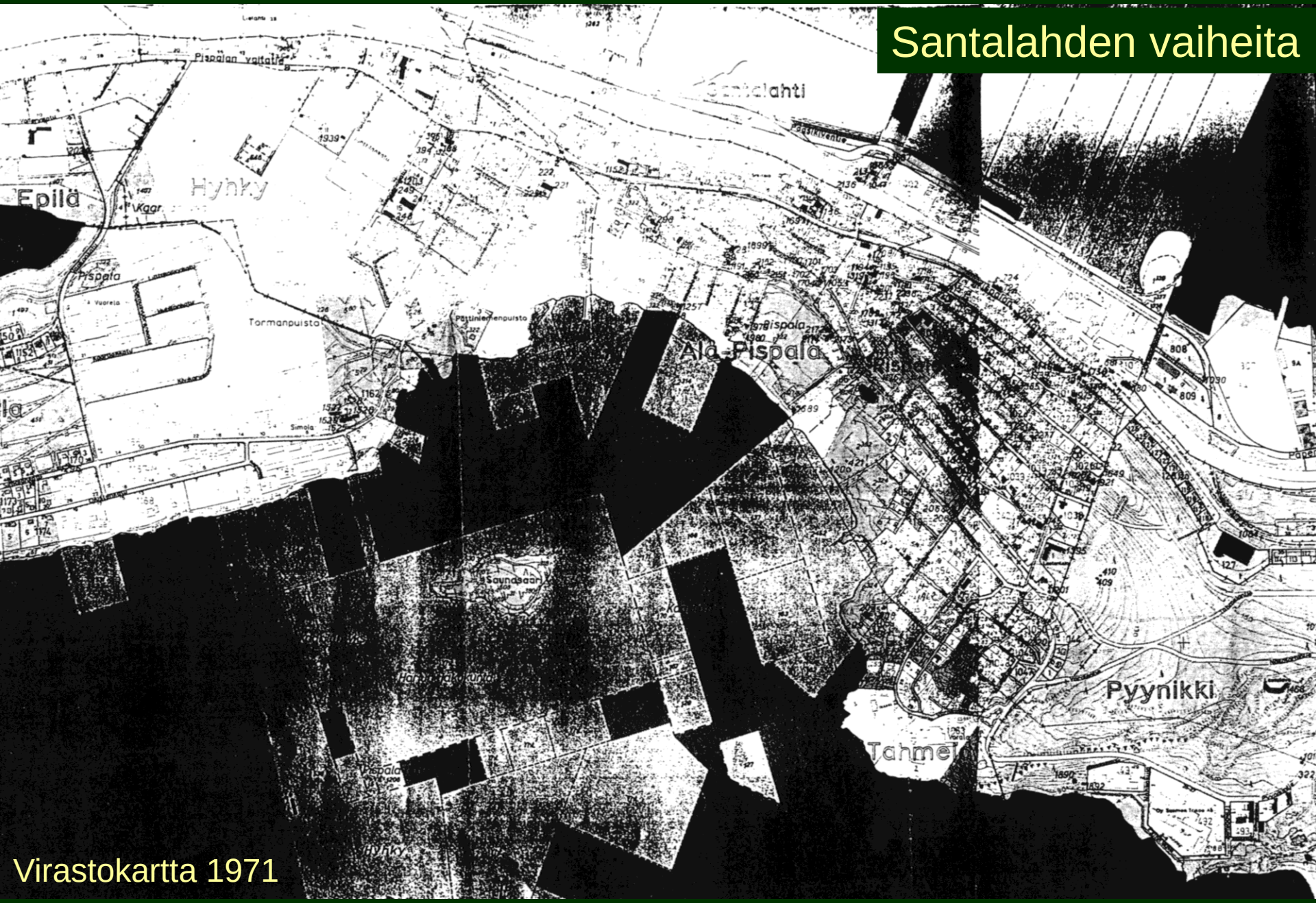

Virastokartta 1971

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Santalahden vaiheita

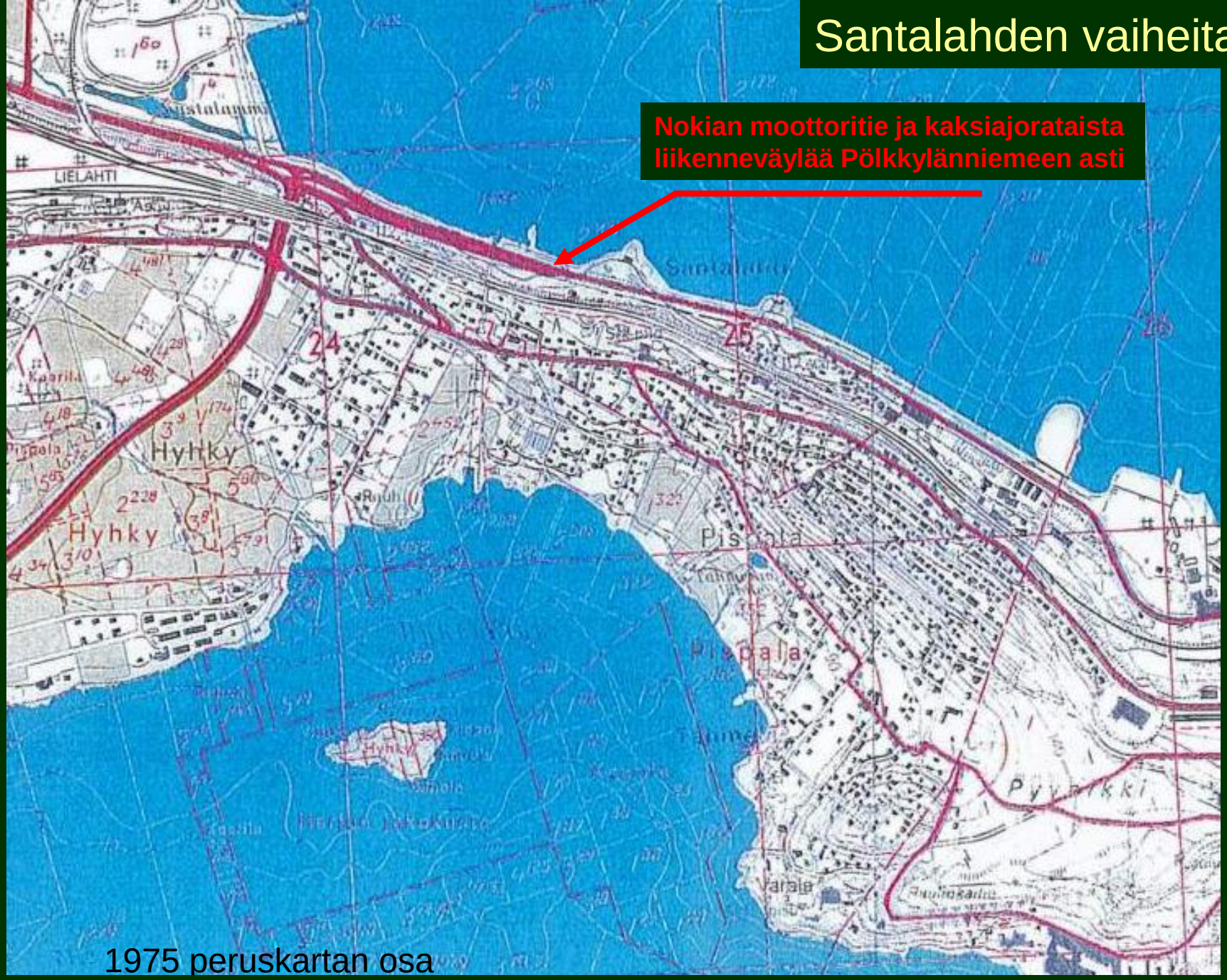

1975 peruskartan osa

Santalahden vaiheita

1976

Paasikiventie ja Rantatie katualuetta
Santalahti teollisuusaluetta

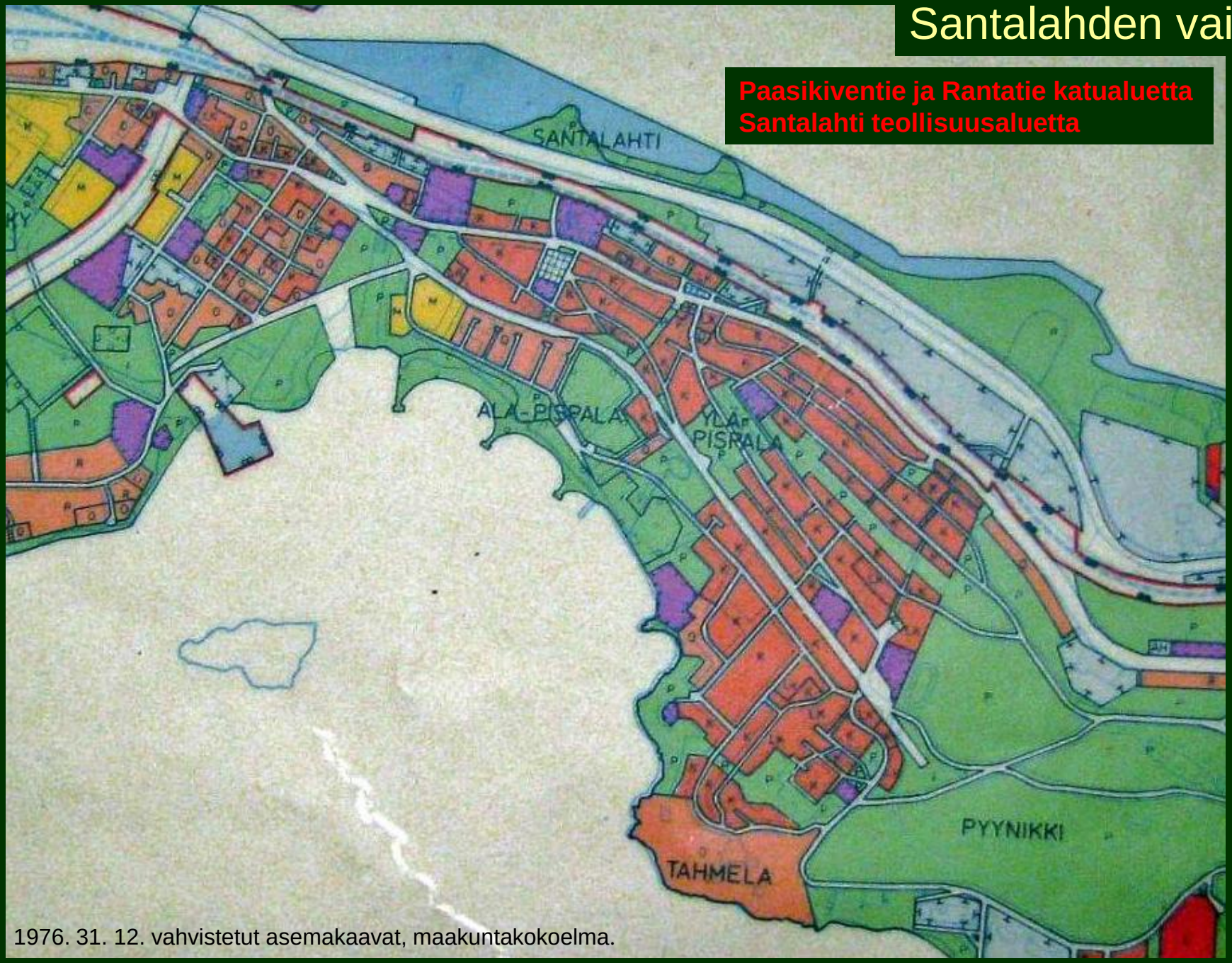

1976. 31. 12. vahvistetut asemakaavat, maakuntakokoelma.

Ala-Pispalan, Ylä-Pispalan ja Tahmelan asemakaavat

Santalahti ei tullut mukaan kaavoihin, vaikka oli kilpailuvaiheessa mukana

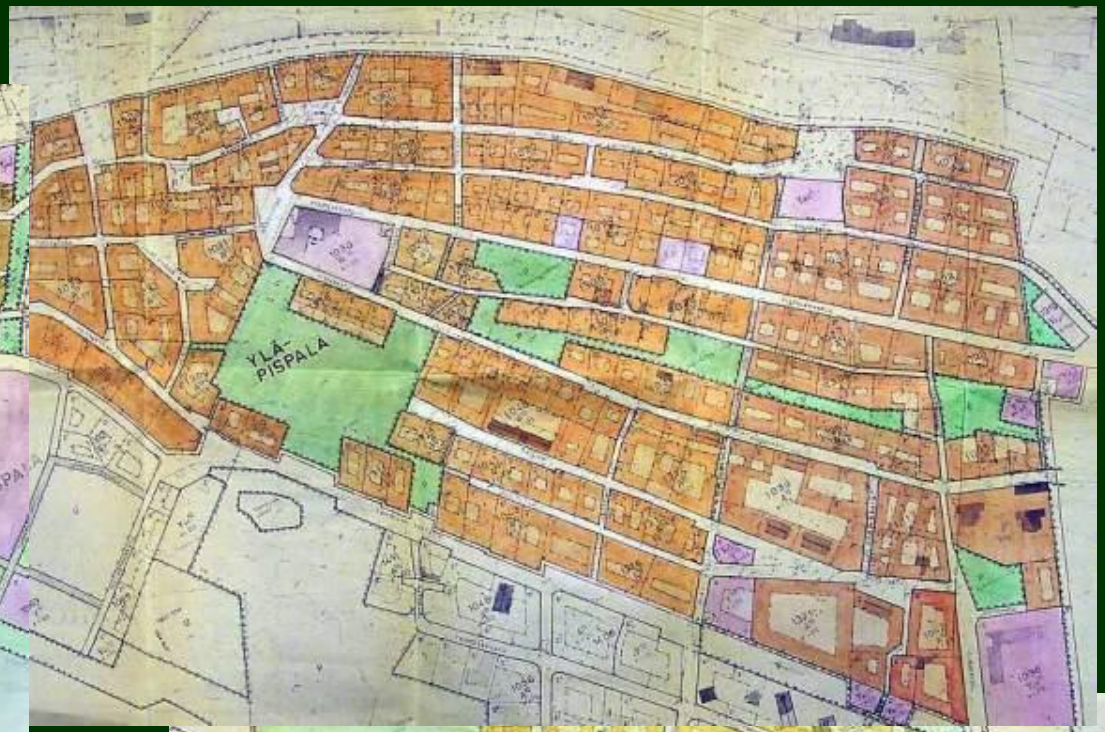

Arkkitehtitoimisto KTLV, Risto Turtola, laadittu 1976, vahvistettu 25.5.1978

Santalahden vaiheita

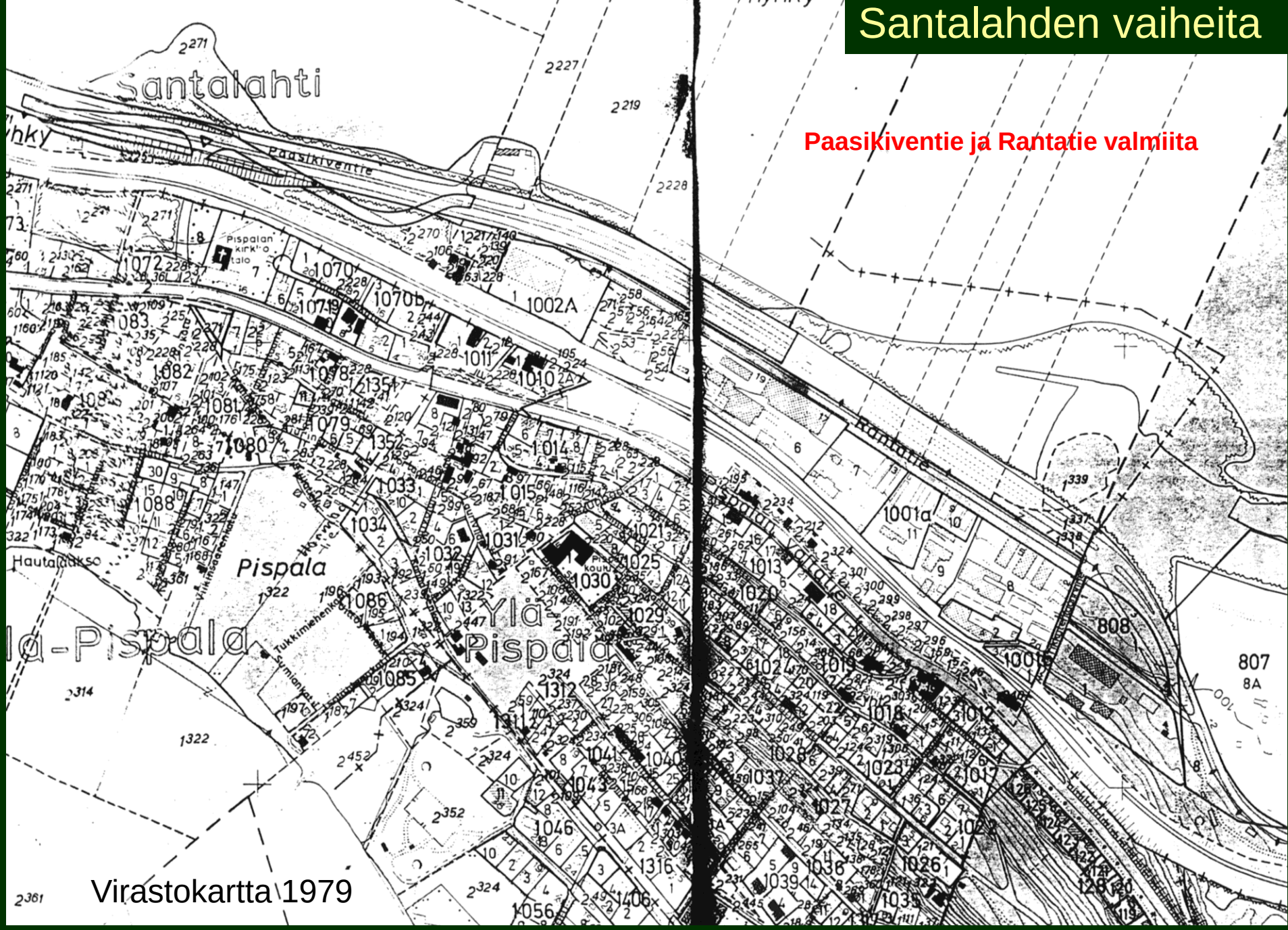

Santalahden vaiheita

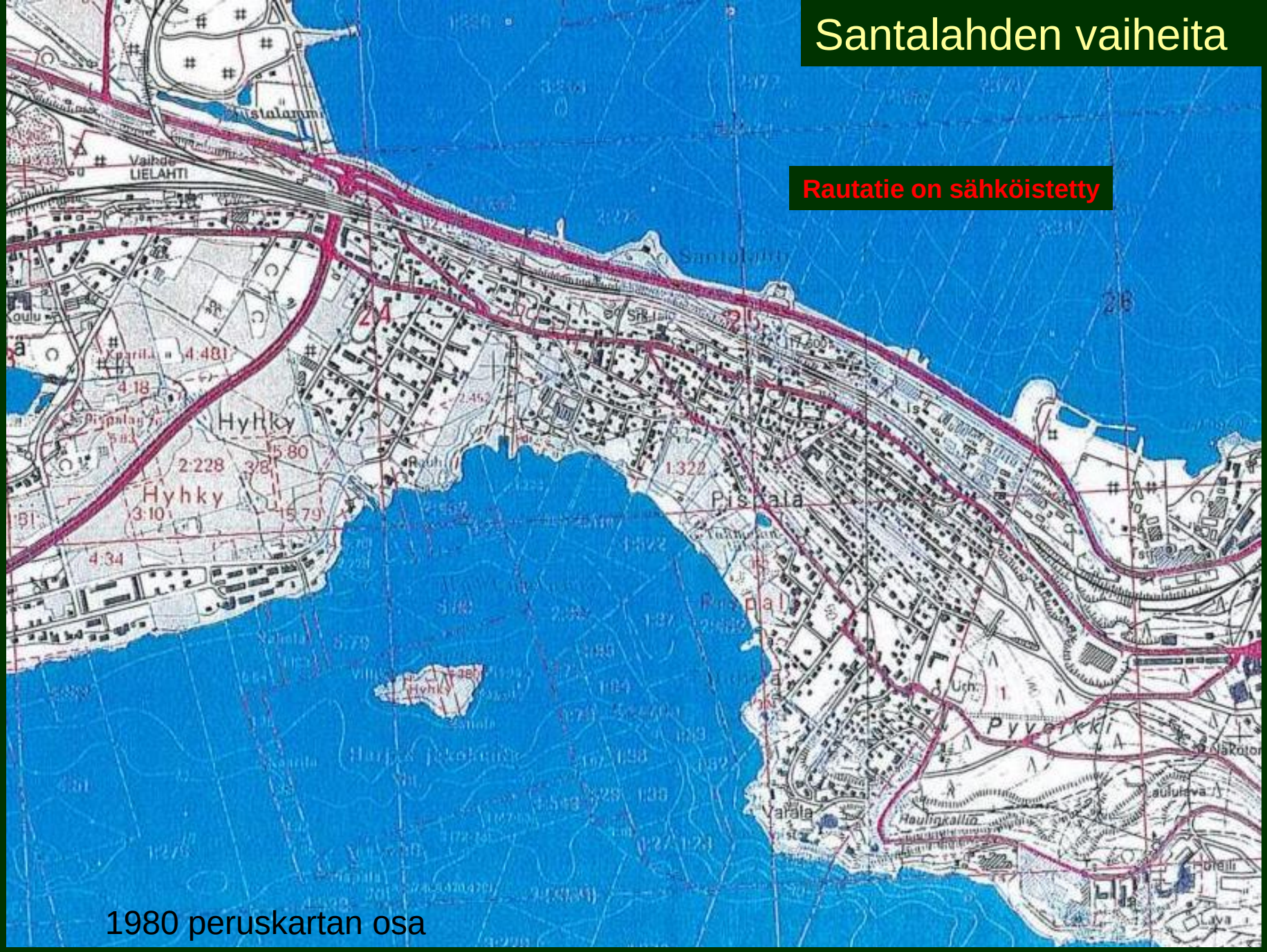

1980 peruskartan osa

Santalahden vaiheita

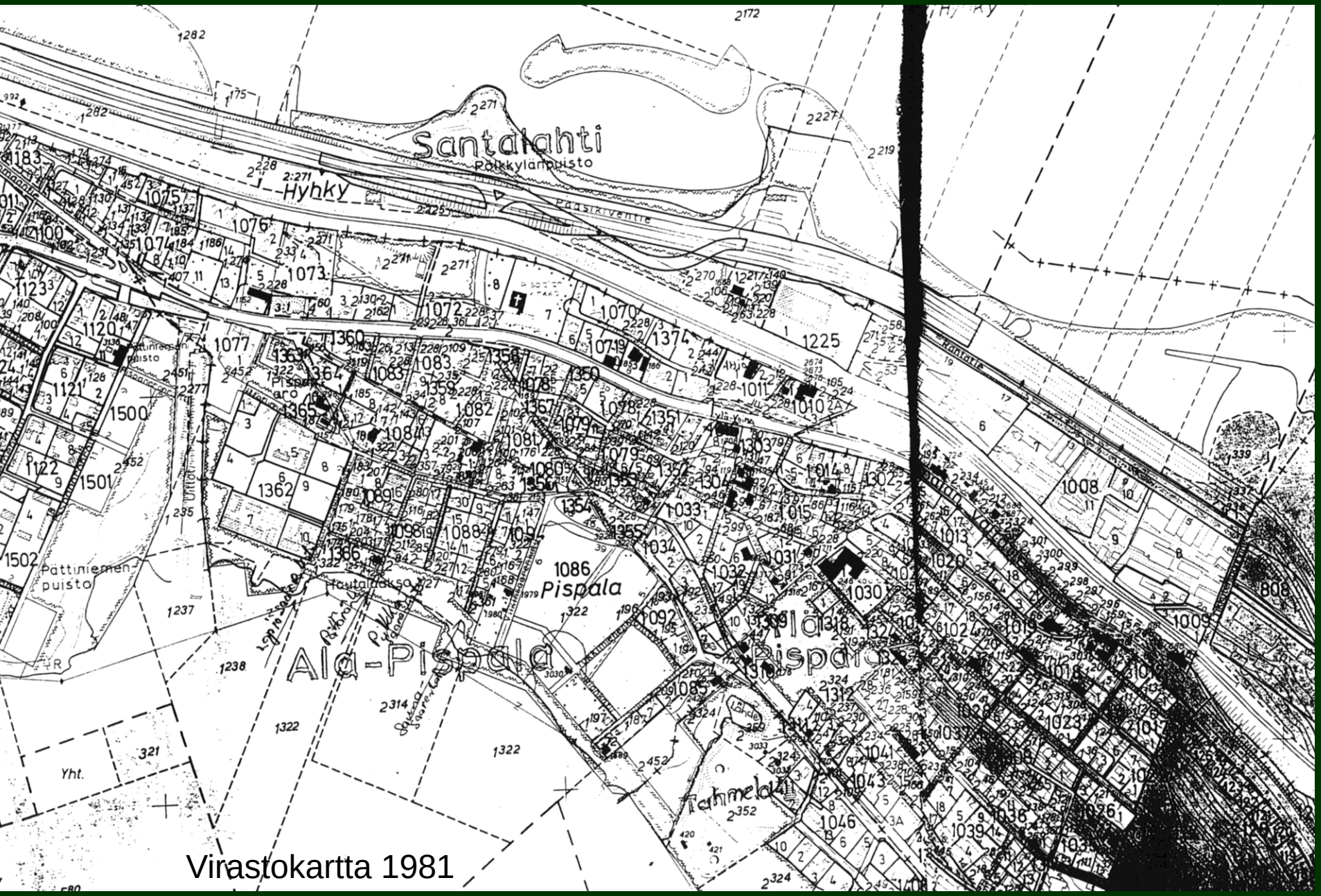

Virastokartta 1981

Santalahden vaiheita

Rantatäyttöjä tehdään

Virastokartta 1983

Santalahden vaiheita

1986

1986_01_01_vahistetut_asemakaavat_maakuntakokoelma.

1987

Santalahden vaiheita

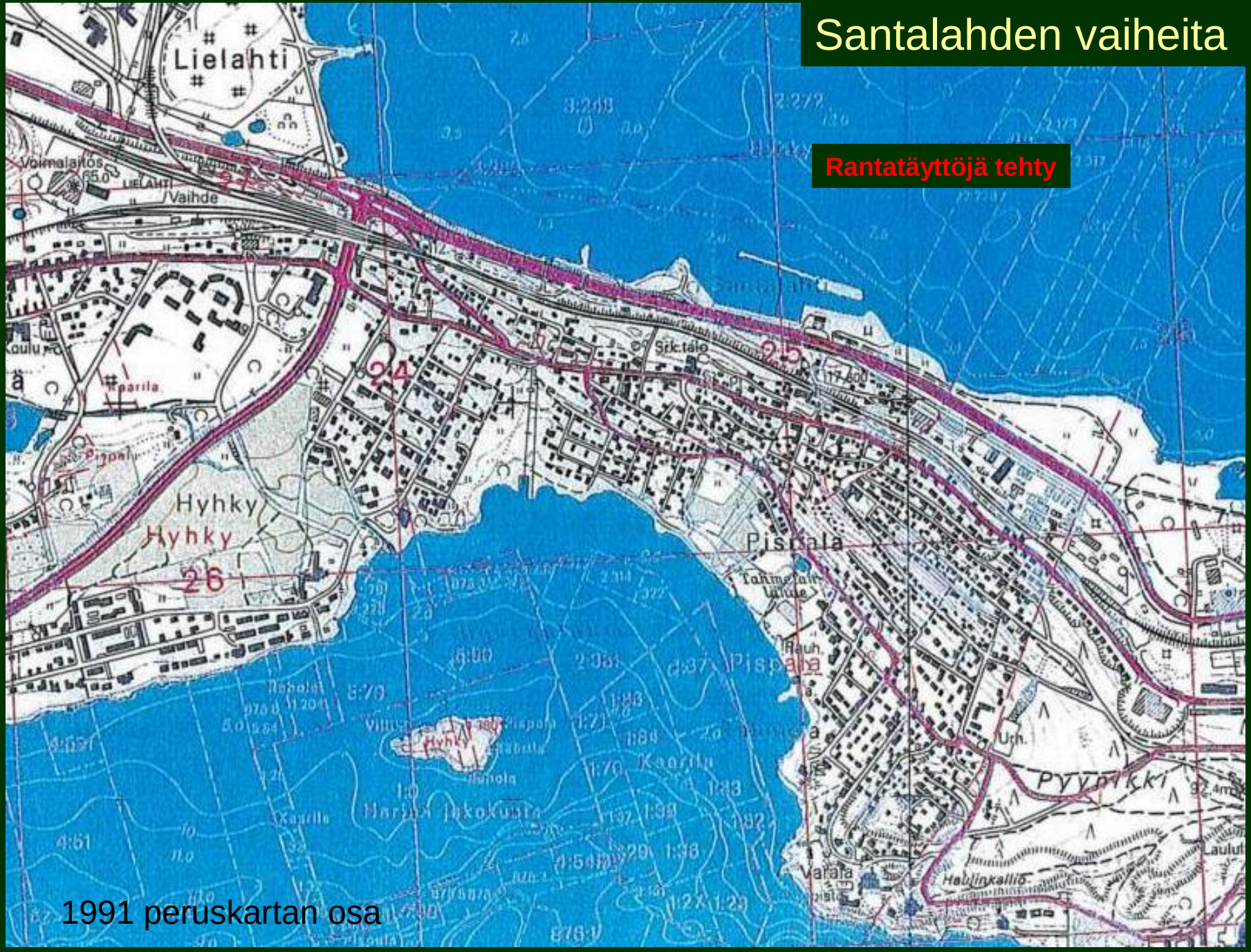

Santalahden vaiheita

Virastokartta 2006

Rakennuskulttuuri ja valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö

Tehty

-2 inventointia 2000 ja

-Tarkennettu 2007

Tarkasteluja täydennetty asemakaavoituksen edetessä,

arkeologinen inventointi 2009

Santalahden vaiheita

Näköala Epilän tieltä Pispalan harjulle Vaakkolammin yli. Kuva v:lta 1883. Pispalan harju on vielä kokonaan metsän peitossa. *(Valokuv. Sv. Lagergren; om. Hämeen museo)*

Pispalan asutus sijaitsi alunperin Pyhäjärven viljavassa rannassa. Varsinainen Pispalan harju oli asutukselle sopimatonta, viljelykseen kelpaamatonta moreenikivikkoa.

1932, Viistoilmakuva Pispalasta, Pispalan Moreeni, Harmaa tukkitie on purettu, mutta Punainen on paikallaan

Näkymä Pispalaan vuonna 1932. Etualalla harjun ylittänyt tukkitie. Taustalla häämöttää Tampereen kaupunki. Om. Pispalan Moreeni.

Santalahtea 1935

Ilmeisesti veljekset Karhumäen ottama valokuva

1940-luku

1940_luku, velj. Karhumäki Tampere Seura, Tampere Kuvateos s.54, Pirkanmaakokoelma, Metso/JS

Santalahtea 1948

Santalahden vaiheita 1958

Suomen kaupungit sanoin ja kuvin , Matti Poutvaara, 1958

Lentokuva keskikaupungin vieressä, Pyhäjärven ja Näsijärven välissä sijaitsevasta Pyynikin harjusta, joka nousee 75 m:n korkeuteen Pyhäjärven pinnasta.

Asumis- ja teollisuustoimintojen perinne

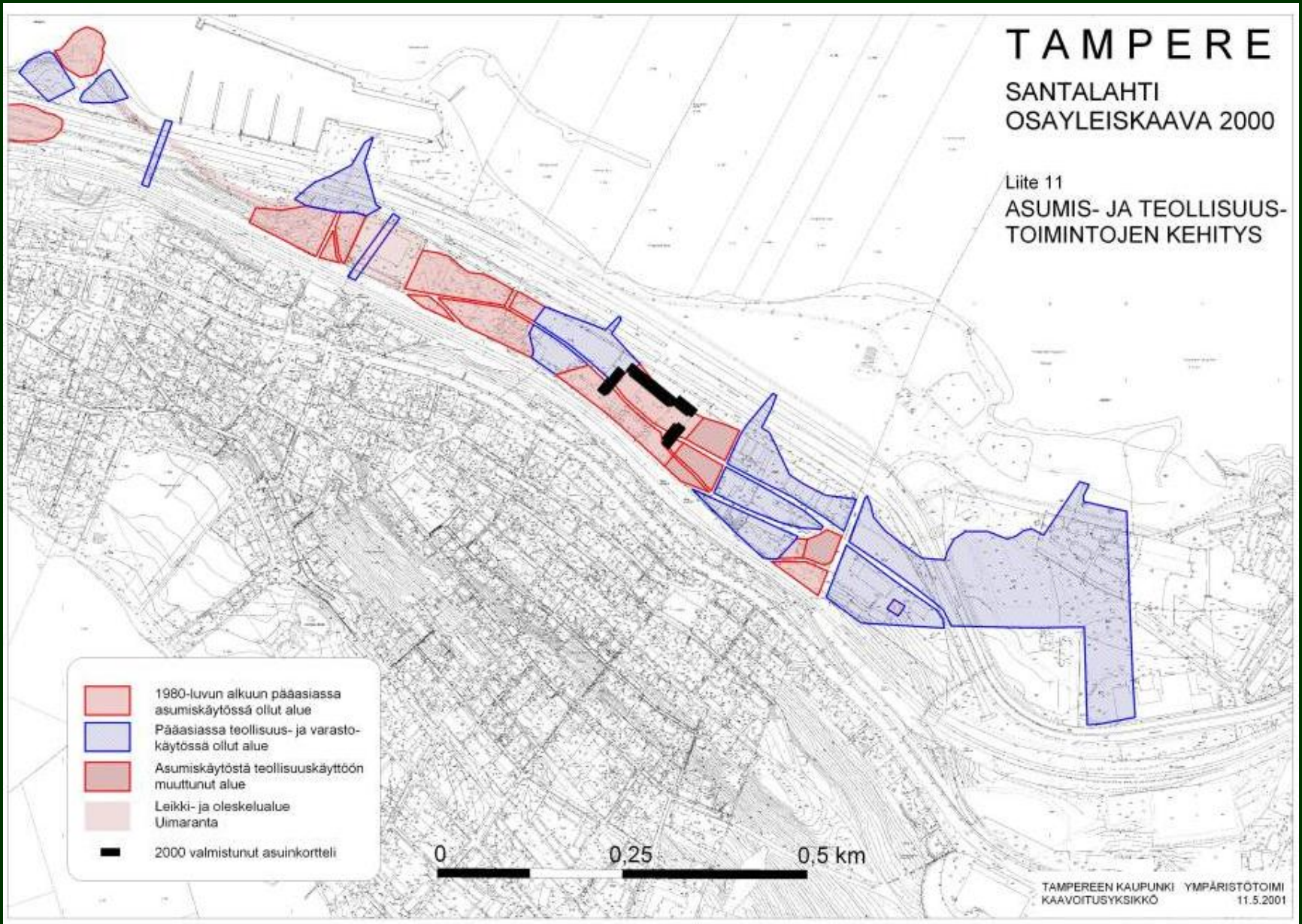

Santalahden rakennuskanta 1946 ilmakuvan perusteella

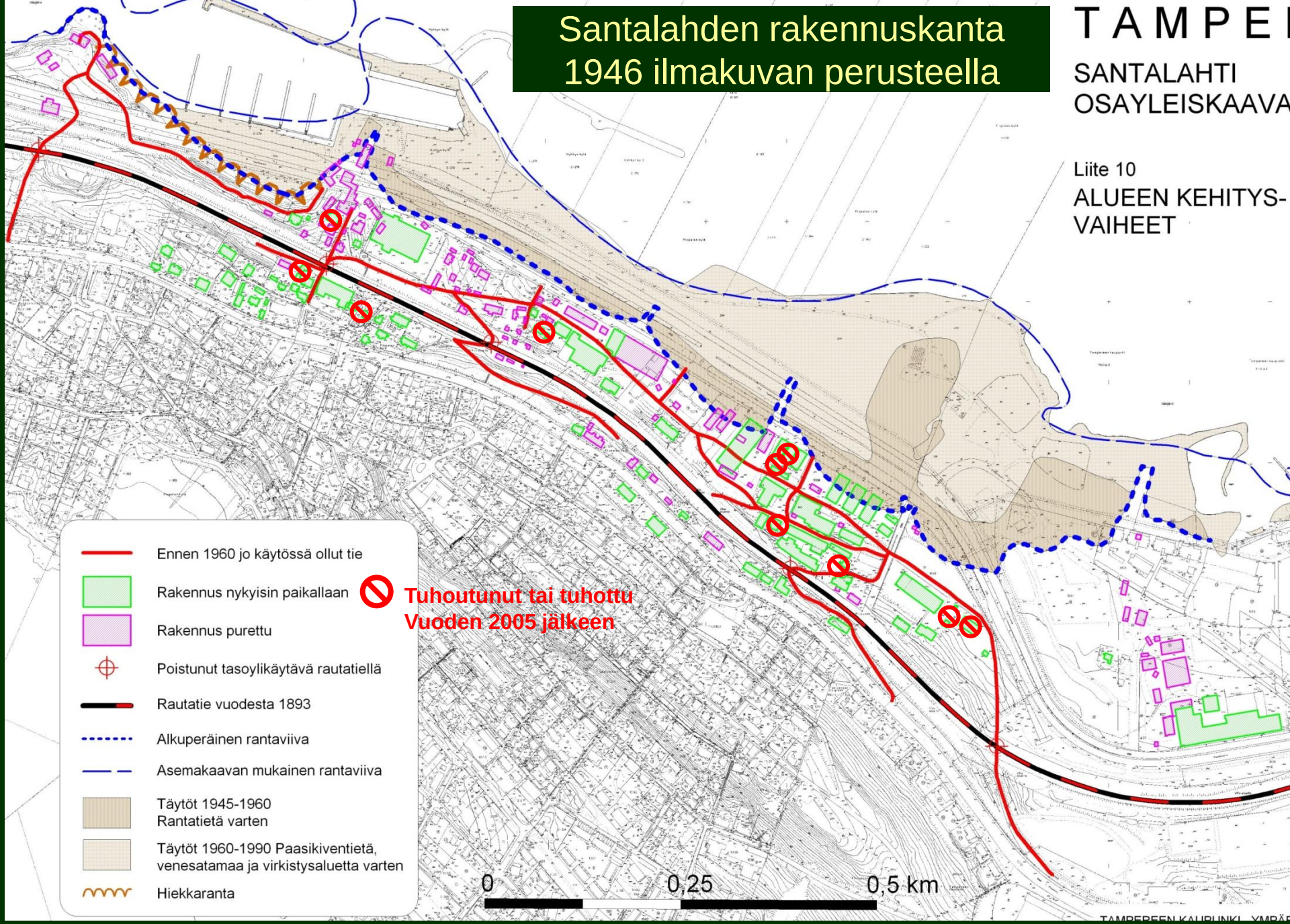

Rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema

Kulttuuriympäristön jatkumo

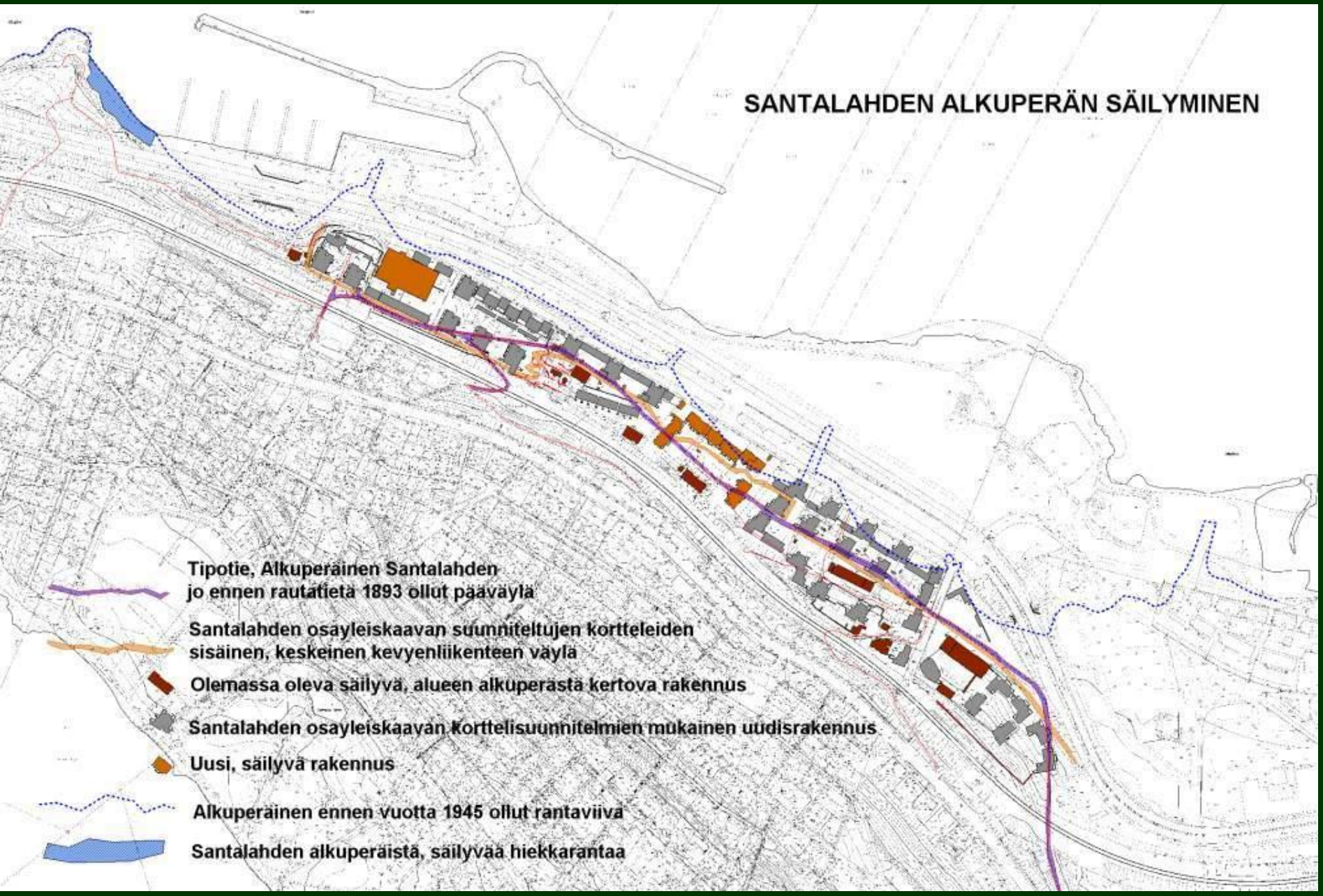

Pispalan kannaksen kapeus ja täyttöjen muutos

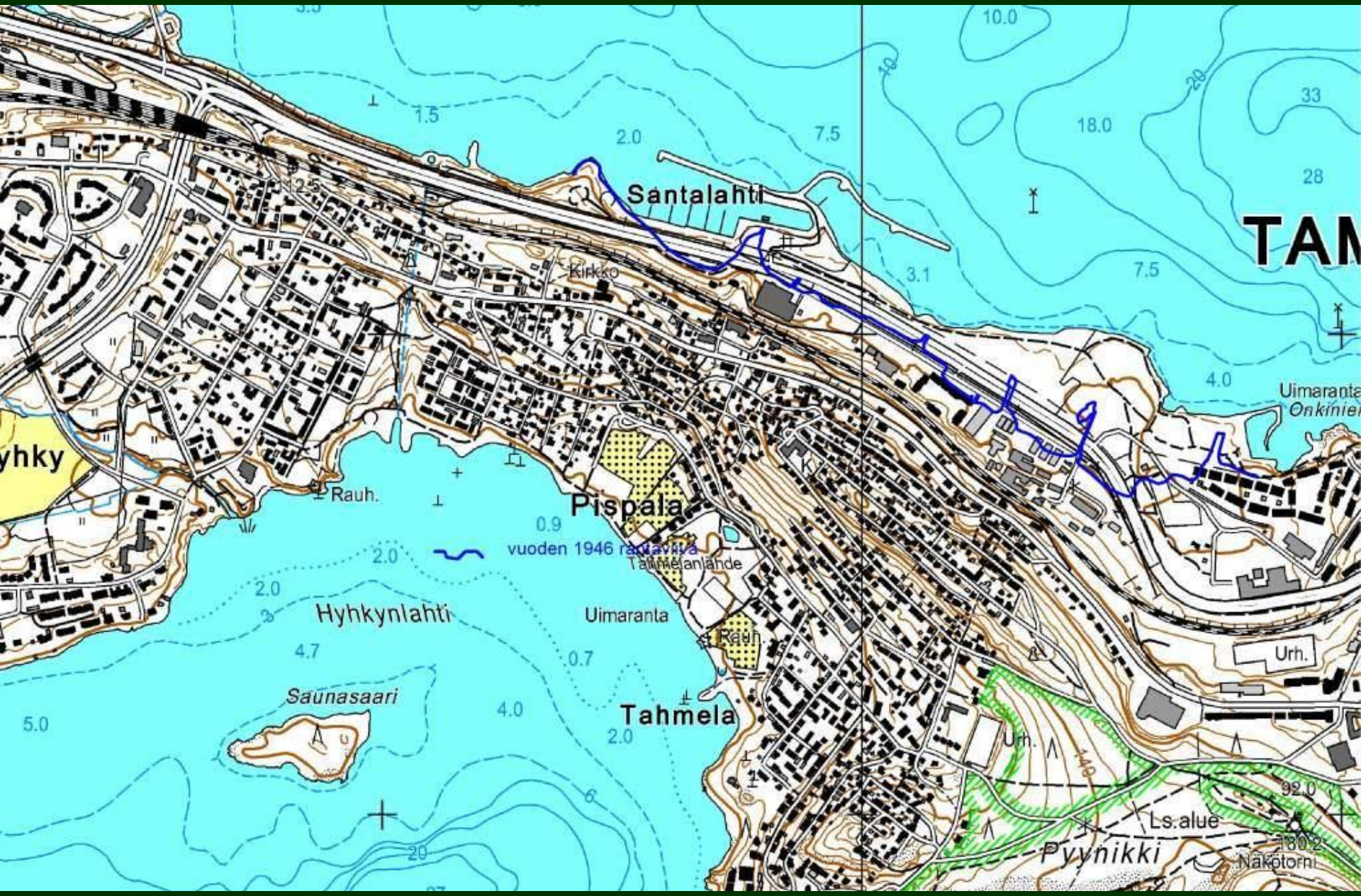

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Valtakunnan aluekäyttötavoitteiden (VAT) mukaiset liikenneväylät sähköistetty rautatie ja nelikaistainen moottoriväylä VATin edellyttämine suoja-alueineen

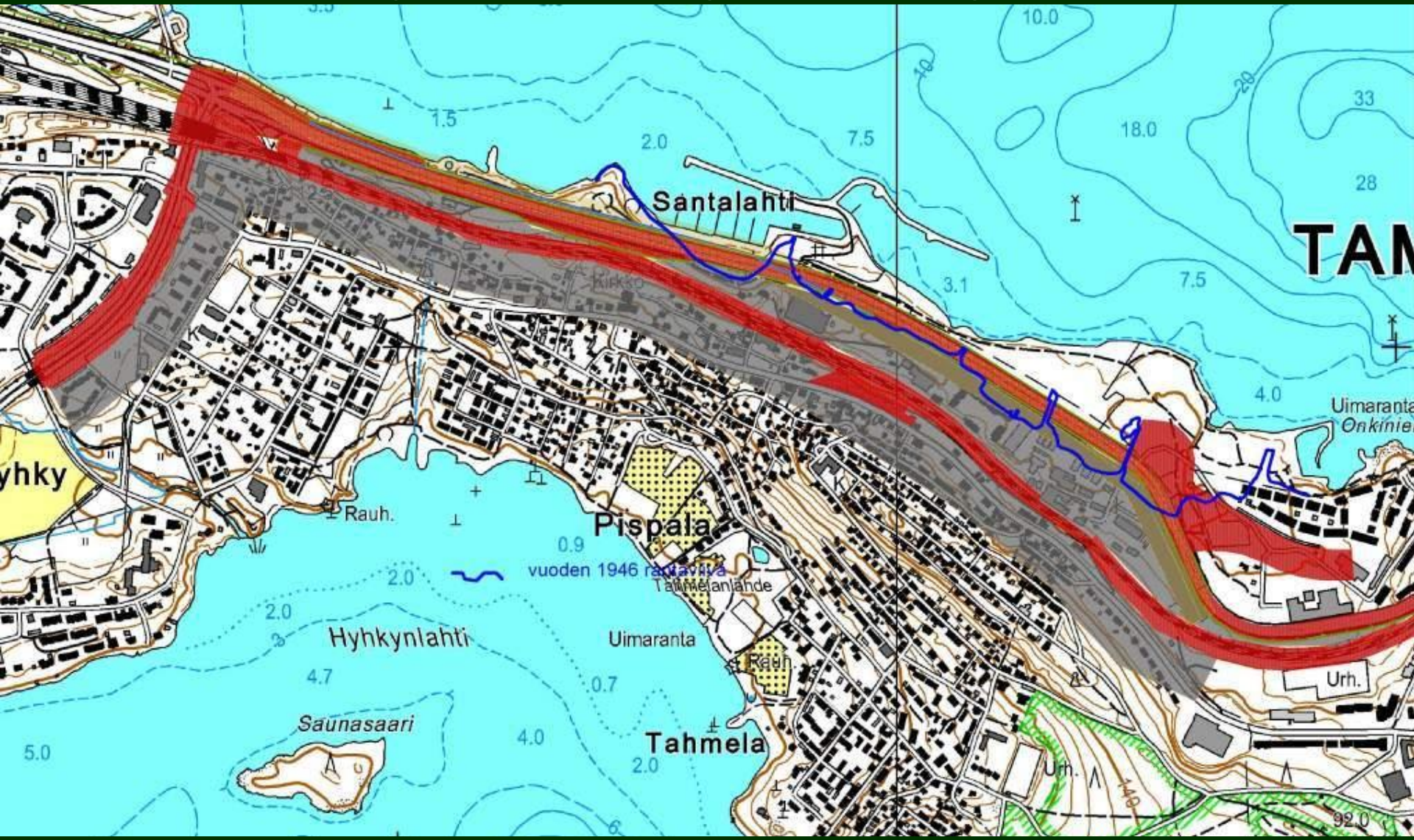

Pirkanmaan 1. maakuntakaava
Valtioneuvosto vahvisti 29.3.2007

Mrl 32§ 1 mom Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa …

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA -KOHTEET

Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö (akv)
Valtakunnallisesti arvokas kulttuurikohde (akv)

Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja -kohteiden kuvaukset julkaisussa B 97, Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt.

187	Tampere	Pirkankadun asuintalot, Pirkankatu 21-35, VII/126/107-114	akm	R,M	
188	Tampere	Pyynikki, Pyynikin näkötorni	akv	M	x
189	Tampere	Pispala	akv	R,M	x

Pirkanmaan 1. maakuntakaava

Valtioneuvosto vahvisti 29.3.2007

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA -KOHTEET

Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö (akm)
Maakunnallisesti arvokas kulttuurikohde (akm)

Maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen kuvaukset julkaisussa B 97, Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt. Numeroimattomien kohteiden kuvaukset julkaisussa B 174, Pirkanmaan kulttuurihistorialliset kohteet.

184	Tampere	Tahmela	akm	R, M	x
187	Tampere	Pirkankadun asuintalot, Pirkankatu 21-35, VII/126/107-114	akm	R,M	
188	Tampere	Pyynikki, Pyynikin näkötorni	akv	M	x
189	Tampere	Pispala	akv	R,M	x

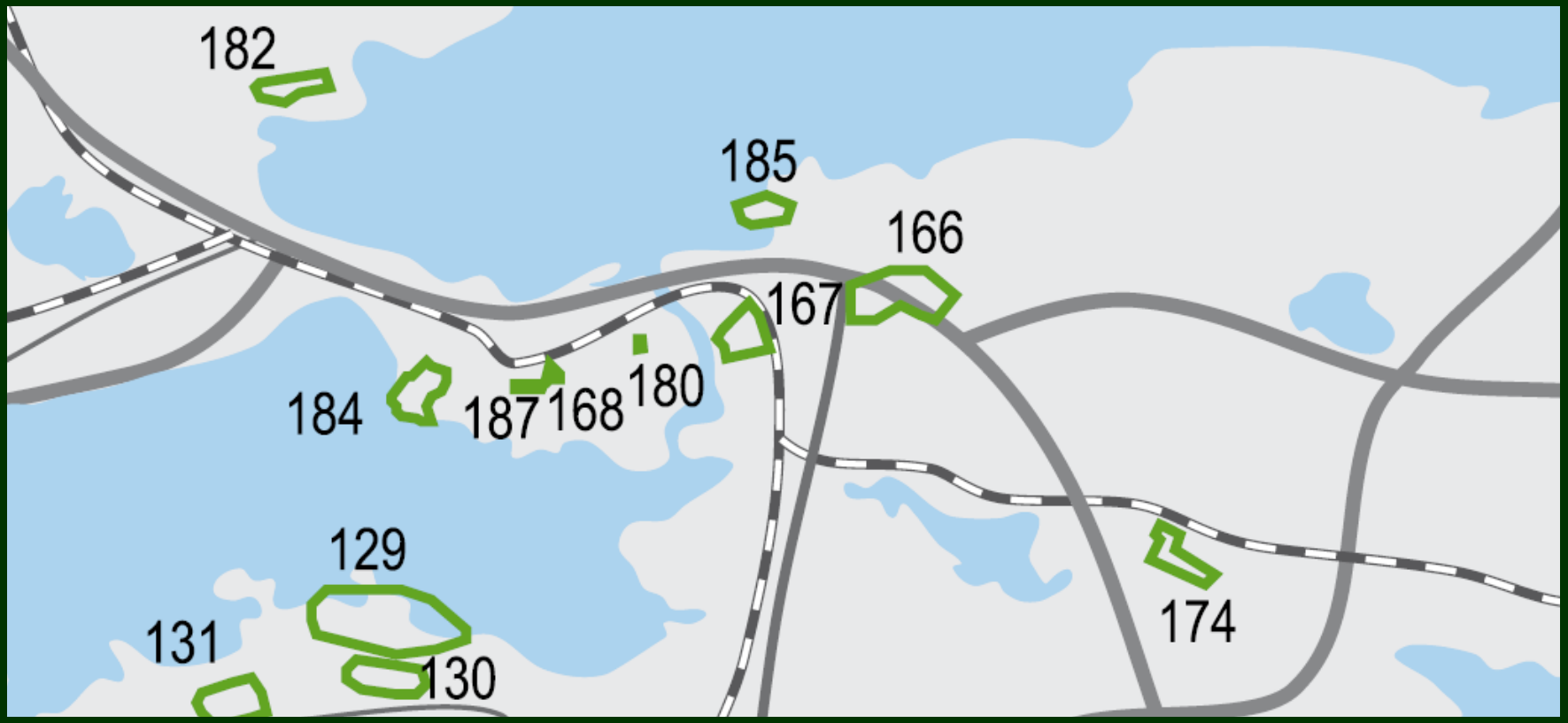

Museovirastossa on Valtakunnallisten kulttuuriympäristöjen uusi määrittely oli osayleiskaavatyön aikana valmisteilla.

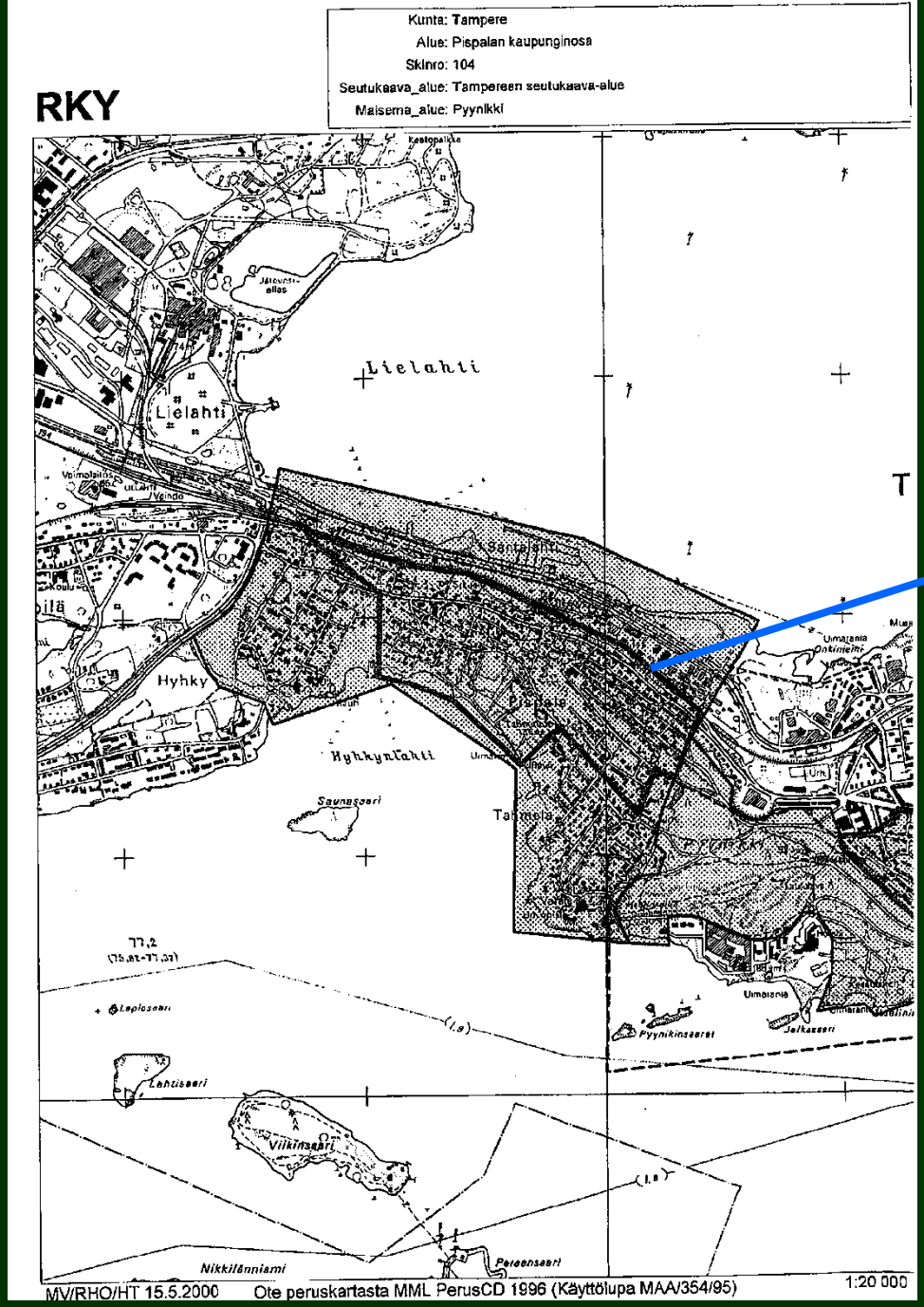

Rajaus alkuperäisen rajauksen sisällä

Tavoitteena oli, että koko maata koskeva tarkistettu aineisto saatetaan valtioneuvoston päätöksellä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi, joka korvaa vuonna 1993 julkaistun valikoiman. Alustavan aikataulun mukaan päätös voitiin tehdä vuonna 2009.

Museoviraston epävirallinen kartta Pispalan valtakunnallisesta kulttuuriympäristöstä 2000

1.1.2010 voimaan astuneen valtioneuvoston päätöksen mukainen Pispalan valtakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön rajaus

Santalahden osayleiskaavassa suojelumerkintöjä kohteille:

Suojeltavaksi rakennukseksi tai rakennelmaksi (sr) on merkitty

Kohde 1, Tontilla 108-808-2 tikkutehdas, 1925-6, siihen liittyvä piippu (h=+129.7), kulkusilta ja radanvarressa oleva tikkutehtaan toimintaan liittynyt ns. ruutivarasto

Kohde 2, Tontilla 221-1008-17 Enqvistin huvila, 1800-luvun loppu? Enqvistin huvila liittyy konsuli, tehtailija Johan Waldemar Enqvistin toimintaan Santalahdessa

Kohde 3, Tontilla 221-1008-21 oleva Breitensteinin huvila, 1800-luvun loppu? Breitensteinin huvila liittyy Näsin Pahvitehtaan toimintaan alueella.

Rakennus tai rakennelma, jonka lähtökohtana on suojelu tai uudiskäyttö. Näiden edellytykset tulee tutkia asemakaavoituksen yhteydessä. Kohteet on merkitty merkinnällä sr-1. Näitä kohteita ovat:

Kohde 4, Tehtailija Matti Yrjölän yksityisasunto, 1956, entinen Geopalvelu oy:n toimitalo
Kohde 5, Santalahden kattohuopatehdas, 1940,
(Kohde 6, Pieni porttivahdin asuinrakennus, 1800-luvun loppu? Poltettu 20.10.2008.)
Kohde 7, Enqvistin paperitehdas, 1885?, ja sen piippu (h=+126.3)
Kohde 8, Luujauhotehtaan (1883?) piippu (h=+121.6) 1900-luvun alku?
Kohde 9, Näsin pahviteollisuus, Tehdasrakennus,1942,
Kohde 10, Pahvitehtaan pannuhuone, 1942,
Kohde 11, Pahvitehtaan työntekijöiden kaksi pientä asuinrakennusta, 1920-luku? Poltettu 2009 ja 2010
Kohde 12, Puutyö uran perustajan Paasikosken asuinrakennus, 1925? Poltettu 2011
Kohde 13. Tukkilaisten asuinrakennus, 1920-30?, liittyy Rosenlewin tukkitiehen yritetty polttaa 2010
Kohde 14, Santalahden seisakkeen kivirivinteri
Kohde 15, Harmaan tukkitien tunneli, Ahjolan kohdalla, Tukkitie purettu 1935.

Kohde 1, Tontilla 108-808-2, tikkutehdas, 1925-6, siihen liittyvä piippu (h=+129.7), kulkusilta ja radanvarressa oleva tikkutehtaan toimintaan liittynyt ns. ruutivarasto

Kohde 2, Tontilla 221-1008-17, Enqvistin huvila, 1800-luvun loppu?

Enqvistin huvila liittyy konsuli, tehtailija Johan Waldemar Enqvistin toimintaan Santalahdessa

Kohde 3, Tontilla 221-1008-21, Breitensteinin huvila, 1800-luvun loppu?

Breitensteinin huvila liittyy Näsin Pahvitehtaan toimintaan alueella.

Kohde 4, Tehtailija Matti Yrjölän yksityisasunto, 1956,

nykyisin toimistotalo

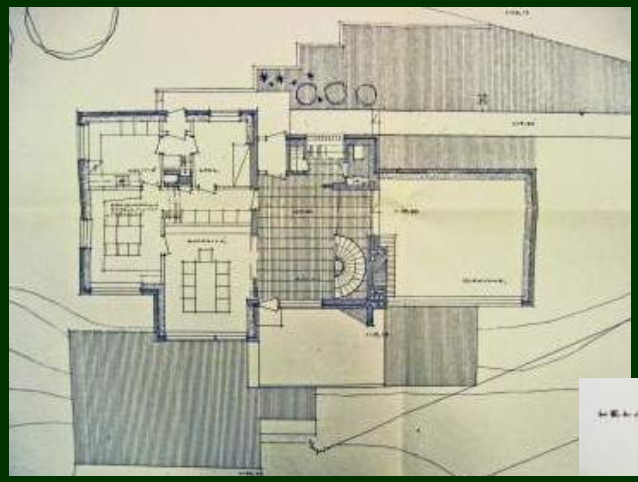

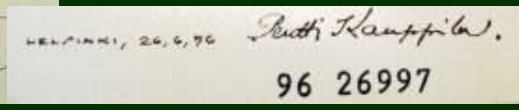

Kohde 5, Santalahden kattohuopatehdas, 1940,

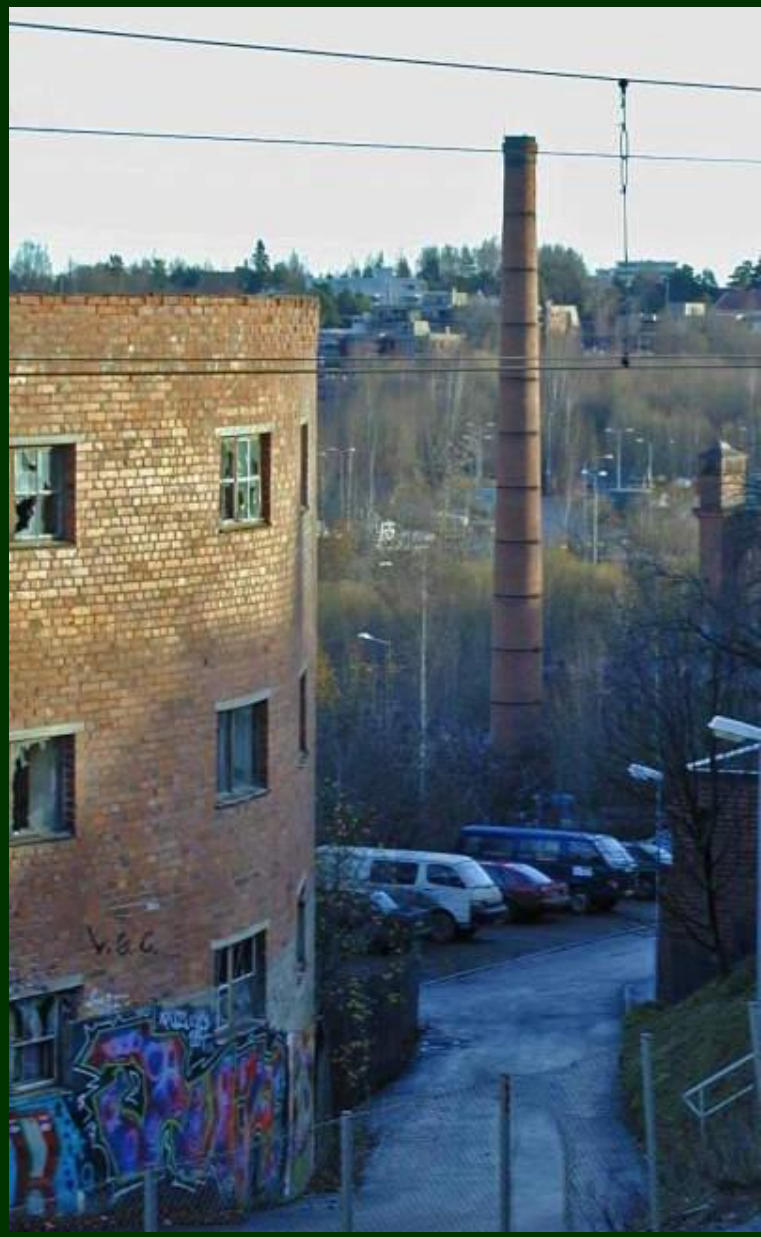

(Kohde 6, Pieni **porttivahdin asuinrakennus**, 1800-luvun loppu?.)

Poltettu 20.10.2008

Kohde 7, Enqvistin paperitehdas, 1885?, ja sen piippu (h=+126.3)

1914 Kauppalehti, Tampereen numero, Santalahden paperitehdas

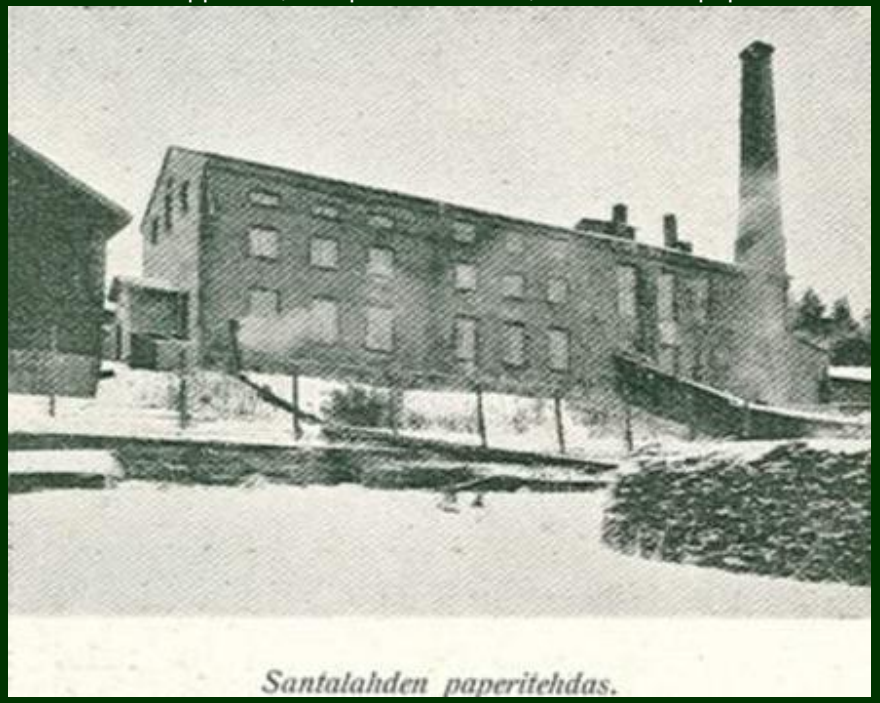

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Kohde 8, Luujauhotehtaan,1883?, piippu (h=+121.6) 1900-luvun alku?

varasto palanut 2004-5

jäänteet purettu 2009

Kohde 9, Näsin pahviteollisuus, Tehdasrakennus,1942,
Kohde 10, Pahvitehtaan pannuhuone, 1942,

Kohde 11, Pahvitehtaan työntekijöiden kaksi pientä asuinrakennusta, 1920-luku?

Poltettu 24.4.2009

Kohde 12, Puutyö uran perustajan Paasikosken asuinrakennus, 1925?

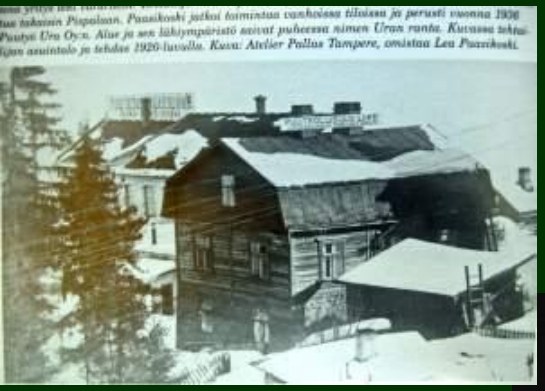

Poltettu 2011

Tilanne 8.5.2012

Kohde 13. Tukkilaisten asuinrakennus, 1920-30?, liittyy Rosenlewin tukkitiehen

Tilanne
8.5.2012

Kohde 14, Santalahden seisakkeen kivirivinteri

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Kohde 15, Harmaan tukkitien tunneli, Ahjolan kohdalla,

Tukkitie purettu 1935.

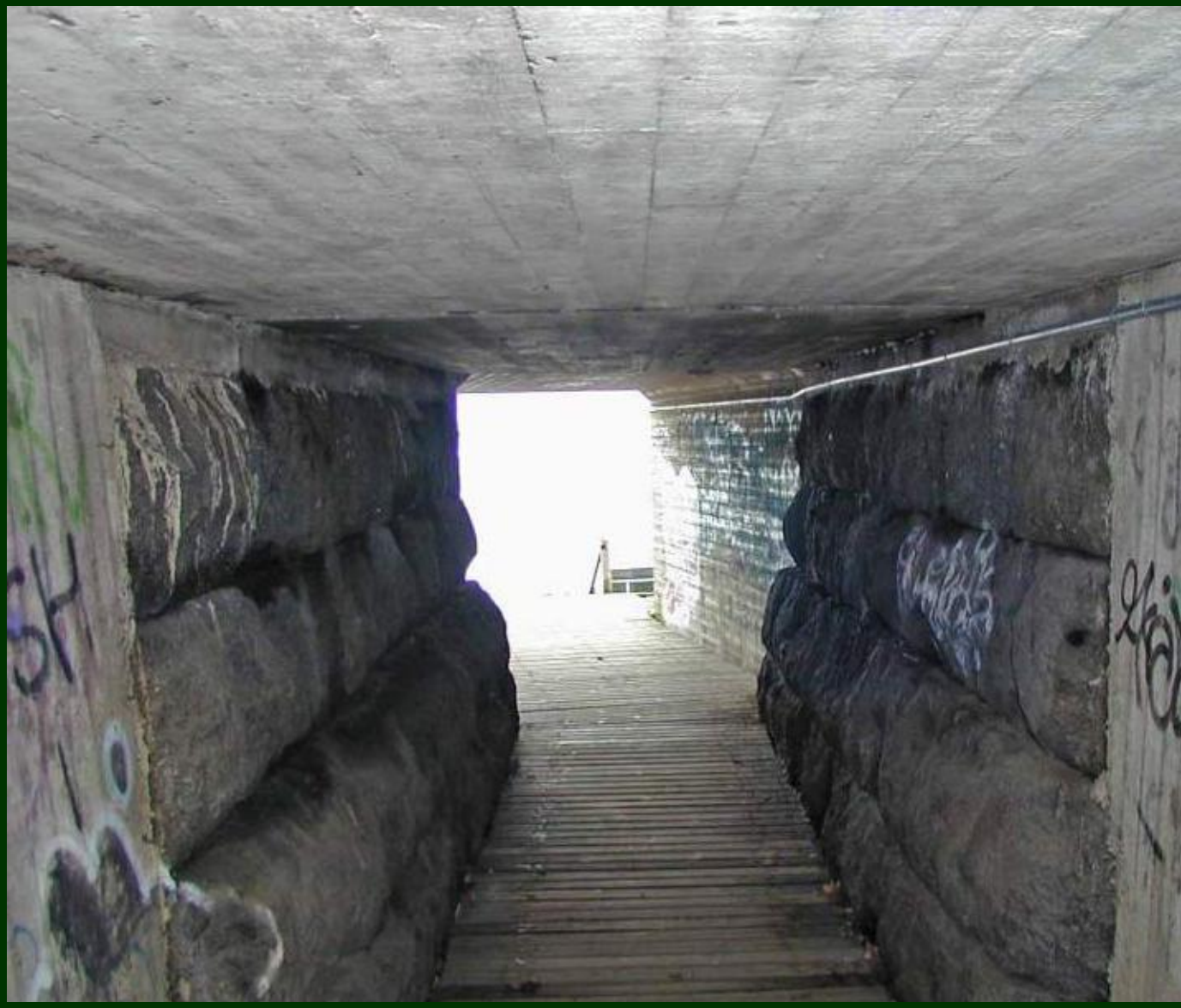

Santalahden seisakkeen kivijalat

Ainut maininta Santalahdesta. Kyseiset rakennukset purettiin jo vuonna 1973.

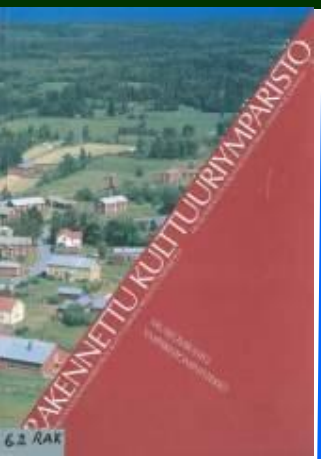

rinteen asuinalue muotoutui
1902 suunnittelukilpailun
Kilpailun voittaneen Lars
suunnitelmassa katuverkosto
a vapaasti maaston muotoja.
hava vahvistettiin 1907. Alu-
himmat rakennukset ovat Pa-
en varrelle. Palomäentie 1 ja
rger Federleyn suunnittele-
omäentie 5, Durchmannin
vuodelta 1915 (O.Kallio) ja Pa-
e 25, Olánin talo, vuodelta
Lönn). Pääosa alueen raken-
asta on 1920-luvulta, monet
i Bertel Strömmerin suunnit-
Näitä ovat mm. Palomäentie
elta 1920, Palomäentie 13
1916, Kisakentänkatu 18,
pappila vuodelta 1928 sekä
siaalista asuntotuotantoa
t rakennukset. Alueen yksit-

TAMPERE

104. Pispalan kaupunginosa

Työväen asuttamasta Pispalasta on tullut käsite suomalaisessa omatoimisessa asuntorakentamisessa ja kansalliskirjallisuutemme kautta se on tullut kaikille tutuksi. Työväestö asettui Pispalan rinteille viime vuosisadan jälkipuolella. Varsinainen asutuksekspansio alkoi 1890-luvulla Porin radan valmistuttua. Valtaosa Pispalan puisesta rakennuskannasta on 1910- ja 1920-luvuilta. Tampereen kaupunkiin Pispala liitettiin 1937 ja ensimmäisen asemakaavansa se sai 1945.

-Pispalan miljööseen liittyvät erottamattomasti jyrkät puuportaat ja silhuettiin piirtyvä haulitorni, joka pystytettiin 1908.

-Santalahden pieni pysäkki rakennettiin 1923 (B.Granholm 1914).

-Hyhkyn koulu on rakennettu mallipiirustusten mukaan 1903 (L.Sonck) ja korotettu 1928. Opettajien asuinrakennus on vuodelta 1912 (H.Tiitola).

-Pispan koulun läheisyydessä sijaitsee kirjailija Lauri Viidan lapsuudenkoti, joka on nykyisin museona.

-Tahmelan rannassa sijaitsee Varalan urheiluopisto, joka on perustettu 1910. Alueen vanhin rakennus on puuhuvila vuodelta 1893 (K.Snellman), joka on museona. Hirsinen Kisapirtti on vuodelta 1926 (B.Strömmer).

-Tahmelan lähteellä on ollut keskeinen merkitys Pispalan asutukselle.

Santalahden rakennetussa ympäristössä on leimallista rakeisuuden, mittakaavan ja väyläluonteen ero verrattuna Pispalaan 2000

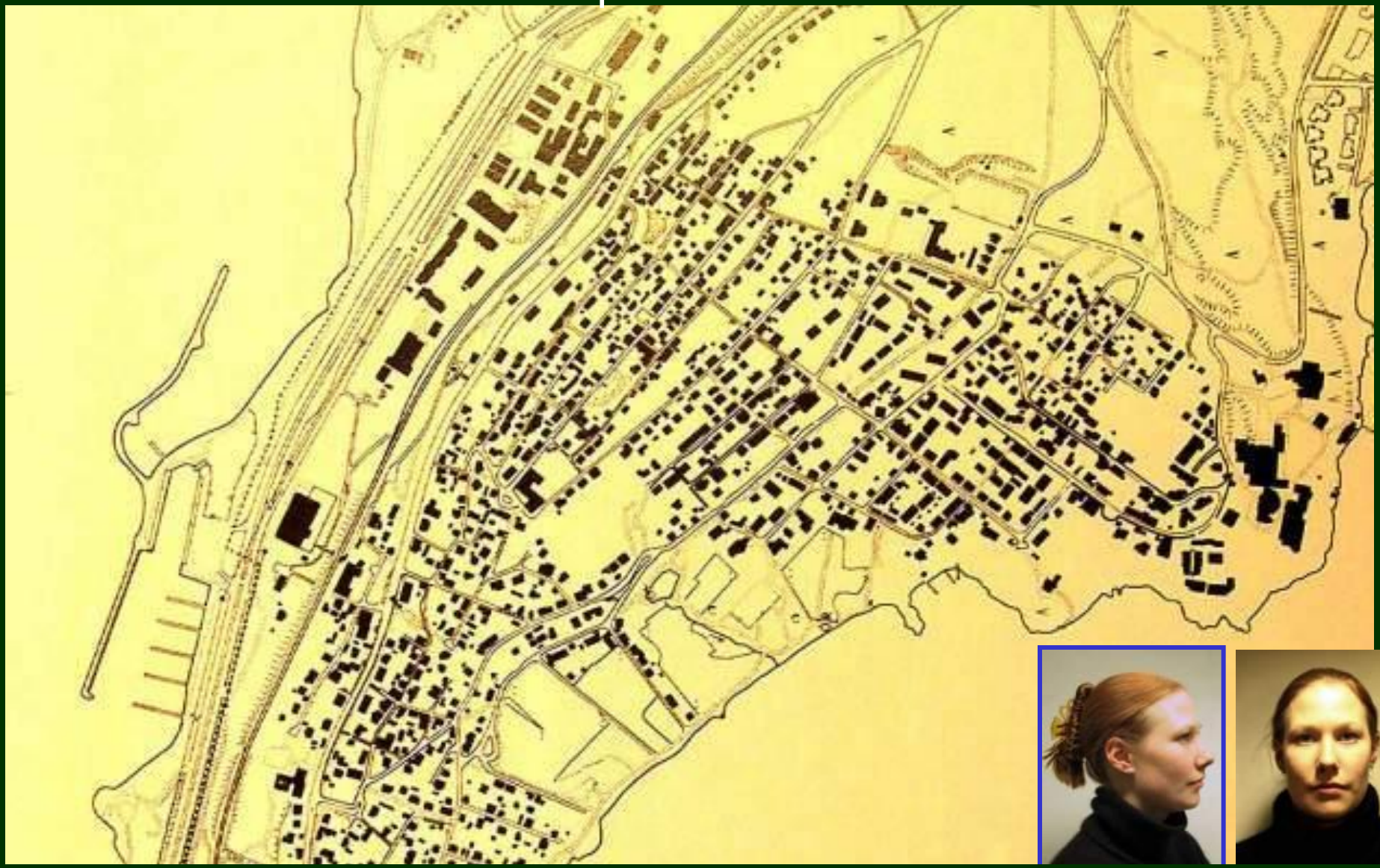

Santalahden rakeisuuden ja väyläluonteen ero verrattuna Pispalaan 2007

Rantatie 27

Historiallinen sattuma

Ruuskasen pukutehtaan uuteen paikkaan liittyy sellainen mielenkiintoinen historia, että liikkeen perustaja Kaarlo Petter Ruuskanen hankki liikkeen perustamiseksi tarvitsemansa alkupääoman uhkarohkealla tukinuittourakalla, jonka hän teki Reposaari-yhtiön laskuun v. 1878. Hän uitti suuren tukkimäärän myöhään syksyllä Näsijärven vesistön pohjoispäästä Pispalan rantaan, kuljetti sen silloista tukkitietä harjun ylitse Pyhäjärveen ja edelleen Kokemäenjokea alas Poriin. Uhkarohkeaksi kuljetuksen teki se, että se tapahtui niin myöhään syksyllä, että vesistön jäätyminen oli koko ajan pelättävissä. Urakkaa oli tarjottu monelle, mutta Ruuskanen oli ainoa, joka siihen uskaltautui. Nyt siis K. P. Ruuskasen liike nykyisessä muodossaan, pukutehtaana, on palannut samaan "maisemaan", jossa KooPee rohkealla toiminnallaan keräsi rahat liikkeen perustamiseen. Tehdastontti oli aikanaan Simolan talon maata ja ostettiin Simolan perikunnalta.

K. P. Ruuskasen uusi pukutehdas Paasikiventien varrella lähellä Näsijärven rantaa. Taustalla Pispalanharjun taloja: Ylä-Voima ja Ahjolan talo. (Kuva Erkki Lahtinen)

K. P. Ruuskasen Pukutehtaalle uusi toimitalo Pispalan rantaan

Uutinen Tammerkoski –lehdessä Nro 10/ 1975

aloitettiin uuden tehtaan suunnittelu v. 1974 alussa. Suunnittelutyön suoritti Arkkitehtitoimisto Antti Tähtinen Oy sekä Insinööritoimisto Ahonen & Ilveskoski. Pääurakoitsijana toimi Tampereen Elementti Oy.

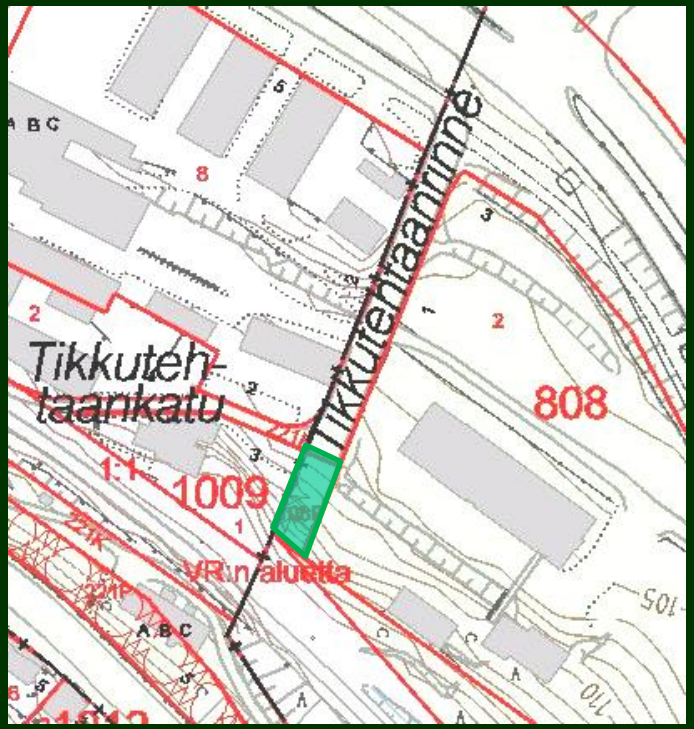

Rajaportinpuistikko

Ainut Santalahden korttelialueen yhteydessä oleva kaupungin omistama viheralue, joka on aikanaan kuulunut Santalahden paperitehtaan johtajan Yrjölän alueeseen

Santalahden osayleiskaava asemakaavatyön pohjana

Mrl 35§ 2mom
Yleiskaavassa esitetään tavoitellun kehityksen periaatteet ja osoitetaan tarpeelliset alueet yksityiskohtaisen kaavoituksen ja muun suunnittelun sekä rakentamisen ja muun maankäytön perustaksi.

Mrl 54§ 1mom
Asemakaavaa laadittaessa on maakuntakaava ja oikeusvaikutteinen yleiskaava otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään.

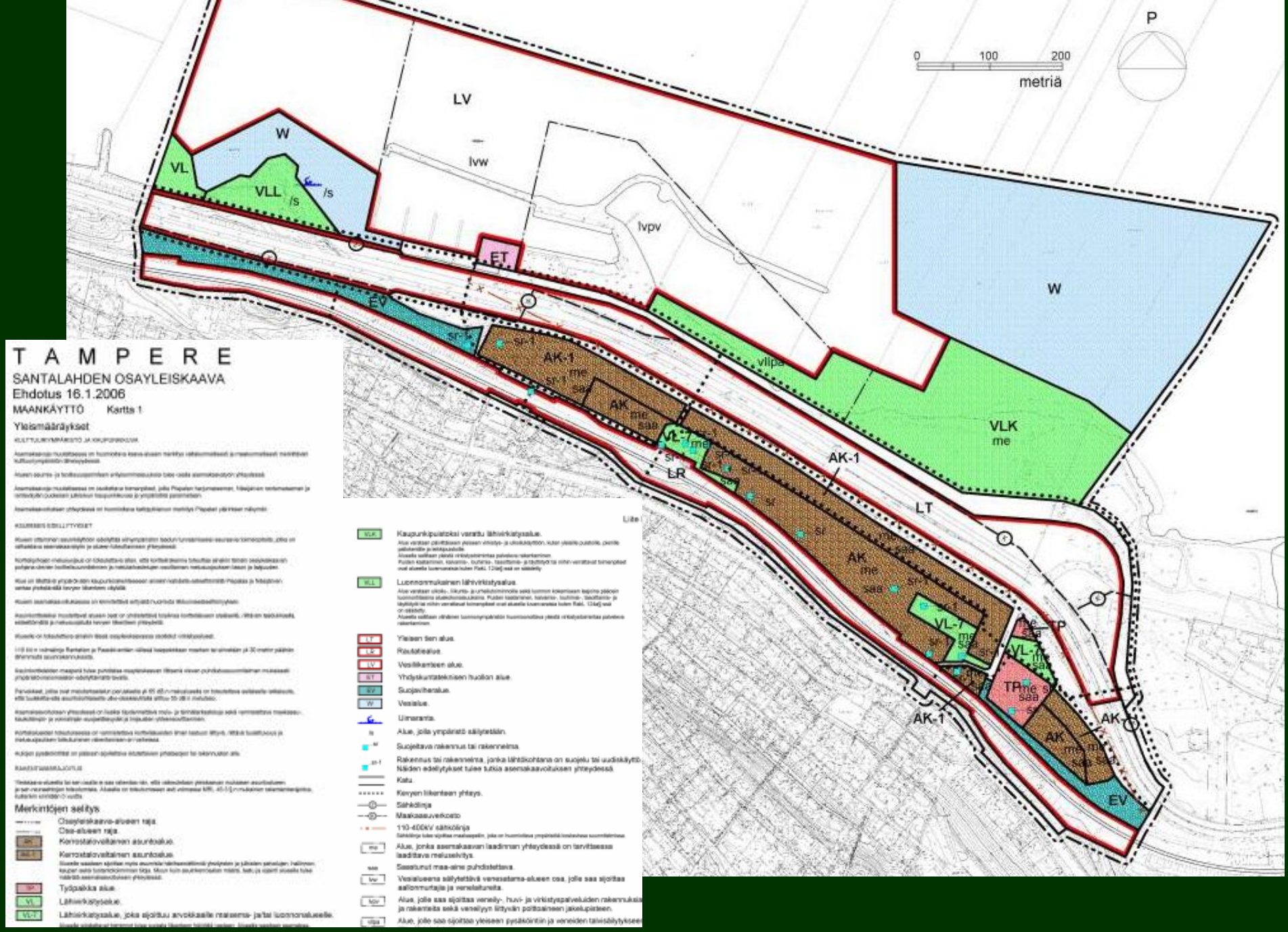

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

8.2.1 Yleismääräykset

KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA KAUPUNKIKUVA
Asemakaavoja muutettaessa on huomioitava **kaava-alueen merkitys valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön läheisyydessä.**
Alueen **asumis- ja teollisuusperinteen erityisominaisuuksia tulee vaalia** asemakaavatyön yhteydessä.
Asemakaavoja muutettaessa on osoitettava toimenpiteet, joilla **Pispalan harjumaiseman, Näsijärven rantamaiseman ja rantaväylän puoleisen julkisivun kaupunkikuvaa ja ympäristöä parannetaan.**
Asemakaavoituksen yhteydessä on huomioitava **kattojulkisivun merkitys Pispalan ylärinteen näkymiin**.

ASUMISEN EDELLYTYKSET
Alueen ottaminen asuinkäyttöön edellyttää elinympäristön laadun turvaamiseksi seuraavia toimenpiteitä, jotka on ratkaistava asemakaavatyön ja alueen toteuttamisen yhteydessä:

Korttelipihojen melusuojaus on toteutettava siten, että korttelirakenne toteuttaa ainakin tämän osayleiskaavan pohjana olevien korttelisuunnitelmien ja melutarkastelujen osoittaman melusuojauksen tason ja laajuuden.
Alue on liitettävä ympäröivään kaupunkirakenteeseen ainakin kahdella esteettömällä Pispalaa ja Näsijärven rantaa yhdistävällä kevyenliikenteen väylällä.
Alueen asemakaavoituksessa on **kiinnitettävä erityistä huomiota liikkumisesteettömyyteen**.
Asuinkortteleiksi muutettavat **alueen osat on yhdistettävä toisiinsa korttelialueen sisäisellä, riittävän laadukkaalla, esteettömällä ja melusuojatulla kevyenliikenteen yhteydellä**.
Alueelle on **toteutettava ainakin tässä osayleiskaavassa osoitetut virkistysalueet**.
110 kV:n voimalinja Rantatien ja Paasikiventien välissä kaapeloidaan maahan tai siirretään yli 30 metrin päähän lähimmistä asuinrakennuksista.
Asuinkortteleiden **maaperä tulee puhdistaa** osayleiskaavan liitteenä olevan puhdistussuunnitelman mukaisesti ympäristöviranomaisten edellyttämällä tavalla.
Parvekkeet, jotka ovat melutarkastelun perusteella yli 65 dB:n melualueella on toteutettava sellaisella ratkaisulla, että **tuuletettavalla asuntokohtaisella ulko-oleskelutilalla alittuu 55dB:n melutaso.**
Asemakaavoituksen yhteydessä on lisäksi **täydennettävä melu- ja tärinätarkasteluja sekä varmistettava maakaasu-, kaukolämpö- ja voimalinjan suojaetäisyydet ja linjausten yhteensovittaminen.**
Korttelialueiden toteutuksessa on **varmistettava korttelialueiden ilman laatuun liittyvä, riittävä tuulettuvuus ja melusuojauksen toteutuminen rakentamisen eri vaiheissa.**
Autojen **pysäköintitilat on pääosin sijoitettava istutettavien pihatasojen tai rakennusten alle**.

RAKENTAMISRAJOITUS
Yleiskaava-alueella tai sen osalla ei saa rakentaa niin, että vaikeutetaan yleiskaavan mukaisen asuntoalueen ja sen reunaehtojen toteutumista. Alueella on toteutumiseen asti voimassa MRL 43.3 §:n mukainen rakentamisrajoitus, kuitenkin enintään 5 vuotta.

Rakennusten korkeus - näkymätarkastelu

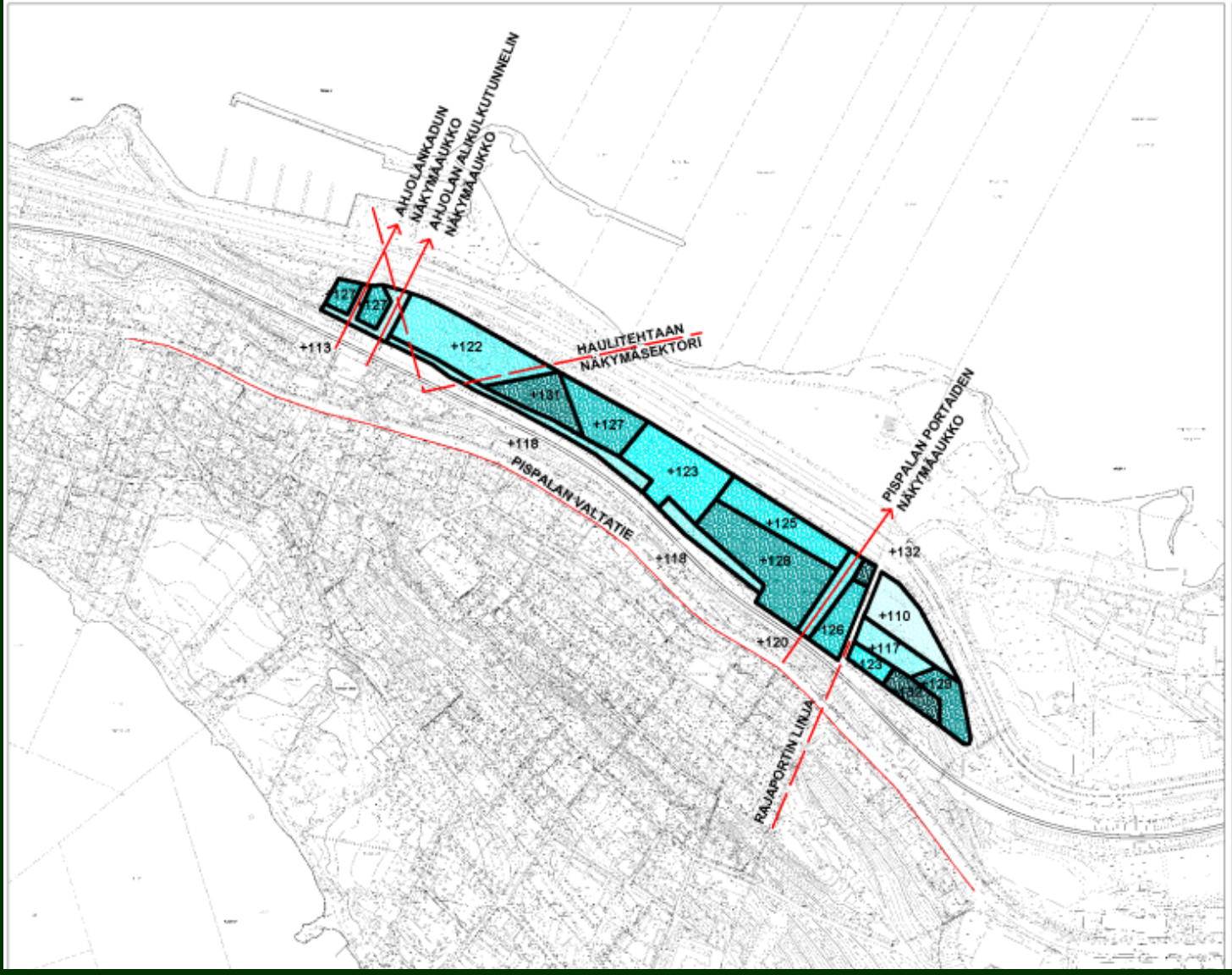

TAMPERE

SANTALAHTI
OSAYLEISKAAVA
EHDOTUS 2.5.2005

Liite IV

RAKENNUSTEN KORKEUS

Näkymien säilyttämiseksi vesikaton ylimmät korkeusasemat

Pispalan valtatiellä seisten Näsijärven horisontti näkyy vapaana, kun Santalahden rakennusten korkeus on +127 - +131

TAMPEREEN KAUPUNKI YHDYSKUNTAPALVEUT
ASEMAKAAVOITUS 25.2.2005

Tavoitetilanteen liikenneverkko

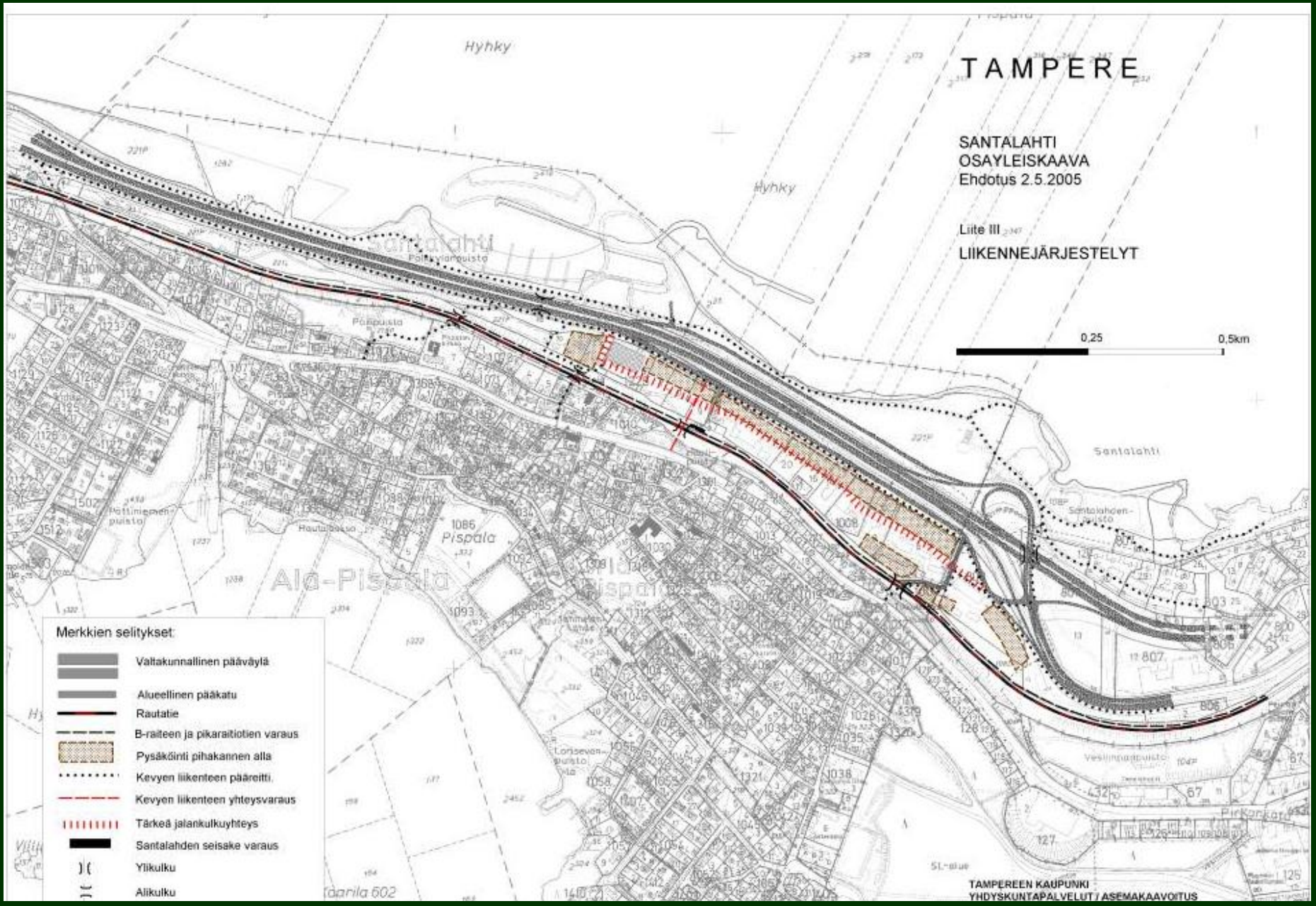

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

Tavoitetilanteen melusuojaus

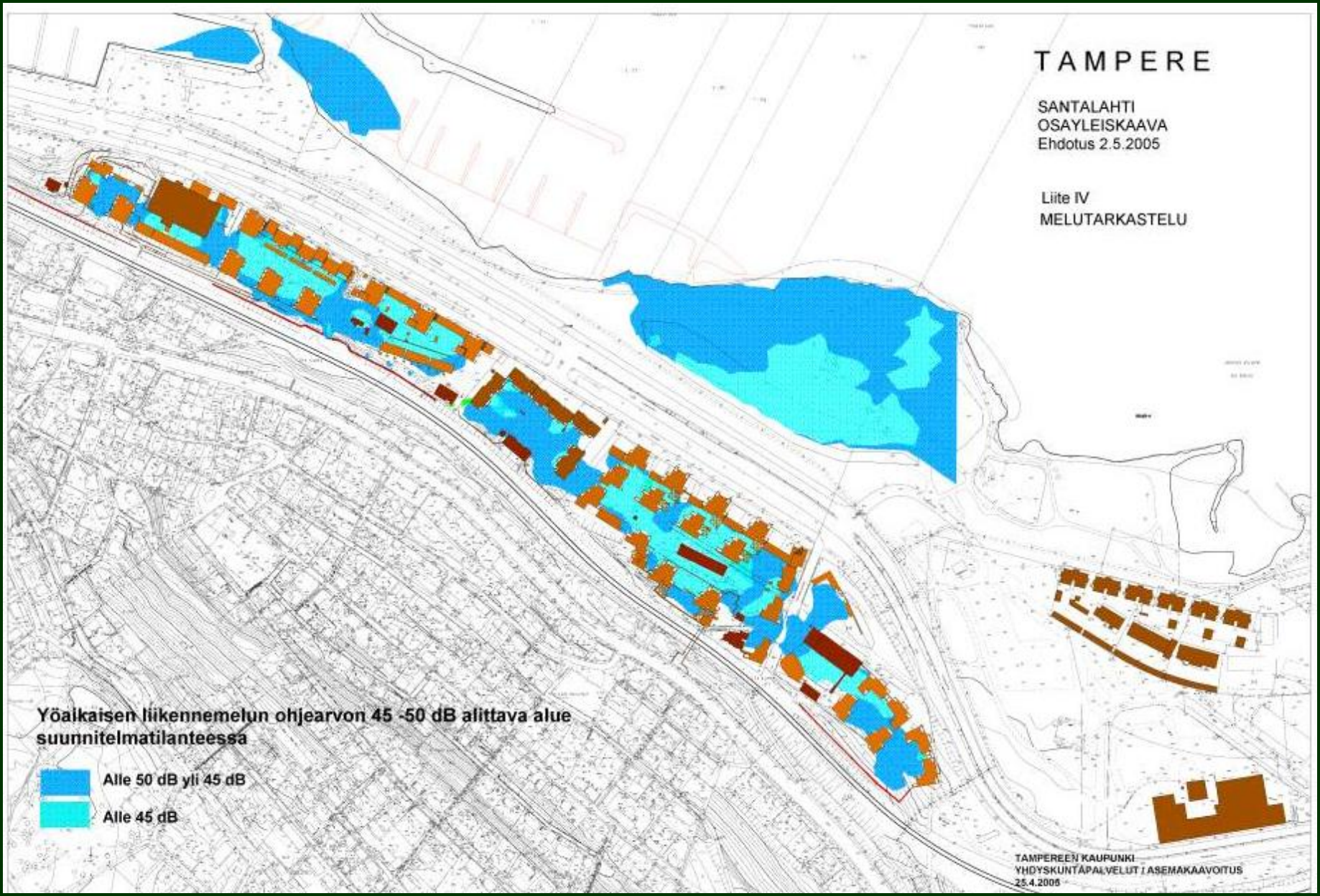

Poikittais- ja pitkittäisväylien solmukohdat virkistysalueiksi

Näkymätarkastelu Pispalasta Näsijärvelle

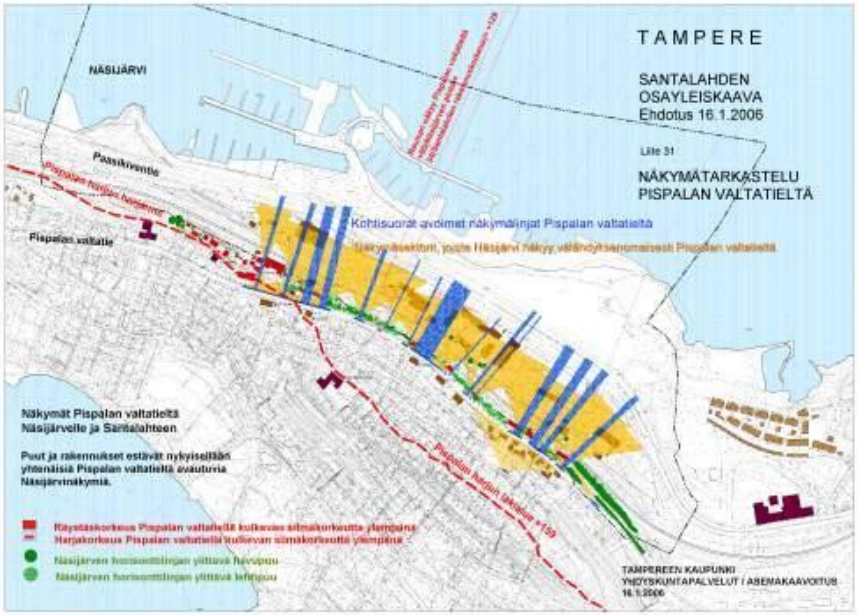

28.5.2012 – Santalahden vaiheita ja kulttuurihistoriaa kartoin ja kuvin - c) Jouko Seppänen

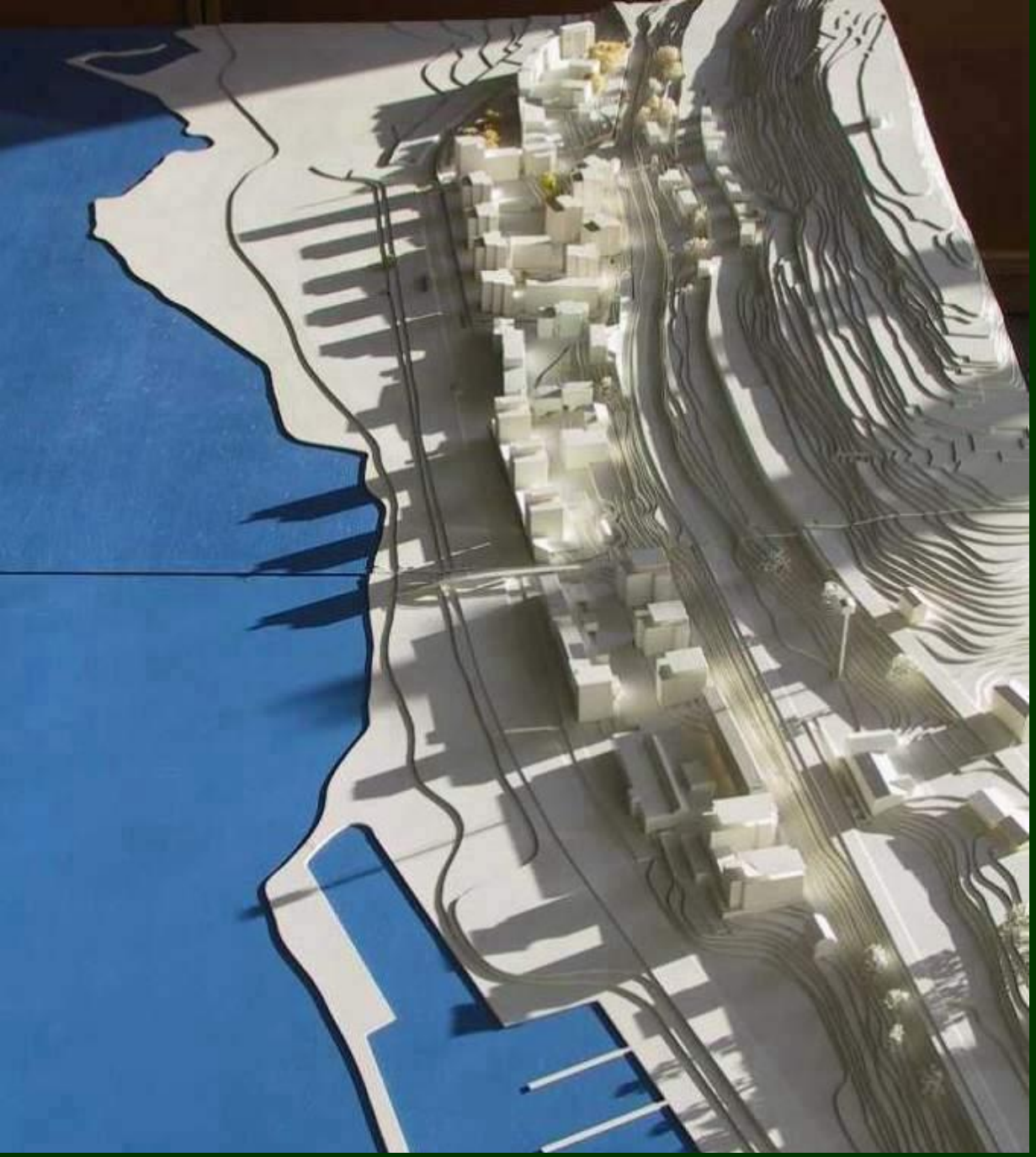

Osayleiskaavan kortteli- ja tonttisuunnittelua 2000-2005, joilla on tutkittu, että alueen moninaisten reunaehtojen toteutuminen muun muassa **auringonvalon pääseminen** korttelipihoille on mahdollista